

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MANU KANUNNAMESİ'NE GÖRE HİNDUİZM

Emine ERSÖZ

Prof. Dr. Ali İhsan YİTİK

2007

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ **Manu Kanunnamesi’ne Göre Hinduizm** ” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

Adı SOYADI

İmza

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Emine ERSÖZ
Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Programı : Felsefe ve Din Bilimleri
Tez Konusu : Manu Kanunnamesi'ne Göre Hinduizm
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliği'nin 18. maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OLDUĞUNA	☐	OY BİRLİĞİ	☐
DÜZELTİLMESİNE	☐	OY ÇOKLUĞU	☐
REDDİNE	☐		

ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. ***
Öğrenci sınava gelmemiştir. **

- * Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir.	☐	Evet
Tez mevcut hali ile basılabilir.	☐	
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir.	☐	
Tezin basımı gerekliliği yoktur.	☐	

JÜRİ ÜYELERİ İMZA

..... Başarılı Düzeltme Red

..... Başarılı Düzeltme Red

..... Başarılı Düzeltme Red

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Manu Kanunnamesi'ne Göre Hinduizm
Emine ERSÖZ

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimleri Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri

Bu çalışmanın amacı Hindu kutsal metinlerinden Manu Kanunnamesi çerçevesinde Hinduizm'in genel resmini çizmektir.

Eser kısaca bireyin dünya hayatını tanzim için kompoze edilmiştir. Bunun yanı sıra Hinduizm'in ayırt edici uygulamalarından olan kast sistemi de burada ayrıntılı biçimde ele alınır.

Çalışmanın giriş kısmında Hinduizm, kutsal metinleri, Manu Kanunnamesi ve eserin önemi ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. İlk bölümde tanrı, yaratılış, kurban, kadın, helal-haram, günahlar ve kefaretlere, hayatın dört evresi gibi konular hakkında Manusmriti'de yer aldığı şekliyle bilgiler sunulmuştur. İkinci bölüm ise bu dindeki ve eserdeki yeri ve önemi nedeniyle kast sistemine ayrılmıştır.

Çalışmanın sonunda Manu Kanunnamesi'nin ve Hinduizm' in genel değerlendirmesi yapılmıştır.

Anahtar kavramlar: Manusmriti, Hinduizm, kast, kadın, kurban, aşrama.

ABSTRACT
Master Thesis
Hinduism According to The Law of Manu
Emine ERSÖZ

Dokuz Eylül University
Institute of Social Sciences
Department of Philosophy and Sciences of Religion

The aim of the study is outline the Hinduism from the perspective of The Law of Manu which is one of Hindu holy scriptures.

The text is precisely composed to regulate the life of individual in this world. Additionally the cast system, which is from the distinctive applications of Hinduism, is also handled in detail.

In the introduction part of the study, general information is given about Hinduism, its holy scriptures, The Law of Manu and importance of the text. In the first chapter the information about the subjects such as god, creation, sacrifice, woman, permission-prohibition, crimes and restorations, four stages of life and etc. is presented in the way it takes places in Manusmriti. Second chapter is allocated to the cast system because of its place and importance in the religion and the text.

At the end the general evaluation of the text and Hinduism is given.

Key words: Manusmriti, Hinduism, cast, women, sacrifice, aşrama.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	ii
TUTANAK.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ.....	ix

1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ, KAPSAMI, YÖNTEMİ VE GÜÇLÜKLERİ.....	ix
1.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	ix
1.2 Araştırmanın Yöntemi, Kapsamı ve Güçlükleri.....	xiii
2. TEMEL ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN HİNDUIZM.....	xiv
3. HİNDU KUTSAL METİNLERİ.....	xviii
4. MANUSMRİTİ (MANU KANUNNAMESİ) VE YAZARI.....	xix
4.1. Eserin İçeriği.....	xxviii

BİRİNCİ BÖLÜM

MANU KANUNNAMESİ'NDEKİ TEMEL DİNİ KONULAR

1.1. TANRI VE YARATILIŞ.....	1
1.2. KURBAN.....	8
1.3. KADIN.....	13
1.4. BAZI GÜNAHLAR VE KEFARETLER.....	25
1.5. HELAL VE HARAM YİYECEKLER, TEMİZ VE PİS MADDELER.....	34
1.5.1. Helal ve Haram Yiyecekler.....	34
1.5.2. Dinen Temiz ve Pis Kabul Edilen Bazı Maddeler.....	41
1.6. AŞRAMA (HAYATIN EVRELERİ).....	43
1.6.1.Öğrencilik Dönemi.....	45

1.6.2. Aile Hayatı Dönemi.....	52
1.6.3. Münzevi Hayat Dönemi	55
1.6.4. Çilecilik (Dilencilik) Dönemi.....	57

İKİNCİ BÖLÜM

MANU KANUNNAMESİ'NE GÖRE KAST SİSTEMİ

2.1. KAST	61
2.1.1. Kast Mensuplarının Ortak Yönleri	70
2.2. TEMEL KASTLAR.....	75
2.2.1 Brahmanlar	76
2.2.2. Kşatriyalar	83
2.2.3. Vaisyalar.....	87
2.2.4. Sudralar.....	88
2.3. ARA KASTLAR	91
2.4. KAST DIŞI KABUL EDİLEN GRUP: PARYALAR.....	94
2.5. KASTIN KARMA VE TENASÜHLE İLİŞKİSİ.....	96
SONUÇ	100
KAYNAKLAR	107

KISALTMALAR

Age. Adı geçen eser

Bkz. Bakınız

C. Cilt

ev. Çeviren

MS. Manusmriti

S. Sayfa

S.B.E. Sacred Books of the East

Trans. Translated by

Vol. Volume

Yay. Yayınları

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ, KAPSAMI, YÖNTEMİ VE GÜÇLÜKLERİ

1.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Hinduizm'in tarihi M.Ö II. bin yılın ortalarına kadar götürülmektedir. Otuz beş asırlık tarihiyle o, yaşayan dinler içinde en eski olanıdır. Hindistan nüfusunun %80'i, dünya nüfusunun %12'si bu dine inanır. Yaklaşık 800 milyon mensubu ile Hinduizm aynı zamanda yaşayan büyük dinlerden biridir. Aynı bölgede ortaya çıkan Budizm, Caynizm, Sihizm gibi dinlerin kendi içinden teşekkül etmesi nedeniyle onun, bölgedeki en etkili dini gelenek olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Hinduizm, daha ziyade Hindistan alt kıtasında yaygın olarak inanılan bir dindir. Bugün Nepal ve Endonezya'nın bir bölümünde de Hindular yaşamaktadır. Ancak Hindistan dışındaki Hinduların da bir şekilde Hint kökenli olması ve bu dinin Hint kıtası ile sınırlı kalması Hinduizm'in etnik kökenli bir din olduğu sonucunu doğurmaktadır.¹

Ancak günümüzde iletişim ve haberleşmenin artmasıyla dünya giderek küçülmekte ve özünde misyoner bir yapıya sahip olmasa da Hinduizmle, en azından onun felsefesine ait bazı düşüncelerle tanışan kişi sayısı her geçen gün artmaktadır. Yeni dini oluşumların da etkisiyle, özellikle bu dinin temel öğretilerinden yoga ve meditasyona olan ilgi Batı kanalıyla ülkemize gelmekte ve hem Batı'da hem de ülkemizde giderek daha fazla ilgi görmektedir. Yoga yapanların çoğunun bunun uzak doğu dinlerinde önemli bir ibadet olduğunu bilmeden yaptığını düşünürsek, birçok kişinin aslında farkında olmadan bu dinlere ait fikirlerle temas ettiğini görürüz. Dolayısıyla Hinduizm'in etnik görünümlü bir din olarak kalmaktan giderek uzaklaştığını söylemek mümkündür.

¹ Ali İhsan Yitik, *Hint Dinleri*, İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, İzmir 2005, s. 5.

Diğer yandan önceleri Hinduizm misyoner karakteri ağır basan bir din değilse bile Hıristiyan misyonerlerine tepkinin de etkisiyle o, son yüzyılda kendini savunma eğilimi göstermiş ve öğretilerini yayma girişimlerini hızlandırmıştır. Böylece daha sonraları Hindu misyonerleri Avrupa ve Amerika'ya uzanmışlardır. Bu misyonerler arasında Svami Vivekananda en meşhurlarındandır.² Dolayısıyla Hinduizm'i, etki alanı sadece Hint kıtasıyla sınırlı bir din olarak düşünmek yanlış olacaktır. O, dini öğretilerini modern zamanın şartlarına uyarlamak ve insanları günlük yaşamın karmaşasından uzaklaştırıp ruhî sükûnete kavuşturacağını vaat etmek suretiyle her geçen gün daha fazla ilgi gören bir dindir. Etki alanı giderek yaygınlaşan bir din olarak Hinduizm'i doğru şekliyle anlamak kutsal metinlerine bakarak mümkün olabilir. Hinduizm, onlarca ciltten oluşan kutsal kitaplarıyla dinler arasında kutsal kitabı en fazla olan dindir. Manu Kanunnamesi Hinduizm'in sosyal ve pratikteki yönüne doğrudan bir bakış açısı sunmaktadır. Başta Hinduizm'in sosyal hayata bakışının ifadesi olan kast sistemi, sistemin karma ve tenasühle ilişkisi, kast mensuplarının görevleri gibi konularda bizlere bilgi vermektedir. Bunun dışında helal ve haram yiyecekler, kurbanlar, bir Hindu'nun yaşaması gerekli olan hayatın dört evresi, uygun evlilik çeşitleri, iyi bir yöneticinin özellikleri, kadın'ın görevleri gibi dinin uygulamaya yönelik birçok konuda malumat sunmaktadır. Hinduizm'in temel felsefesini, günlük hayattaki uygulamalarını ve onun bu dine inananların hayatında nasıl karşılık bulduğunu anlamak açısından Manu Kanunnamesi çok önemli bir kaynaktır. Eser söz konusu bu önemi nedeniyle çalışmamıza konu olmuştur.

Hinduizm inananların hayatlarına doğrudan müdahale eden, hayatın her alanında etkisi olan bir dindir. Günlük hayatın her anıyla ilişkili çok sayıdaki dini ayinleri nedeniyle onu, dinden ziyade, bir hayat tarzı olarak tanımlayanlar dahi vardır.³ Kişinin doğumuyla birlikte başlayan isim koyma, saç kesme gibi ayinler, öğrencilik hayatına adım atacağı sırada buluşa giriş ayini ile devam eder. Kişi

² Ekrem Sarıncıoğlu, *Din Fenomenolojisi*, Isparta, 2002, s. 283.

³ *The Illustrated Encyclopedia of Mankind, The Beliefs of Man*, "Hinduism", ed. Richard Carlisle, Marshall Cavendish Limited, London, 1978, Vol. 19, s. 2501.

öğrencilik hayatından aile reisliği ya da dilencilik aşamasına geçeceği dönemlerde de yine bir takım dini sorumlulukları yerine getirir. Hinduizm kişiden hayatını dinin belirlediği dört evreye ayırmasını ve buna göre yaşamasını ister. Ayrıca doğuştan mensubu bulunduğu kastın gereklerini en iyi şekilde yerine getirmesini ve içinde bulunduğu konumu değiştirmeye çalışmaması gerektiğini söyler. Evlenirken başta kast eşitliği gibi dinin belirlediği kriterlere uygun bir eş ve dinin uygun gördüğü bir iş seçmelidir. Manu Kanunnamesi Hinduizm'in bu telkinlerinin en açık şekliyle yer aldığı kutsal kitaplardan biridir.

Bugün Hindistan'da hâlâ uygulanan ve Hinduizm'in en özgün uygulamalarından olan kast sistemi tarih boyunca var olmuş çeşitli toplumsal tabakalaşma şekilleri içinde belki de en eski ve özgün olanıdır. Onu diğer toplumsal sistemlerden ayıran özellik, varlığının ve gelişiminin büyük oranda dine dayandırılmasıdır. Geçmişte var olan kölelik gibi sistemlerde toplum basit bir ayırım ile hür ve köleler olarak ikiye ayrılır ve eğer efendisi isterse kişiyi özgür bırakabilirdi. Kast sistemi ise çok daha karmaşıktır. Kişinin bu sistem içindeki yeri doğuştan bellidir ve sonradan değiştirilemez. Ayrıca kastı kabul etmek ve gereğini yerine getirmek dini bir zorunluluktur. Sisteme karşı çıkılması halinde uygulanacak sosyal ve dini yaptırımlar mevcuttur. Denilebilir ki sistem kişinin kendisinden kurtulmak için deneyebileceği bütün çıkış yollarını kapamıştır. Mensubunu kurallarına uymaya mecbur kılmakta ve bulunduğu kast içine adeta hapsetmektedir. Böylece kast özellikle alt sınıflar için önemli bir baskına dönüşmektedir. Bu durum tarih boyunca yaşanan, kişinin din ile mantık kuralları arasında sıkışmasına dolayısıyla yaşadığı gerilime iyi bir örnektir. Bu gerilimin çağımızda özellikle dindar bir Hindu için özgürlük ve eşitlik söylemlerine paralel olarak gitgide artmaktadır. Ayrıca sistemin, Manusmriti'de yer aldığı şekliyle bugün sosyal hayata bire bir uygulanması ciddi sorunlar doğuracaktır. Çünkü eser, hayatın her alanında kast ayırımına göre şekillenen sosyal ilişkilerin temelleri üzerinde bina edilmiş bir toplumu, ideal toplum olarak tasavvur etmektedir. Kast sisteminin ortaya çıkardığı sorunları aşmak için sisteme karşı bir takım faaliyetler yapılmıştır. Ancak hiçbiri kast sistemini tamamen değiştirmeyi ya da ortadan kaldırmayı başaramamıştır. Zaten karşı hareketlerin birçoğu sistemi tamamen ortadan kaldırmaktan ziyade değiştirmeye, özellikle de kilit noktası konumundaki

karma inancını yeniden yorumlamaya yöneliktir. Bu girişimlerin varlığı, kast sisteminin yarattığı problemlerin ve sıkıntıların bir göstergesidir. Manu Kanunnamesi büyük oranda kast sistemi üzerinde durduğu için biz de araştırmamızın ikinci bölümünü bu konuya ayırmayı uygun bulduk.

Tüm bunların yanında kast dışına itilen Hindular da önemli diğer bir sorundur. Sistemin dışına itilen kimselerin tekrar geriye dönüşü mümkün değildir. Bu da, hor görülen insan sayısının giderek artması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla sistem için ciddi bir sorundur. Çünkü sayıları yüz milyonu bulan ve her gün artan bu dışlanmış grubun sistemin ve onu destekleyen temel kaynaklardan olan Manusmriti gibi eserlerin ciddi birer karşıtı olması kaçınılmazdır. Kast dışına itilen küçümsenemeyecek sayıdaki bu grubun Manusmriti’de birçok yerde muhatap dahi alınmaması başlı başına bir sorundur. İbadetler ve görevler anlatılırken hitap genelde ilk üç kasttakileredir. Ayrıca hizmetçi sınıfı da kutsal metinlerde çoğu zaman dışlanmaktadır. Bu ise, bu iki grubu oluşturan ve kendilerini mensubu olarak gördükleri dinin kutsal kitabı tarafından dışlanan milyonlarca Hindu demektir. Bu da yine ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bizim bu araştırmada amacımız Hinduizm’in tanrı, hayatın dört evresi, günlük hayata dair bazı helal ve haramlar, kadın, kast ve bu kapsam içinde karma ve reenkarnasyon gibi öğretisi ve uygulamalarını Manu Kanunnamesi çerçevesinde ele almaktır. Eserde yer aldığı şekliyle Hinduizm’in dünya görüşünü ve bugün birçok sorunla karşı karşıya kalan kast sistemini Manu Kanunnamesi’nde yer alan orijinal hali ile ortaya koymaya çalışmaktır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi eser, Hinduizm’e genel bir bakış açısı sunması açısından Hindu kutsal metinleri içinde önemli bir yere sahiptir.

Giderek önem kazanan doğu dinleri ve bu çerçevede Hinduizm ile ilgili batıda birçok araştırma yapılmıştır ve yapılmaya devam etmektedir. Ancak dilimizde yeterli çalışmaya rastlanılmamaktadır. Dinler tarihi alanında batı dinleri ile ilgili onlarca kaynak varken Hinduizm ile ilgili kaynaklar parmakla sayılacak kadar azdır.

Bu ise bu alanda araştırma yapmak isteyen kişiler için ciddi bir güçlüktür. Hinduizm'in temel metinleri olan Vedalar'ın dahi dilimize çevrilmemiş olması bu eksikliği açıkça ortaya koymaktadır. İşte bu nedenle biz bu alandaki boşluğun doldurulması düşüncesiyle böyle bir konuyu ele alma gereği duyduk. Bu çalışmada amacımız Hinduizm'in hayata bakışı ve pratikteki uygulamaları ile ilgili Manu Kanunnamesi'ni esas alarak bilgi vermek ve böylece hem onun dünya görüşünü hem de birinci kaynaklarından birini anlamaya çalışmaktır. Böylece alana mütevazî bir katkı sağlamaktır.

1.2 Araştırmanın Yöntemi, Kapsamı ve Güçlükleri

Öncelikle temel kaynak olan Manu Kanunnamesi incelenmiş, bunun yanında ilgili diğer bazı kaynaklar da taranmış ve eserde yer alan konulardan merkezi öneme sahip olanlarla ilgili bilgiler ana başlıklar altında sunulmuştur.

Çalışmamızın giriş bölümünde öncelikle Hinduizm hakkında kısaca bilgi verdik. Konumuz Manu Kanunnamesi'ne göre Hinduizm olduğu için Hinduizm'in genel çerçevesini ortaya koymak, çalışmanın bir bütün teşkil etmesi açısından önemliydi. Yine girişte Hindu kutsal metinleri hakkında genel bilgiler verdik. Böylece Manusmriti'nin bu çok sayıdaki kutsal kitap arasında yerinin ve öneminin ne olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Daha sonra mitolojik bir kişilik olarak Manu, Manu Kanunnamesi'nin önemi ve eserin Avrupa'daki değeri hakkında genel bilgiler vermeye çalıştık.

İlk olarak, çok açık olmayan ve zaman zaman ismi geçse de eserin genelinde hâkim tek varlık olduğunu söyleyemeyeceğimiz tanrı kavramı üzerinde durduk. Tanrı kavramıyla birlikte eserde oldukça mitolojik ve kapalı bir dille anlatılan yaratılış hikâyesini ele aldık.

Manusmriti'nin iki ayrı bölümde ele aldığı helal ve haram yiyecekler, pis ve temiz maddeler çok ayrıntılıdır. Amacımın Hinduizme ait bir ilmihal yazmak

değildir. Bu yüzden günahlar, kefaretlere, pis ve temiz maddeler arasından bazılarını örnek olarak ele almakla yetindik.

Manu Kanunnamesi'nde çok ayrıntı sayılabilecek bilgiler bulunmaktadır. Bu nedenle araştırmamızı eserde yer alan konuları belli ana başlıklar altında toplamak suretiyle sınırlandırdık. Eserdeki tüm maddelerin üzerinde tek tek durmak çalışmamızın sınırları içinde mümkün değildir. Bu yüzden eserdeki, Hinduizm'in tanrı, varna, aşrama, helal-haram gibi ana konulardaki görüşlerini başlıklar altında toplayarak açıklamaya ve eseri genel hatlarıyla araştırmamıza yansıtmaya çalıştık.

Araştırmanın güçlüklerinden biri kullanılan esas metin olan Manu Kanunnamesi'nin Sanskritçeden İngilizceye yapılmış bir çeviri olmasıdır. En iyi çevirinin dahi anlamın tamamını yansıtamayacağı düşünülürse, çeviriden çeviri yapmanın zorluğu daha iyi anlaşılacaktır. İngilizce çeviride yer alan bazı kast isimlerinin dilimize çevrilmesinin mümkün olmaması, bazı çevrilenlerin ise anlamsız kalması⁴ bu konudaki diğer bir sorundur. Ayrıca Hinduizm'in mistik ve felsefi yönü sebebiyle bizlerin yabancı olduğu bazı dini kavram ve terimlerin⁵ dilimize tam anlamı ile çevrilmesi de mümkün değildir. Çalışmamıza Wendy Doniger ve Brian K. Smith'in ortaklaşa yaptıkları çeviriyi esas almakla birlikte tercüme konusundaki bu güçlükleri aşmak için, özellikle anlaşılması güç kısımlarda S.B.E serisinde yer alan George Bühler'e ait çeviriden yararlandık ve iki metni karşılaştırarak en doğru anlamı bulmaya çalıştık.

2. TEMEL ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN HİNDUİZM

Hinduizm, bugün daha çok Hindistan'da yaygın olarak inanılan, çok tanrılı, bir peygamber ya da kurucusu olmayan, varlığını bir kutsal kitaba dayandırmayan bir dindir.

⁴ “*Videhan*”, “şeker kamışı kaynatanlar”, “köpek pişirenler” gibi.

⁵ “*Inner heat*”, “*innate activities*” gibi.

Hinduizm’i İslam, Yahudilik, Hıristiyanlık gibi tanrı merkezli dinlerden ayıran önemli hususlar bulunur ki, bu dinlerde hakikatlerin tanrı tarafından belli bir zaman ve mekânda belli bir kişiye bildirildiği kabul edilirken, Hinduizm’de hakikatlerin idraki ve ifadeye geçirilmesi birçok ferdin zihni katkısını içinde barındıran yüzlerce yıllık tedrici bir sürecin neticesidir.⁶ Bu haliyle söz konusu üç dinden oldukça farklı bir konumdadır.

Hinduizm’i incelemeye başlayanlar, bu dinde çok eski zamanlarda inmiş bir vahiy, kurucu bir kişi arama eğilimindedir. Ancak bunların hiçbiri Hinduizm’de tam anlamıyla mevcut değildir. Gerçi Manu Kanunnamesi’nin Manu’ya vahiy ile geldiği yönünde rivayetler de bulunmaktadır. Bunun gibi Hinduizm’e ait bazı rivayetlerin vahiy telakki edilebileceği fikrini Hinduizm’in bir fırkası kabul etse on tanesi reddetmektedir. Şiva’nın eşine gönderdiği vahiy ve benzeri metinlerin ayinlerde okunması ise bu metinlere gösterilen saygının ifadesinden başka bir şey değildir. Hinduizme tabii, metafizik ve düşünce mahsulü bir din denmesinin nedeni işte budur.⁷

Hinduizm günümüzde yaşayan dinlerin en eski tarihlisi olması itibari ile dikkat çeker. Bilinen tarihi ile en geç MÖ II. bin yılın ortalarında Doğu Avrupa steplerinden gelen Ariler önce kuzey-batı Hindistan’ı daha sonra bütün kuzey Hindistan’ı işgal ettiler.⁸ Ayrıca Hinduizm’in en önemli ve eski metinleri olan Vedalar’ın da en geç MÖ. 1500 yıllarında oluştuğu bilinmektedir. Bu da, Hinduizm’in en az otuz beş asırlık bir tarihe sahip olduğunu kesin olarak ispat eder.

Arilerin Hindistan’ı işgali gerek Hinduizm’in oluşması, gerek kast sistemi açısından çok önemlidir. Çünkü Hinduizm Ari din ve kültürünün yerli Dravidyen din

⁶ P.T. Raju, “Hindistan dinleri”, *Asya Dinleri*, çev. Abdullah Davudoğlu, İnkılâp yayımları, İstanbul, 2002, s. 25.

⁷ Raju, s. 27.

⁸ Yitik, *Hint Dinleri*, s. 4.

ve kültürü ile kaynaşması ile oluşmuş yeni bir dindir. Ancak yeterli yazılı kaynak ve belge eksikliğinden dolayı Hinduizm'in ihtiva ettiği unsurlardan hangisinin Ari dinine, hangisinin yerli kültüre ait olduğunu tespit etmek zordur.⁹ Hinduizm birçok dinin etkisiyle oluştuğu için onun tek bir din olduğu konusunda dahi tartışmalar vardır. Bazıları Hinduizm için bir dinler birliği demişlerdir.¹⁰

Kast sistemi özünde Ari ırkın diğerlerine olan üstünlüğünü savunur ve bu yönüyle Yahudiliğin üstün İsrail ırkı ideolojisine benzediği söylenebilir. Varna öğretisine göre sadece ilk üç kast Ari ırkıdır. Hizmetçilerin oluşturduğu sudralar ise Aryan kökenli değildir. Tamamen yabancı olarak ülkeye sonradan gelenler ise hizmetçi sınıfından dahi aşağıdadır. Yani kast sistemi Aryanlar'ın ve beyaz derililerin o dönemdeki kara derili yerli halktan üstünlüğü fikri üzerine inşa edilmiştir. Manusmriti'deki şu ifade kast sisteminde Aryan ırkı olmayanlara bakış açısının nasıl olduğu hakkında fikir vermektedir: “*Anti-Aryan davranışları, zalimlik, kabalık, dini ibadetleri yerine getirmede sürekli olarak eksiklik gösterme... Bunlar bu dünyada kirli bir rahimden doğmuş olmanın en açık belirtileridir.*”¹¹ Yani bir kimsenin anne ya da babasının aşağı kasttan olması o kişinin Aryan olmadığını ve tüm kötü karakter özelliklerine sahip olabileceğinin bir göstergesidir.

Bugün en yaygın kullanımı ile bizim Hinduizm dediğimiz dinlerine Hindular kendileri *sanatana-dharma* (ezeli ve ebedi yol) demektedirler. Hindu kelimesinin kullanımında ise bir anlam karmaşası vardır. Müslüman denilince kimin kast edildiğinin bilinmemesi İslam'la ilgili bir araştırma için nasıl bir sıkıntı oluşturacaksa, Hindu kelimesinin anlamındaki bu karmaşa da Hinduizm'i ele alan bir çalışma için böyle bir sorundur. Bu yüzden bu kelimenin kullanım şekilleri ile ilgili kısaca bilgi vermek istedik.

⁹ Aynı yer.

¹⁰ Henry O. Thompson, *World Religions in War and Peace*, McFarland and Company, North Carolina, 1988, s. 59.

¹¹ *MS*, X, 58.

Hindu kelimesi farklı zamanlarda farklı anlamları ifade etmek için kullanılmıştır. Geçmişte hatta bugün bile birçok insan Hindu kelimesini Hindistanlı ile eş anlamlı olarak kullanmaktadır. Geçmişte bu kullanım doğru olabilirdi. Ancak günümüz için Hindu kelimesinin Hindistanlı ile eş anlamlı kullanılması doğru bir kullanım değildir. Çünkü bugün Hindistan’da kendini Hintli olarak tanımlamayan birçok Müslüman, Budist, Caynist, Hıristiyan, ateist ve rasyonalist vardır. Dolayısıyla Hindu kelimesini “Amerikan”, “İngiliz”, “Avustralyalı”, “Japon” gibi bir sınıflama içinde kullanmak yanlış olacaktır. Zira Hindu olmayan pek çok Hindistanlı olduğu gibi Hindistanlı olmayan pek çok Hindu da vardır. Sri Lanka ve Nepal’de yaşayan Hindular gibi.¹²

Dini alanda ise Hindu kelimesi bazen Budist, Caynist ve Sihleri de içine alacak şekilde çok geniş bir anlamda kullanılmaktadır. Oysa bu da doğru bir kullanım değildir çünkü kelimenin anlamını çok fazla genişletmektedir. Eğer bu varsayım doğru kabul edilirse Japonya’nın bir Hindu ülkesi olduğunu da kabul etmek gerekir. Bu iki kullanımdan ilki Hinduizm’in felsefi yönünü yok saymaktadır. Diğer yandan Budizm, Caynizm gibi dinler Vedalar’ın yanılmazlığı, kast sistemi gibi Hinduizm’in temel inanç esası sayılacak öğretilerini reddederler. Dolayısıyla kelimenin bu yönde kullanımı da yanlıştır.¹³

Hindu ve Hinduizm terimlerinin kullanımında karşılaşılan bu karmaşa daha sonra ortadan kalkmıştır. Hindu olmayan yabancılar zamanla Hinduizm ismini verdikleri bu tortudan, Budizm ve Caynizm’i ayırdılar. Hinduizm, Hindu-Ariler tarafından yaşanıp şuur planına çıkarılan hayat tarzı olarak tasvir edilebilir.¹⁴ *“Dünyanın en büyük dinlerinden birine işaret etmek için kullanılan Hinduizm kelimesini, ancak, Hindu olduklarını iddia eden ve Hindu olarak tasnif edilmekten rahatsız olmayan insanların dini olarak tanımlayabiliriz... Hindu kelimesini ilk kullananlar, Hinduizm denilen doktrinleri geliştirip birleştiren Hindu-Ariler değildir.*

¹² Ramendra Nath, *Why I Am Not a Hindu*, Originally published by Bihar Rationalist Society (Bihar Buddhiwadi Samaj), 1993, http://www.infidels.org/library/modern/ramendra_nath/hindu.html, (10.04.07).

¹³ Aynı yer.

¹⁴ Raju, s. 23.

Bu insanlar kendilerine Ari, dinlerine de Ari yolu (Arya Dharma) diyorlardı... Kutsal metinleri şekillenmeye başladığında, aynı Ariler, dinlerine bir de Vedacı yol ismini taktılar. Sind bölgesini ele geçiren eski İranlılar Sindü kelimesini (İndus nehrinin Sanskritçe ismi) Hindu biçiminde telaffuz ettiler ve kelimenin bu şekilde bozulması Hindular, Hinduizm, İndus, Hindistan ve Hindistanlılar kelimelerinin doğmasına neden oldu.”¹⁵

Kelimenin doğru olan ve dinler tarihinde de kullanılan karşılığına göre ise Hindu, aynen Hıristiyanlık, Yahudilik, İslam, Budizm gibi müstakil bir din olan Hinduizm’i benimseyen kişiler için kullanılan terimdir. Biz de çalışmamızda Hindu kelimesini bu anlamıyla kullanacağız.

3. HİNDU KUTSAL METİNLERİ

Bilindiği gibi Hinduizm’in bir tek kutsal kitabı yoktur. Onun farklı özellikleriyle ön plana çıkan çok sayıda kutsal kitabı vardır. Örneğin dinin en temel eserleri kabul edilen Veda’lar, yağmur, rüzgâr, ateş, su gibi değişik tabiat güçlerinin kişileştirilmesiyle ortaya çıkan tanrılara yazılmış ilahileri içerirken, Upanişadlar insanın tanrıda yok olması, Brahman-Atman birliğini gerçekleştirme gibi felsefi ve metafizik konular üzerinde durur. Bunun yanı sıra Mahabharata ve Ramayana destanları ise kutsal metinlerde mecâzi veya metafizik boyutlarıyla işaret edilen konuların ve yaşam modellerinin çeşitli kahramanlar aracılığıyla somutlaştırılması ve davranış kalıbına dökülmesidir. Kanunname özelliği taşıyan Dharma Sastralar’a gelince bunlar daha ziyade, toplumsal ilişkileri düzenleyen ve insanların uyması gereken kuralları ve toplumsal yapıları açıklayan eserlerdir.

Bu çok sayıdaki kutsal kitap, kaynağının ilahi ya da insani oluşuna göre *şruti* (işitilen) ve *smriti* (hatırlanan) olmak üzere iki gruba ayrılır. Şrutiler ilahi kaynaklı ve yanılmaz otorite kabul edilen eserlerdir. Bu grup Vedalar, Upanişadlar, Brahmanalar ve Aranyakalar’ı içeren yüzlerce kitaptan oluşan ve çoğu zaman sadece Vedalar

¹⁵ Aynı yer.

olarak isimlendirilen eserleri kapsar. Bazense Veda kelimesi sadece en önemli metin olan Rig Veda'yı ifade etmek için kullanılır. Vedalar Rig Veda, Sama Veda, Yajur Veda ve Atharva Veda olmak üzere dört kitaptır. Gerçekte Hinduizm'in esas kaynağı bu metinlerdir. Smritiler ise bunları açıklayan yardımcı metinlerdir. İkinci gruptaki eserler şifahi olarak nakledilmiş ve zaman içinde şekillenerek oluşmuş kitaplardır. Bunlar Hindu geleneğinin zaman içerisinde almış olduğu biçimlerin, kazanmış olduğu anlamların ifadesi olan kitaplardır. Bu eserlerde Vedalarda yer alan hakikatlerin açıklamaları vardır.¹⁶ Ancak bunlar da tanrısal niteliklere haiz kişiler tarafından kaleme alınmış kabul edildikleri için şrutiler gibi kutsal kabul edilirler.

Bugün bu kitapların önemi ve değeri ile ilgili farklı görüşler vardır. Genel olarak smritilerin ikinci otorite kaynağı kabul edilmekle birlikte, doğruya nasıl ulaşılacağını daha iyi ve açık gösterdiği için daha önemli olduğunu söyleyenlerde vardır.¹⁷ Bu yaklaşımın en önemli nedenlerinden biri Hinduların kutsal kitap konusundaki tavırlarıdır. Kastla ilgili kısıtlamalar nedeniyle Vedalar sadece belli bir grubun ulaşabileceği kitaplardır. Smritiler ise herkesin daha rahat ulaşabileceği metinler olması itibarıyla halk tarafından daha fazla ilgi görmektedir. Nitekim Mahatma Gandhi gibi tanınmış dini ve siyasi bir lider bile şruti türündeki eserlerin birinci el bilgisine sahip bulunmadığını ancak smriti içerisinde yer alan Gita'nın ruhunu teselli ettiğini ve son nefesinde bile tek rehberi olacağını söyler.

4. MANUSMRİTİ (MANU KANUNNAMESİ) VE YAZARI

Manu Kanunnamesi Manu isimli zata atfedilir. Manu mitolojik olarak Hinduların ve insan ırkının atası kabul edilen bir kraldır. Yani o bir nevi Hinduizm'in Âdemi'dir.¹⁸ Diğer yandan eserin içinde Manu'dan “kendi kendine var olanın oğlu” olarak da bahsedilir.¹⁹

¹⁶ D. S. Sarma, “The Nature and History of Hinduism”, *The Religion of The Hindus*, ed. by Kenneth W. Morgan, Motilal Banarsidas, Delhi, 1953, s.7.

¹⁷ Hindu Sacred Books, <http://hinduism.iskcon.com/tradition/1105.htm>, (15.10.07).

¹⁸ *The Laws Of Manu*, trans. Wendy Doniger with Brian K. Smith, Penguin Books, New Delhi, 1991, introduction bölümünden, s. xviii.

¹⁹ Bkz. *MS*, VI, 54.

Manu Kanunnamesi onun dini konularda verdiği bilgilerden ibarettir. Aslında eseri gerçekten yazan kişi Manu değildir. Eserin birden fazla yazarının olduğu ve farklı bölümlerin farklı zamanlarda meydana getirildiği konusunda araştırmacılar görüş birliği içindedirler. Ayrıca bu, metin içindeki bilgi ve hüküm çeşitliliğinden de anlaşılmaktadır.²⁰ Önemli olan Manusmriti'nin vahiy kaynaklı olup olmadığı değildir. Eser üzerindeki tartışmalar daha çok onun tutarsız olup olmadığı, ahlaki, dini ve hukuki değeri üzerinedir.

Manu, Sanskritçe düşünmek anlamına gelen *man* kelimesinden türetilmiştir. Manu'dan aynı zamanda insan ırkının atası olan kişi, dünyanın yasa koyucusu olarak da bahsedilmektedir.²¹ *“Rivayetlere göre Manu ilk kanun yapıcıdır. İnsanı ortaya çıkaran kişi olduğu da söylenir. Sanskritçe manava kelimesi gibi, İngilizce man (insan) kelimesinin de kökü etimolojik açıdan Manu kelimesine kadar götürülebilir. Manu kelimesi de man fiil kökünden türemiştir. Öyleyse insan etimolojik açıdan düşünen bir varlık anlamına gelmektedir. Fakat Manu düşünme usullerinden ziyade doğru davranış usulleri üzerine kafa yormuştur. Öyleyse Manu'nun halefi olarak insanoğlu düşünen, ahlaki bir varlıktır.”*²²

Satapata Brahmana'da geçen şu hikâye bize, Manu'nun insanların atası kabul edilmesi ile ilgili fikir vermektedir;

“Manu'ya ellerini yıkaması için su getirdiler, artık ellerin yıkanması için su getirmenin alelade olması gibi. Yıkarken ellerine bir balık çıkageldi. Balık dile gelerek 'beni büyü, seni kurtaracağım' dedi. 'Neden kurtaracaksın beni?' 'Bir sel bütün mahlûkatı alıp götürecektir. Ben seni o selden kurtaracağım.' 'Pekâlâ, ben seni nasıl büyüteceğim?' 'Balığı balık yutar. Küçük kaldığımız sürece bizi bekleyen yok olur. Beni önce bir kavanozun içinde tut. Büyüyünce bir göle, daha da büyüyünce denize koy. Böylece tehlikeden uzak olayım.' Balık kısa süre içinde tüm balıkların en büyüğü (Caşa) haline geldi. Sonra Manu'ya 'Sel, filan yıl gelip çatacak. Beni dinle, bir gemi yap. Sel gelince ona bin. Ben seni sel sularından koruyacağım' dedi. Böylece

²⁰ MS, introduction, s. xIiv, xIvi.

²¹ John Dowson, *A Classical Dictionary of Hindu Mythology and Religion*, Rupa Paperback, New Delhi, 1987, s.199.

²² Raju, s. 132.

Manu, besleyip büyüttüğü balığı denize attı. Balığın söylediği yıl gelince gemiyi yaptı. Sel suları yükselince gemiye bindi. Balık yüzüp onun yanına geldi. Manu geminin halatını balığın boynuzuna bağladı ve hızla Kuzey dağının oraya erişti. Balık o zaman şöyle dedi: 'Ben seni kurtardım. Gemiye bir ağaca bağla ve dağın tepesindeyken suların seni karaya oturtmasına müsaade etme. Sular çekildikçe sen de yavaş yavaş aşağı inersin.' O da tedricen aşağı indi. Sel bütün mahlukatı alıp götürdü. Geriye bir tek canlı olarak Manu kaldı. Evlat arzusuyla tapınıp kendini cezalandırmaya başladı. Sonra pişmiş aştan bir adak hazırladı. Sulara adak olarak tereyağı, ayran, kaymak ve lor sundu. Bir yıl içerisinde bu adaklardan bir kadın yaratıldı. Kadın, üzerinden damlalar dökülür halde ayağa kalktı. Erimiş yağ onun ayak izlerinde birikti. Manu evlat arzusuyla eşiyle birlikte tapınmaya ve kendini cezalandırmaya devam etti. İşte o kadın vasıtasıyla Manu'dan bu ırk türedi. Bu, Manu'nun ırkıdır. O kadın vasıtasıyla ne istediye ona verildi."²³

Buradan da anlaşılmaktadır ki Manu sadece Manu Kanunnamesi'ni yazan kişi değil, o aynı zamanda birçok dini inanç ve gelenekte var olan tufan inancının başkahramanı ve insanoğlunun ilk atası\atalarının genel adıdır. Manu ifadesi bizdeki insan kelimesinin Hint kültüründeki karşılığı olarak kabul edilebilir.

Bundan başka Manu'dan, Visnu Purana ve Mahabharata gibi kutsal metinlerde de bahsedilir. O, Mahabharata'da, on tane çocuğu olan²⁴, güçlü ve büyük bir bilge, Vivasman'ın oğlu, şan ve şerefte *Brahma*'ya eşit²⁵ bir kişi olarak tanımlanır. Bunlar, Manu'nun eserde bahsedilen özelliklerinden sadece bazılarıdır.

Manu'yla ilgili Manu Kanunnamesi'nde yer alan ifadeler onun önemini ve dindeki değerini göstermektedir: "*Büyük bilgiler Manu'ya yaklaştı. Manu tek amaçlı konsantrasyon halindeydi. Düzgün bir şekilde karşılıklı selamlaştılar. Ona şöyle dediler; Efendim, lütfen bize dört sınıftaki insanların ve iki sınıf arasında doğmuş*

²³ *The Satapatha Brahmana*, Sacred Books of the East, trans. Julius Eggeling, 1882, v. 12, part I, 8/1-10'dan derleme, <http://www.sacred-texts.com/hin/sbr/sbe12/sbe1234.htm>, (15.10.07).

²⁴ *Mahabharata*, trans. Kisari Mohan Ganguli, 1883-1896, book 1, section LXXXV, <http://www.sacred-texts.com/hin/m01/m01076.htm>, (16.10.07).

²⁵ *Mahabharata*, book 3, section CLXXXVI, <http://www.sacred-texts.com/hin/m03/m03186.htm>, (16.10.07).

olanların görevlerini tam anlamıyla ve sırasıyla anlatın. Çünkü siz gücü hayal edilemeyen ve ölçülemeyen, 'kendi kendine var olmuş' tarafından yaratılan bütün sistem içinde, neler yapılması gerektiğini en doğru şekilde bilen tek kişisiniz. Yüce ruhlu bilgeler bunu sorduklarında, enerjisi sınırsız olan Manu onları şerefliendirdi ve sorularına yanıt verdi.”²⁶

Bu ifadeler Manu'nun sıradan bir insanın ötesinde niteliklere sahip olduğunu göstermektedir. Manu'ya verilen “bütün sistem içinde neler yapılması gerektiğini en iyi şekilde bilen kişi olma” sıfatı nedeniyle, onun insanların atası olmasının yanı sıra, adeta tanrısal gerçekliği insanlara en iyi şekilde iletcek kişi olarak Hıristiyanlık'taki İsa ya da İslam kültüründeki peygamber rolünü üstlendiği şeklinde yorumlanabilir.

Manu'yla ilgili diğer bir nokta eserde sadece bir tane Manu'nun olmadığını gösteren ifadelerin varlığıdır. Birinci bölümde yaratılan 10 büyük bilgenin diğer yedi Manu'yu yarattığı geçmektedir.²⁷ Yine ilerleyen kısımlarda 7 Manu'nun büyük tanrı Brahma'dan yaratıldığı ve her birinin kendi neslini oluşturduğu, her birinin kendi devrinde evreni, hareketli ve hareketsiz canlıları yaratarak onlara hükmettiği söylenmektedir.²⁸ Satapatha Brahmana'da sözü edilen Manu'nun, 7. Manu Vayvasvata olduğu ifade edilir.²⁹

Kutsal metinlerdeki açıklamalar dışında Manu'nun gerçekten yaşayıp yaşamadığı ile ilgili somut herhangi bir bilgi ya da delil yoktur. Bu yüzden yaygın inanç onun efsanevi bir kişilik olduğu şeklindedir.

Manu Kanunnamesi, *Smriti* literatürüne dâhil olan temel 18 *Dharma Sastra*'dan biridir.³⁰ Manusmriti, Vedalar gibi dinin en temel kaynaklarından biri değildir. Tarihin hiçbir döneminde bütün Hindular Manusmriti'ye ya da başka bir kanun kitabına tamamen inanmış ve kurallarını eksiksiz uygulamış değillerdir.³¹

²⁶ MS, I, 1–4.

²⁷ MS, I, 36.

²⁸ MS, I, 61, 63.

²⁹ J. Dowson, s. 199–200.

³⁰ Manusmriti, <http://en.wikipedia.org/wiki/Manusmriti>, (16.10.07).

³¹ Manusmriti, http://www.experiencefestival.com/a/Manu_Smriti/id/514064, (16.10.07).

Bununla birlikte eser daima gerek Hindular, gerek diğer din mensupları tarafından üzerinde en fazla durulan ve önem verilen Hindu metinlerden biri olmuştur. Tüm Dharma Sastralar bir yana klasik Hindu metinlerinde hiçbir Dharma Sastra Manusmriti kadar sık zikredilmez. Dünyanın en uzun destanı olan Mahabharata'da, Manu Kanunnamesi'nin büyük bölümü kahramanların ağızlarından aktarılır. Ancak Manusmriti ya da Mahabharata'dan hangisinin ilk metin, hangisinin alıntı yapan olduğunu tespit etmek mümkün değildir.³²

Manu Kanunnamesi Hinduizm'in temel ahlak ve ibadet esaslarını içinde barındıran kutsal kitaplarından biridir. Daha öncede ifade ettiğimiz gibi eserin birden fazla yazarın farklı dönemlerde kaleme aldığı Kanunnamelerin bir toplamı olduğunu söylemek mümkündür.

Eserin M.Ö. 200- M.S. 100 yıllarını kapsayan dönemde kompozit edildiği sanılmaktadır. Bu tarih önemlidir. Çünkü bu tarih brahman geleneğinin Anti-Vedik hareketler tarafından ciddi olarak tehdit edildiği dönemdir. Dolayısıyla gerek Manusmriti gerek diğer Dharma Sastralar'da ortaya konan toplumsal düzen bu karşı hareketlere bir tepki olarak düşünülebilir.³³ Yani Manusmriti, Ortodoks Hindu geleneğini ortaya koyan temel eserlerden biridir.

Manu Kanunnamesi'nin orijinal dili Sanskritçe'dir. Eser 2685 maddeden oluşmaktadır. Dr. Surendra Kumar'a göre onun 1214 maddesi orijinaldir. Geri kalan 1471'i metne sonradan ilave edilmiştir.³⁴

Eser çok çeşitli konuları ele alıyor görünmekle birlikte özünde Hindu yaşam tarzı ve düşüncesini ortaya koyar. Çeşitli kastlardaki kişilerin yapması gereken ödev ve sorumluluklardan bahsedilir. Erdemli bir kralın ülkesini nasıl yöneteceği, farklı kastlardaki kadın ve erkeklerin nasıl davranması gerektiği, karı-kocanın vazifeleri, hayat, ölüm, karma, yeniden doğuş, cinsel hayata ilişkin kurallar ve yasaklar gibi günlük hayata dair ayrıntılar ele alınır. Eser, dünya hayatının nasıl olduğu ve nasıl

³² MS, introduction, s. xviii.

³³ Manusmriti, <http://en.wikipedia.org/wiki/Manusmriti>, (16.10.07).

³⁴ Manusmriti, <http://en.wikipedia.org/wiki/Manusmriti>, (16.10.07).

olması gerektiğinin bir özeti mahiyetindedir. Manusmriti, Hinduizm'in hâkim şeklinin temel ve önemli metinlerindedir. Dini ve İdeolojik seleflerine veya rakiplerine karşı bir reaksiyon olarak ortaya çıkmıştır. Eser, diğer tüm metinlere göre Hindu dinine ve sosyal yapısına bir bütün olarak bakmak ve bunları özetlemek hususunda daha başarılıdır. Bu yönüyle Hindu aile yapısı, psikolojisi, beden kavramı, cinsiyet, insanlar ve hayvanlar arası ilişkiler, paraya ve maddeye bakış açısı, siyaset, hukuk, kast, temizlik ve kirlilik, ayinler, sosyal uygulamalar ve idealler, dünyadan feragat, dünyevi amaçlar gibi konuları ele alacak olan hiç kimse, Manusmriti'yi görmezden gelemez.³⁵

Manusmriti ne sadece bir hukuk kitabıdır ne de tamamen felsefi bir eserdir. O, ameli konuları anlatırken Hinduizm'in temel felsefesini de ortaya koyar. Manusmriti'ye ameli konular üzerinde durduğu için kanun ya da hukuk kitabı da denmektedir. Ancak Manusmriti'de din ile kanunlar iç içe ve karmaşıktır. İkisinin net ve kesin bir ayırımını yapmak zordur. Oysa eser, çok daha fazla saygı ve itibar görse de, diğer bir Dharma Sastra olan Yajnavalkya Smriti'de din ve kanun bir birinden çok daha net bir şekilde ayrılmıştır.³⁶ Bazı hukukçular Manusmriti'nin bu durumunu onun için bir dezavantaj olarak görmüşlerdir.

Eserin adı bir problemi de içinde barındırır. Çünkü eser "*Manusmṛiti*" ve "*Mānavadharmasāstra*" isimleriyle bilinir. Bunlardan ilki Hinduizm'in anahtar kavramlarından olan *dharma* terimini kapsamazken ikincisi kapsar. *Dharma* din, görev, kanun, doğru, adalet, uygulama, prensip kelimelerinin tamamının birleşimini karşılayan çok kapsamlı bir kelimedir. İlk kullanımdaki *smṛiti* ise, *śruti*'nin aksine geleneksel bir kutsal metne işaret eder. *Śāstra* kanun olarak çevrildiği gibi, aynı zamanda öğreti, bilim, bilimsel inceleme olarak da çevrilmektedir. Ancak bu son çeviri şifahi olarak aktarılan metinleri ifade eden *śāstra* ve *smṛiti* terimlerine yanlış bir anlam yüklemektedir. Eserin isminin genel çevirisi "kanun" şeklindedir.³⁷ W. Doniger ve K. Smith "öğreti" başlığının, onun hâkim dini geleneğin temel kaynaklarından olma fonksiyonunun yanında, bir felsefe kitabı ve kurallarını

³⁵ MS, Introduction, s. xvi, xvii.

³⁶ Justice Markandey Katju, "The Importance of Mitakshara in the 21st Century", http://www.ebc-india.com/lawyer/articles/2005_7_3.htm, (16.10.07).

³⁷ MS, Introduction, s. xvii.

karmaşık bir dünya görüşü üzerine oturtan bir din kitabı olması nedeniyle, metnin neye tekabül ettiğini daha doğru karşılayacak bir kelime olduğunu söylemişlerdir.³⁸ Ancak biz, eser, Kanunnameler olarak değerlendirilen Dharma Sastralar kategorisine dâhil olduğu için, Kanunname başlığını tercih ediyoruz. Çevirmenler her ne kadar öğretici kelimesinin metnin içeriğini daha doğru yansıttığını söyleseler bile, bu anlamı direk karşılayabilecek “doctrine” ya da “teaching” kelimelerini değil, ilk olarak hukuk ve kanun anlamına gelen “law” kelimesini başlık yapmayı tercih etmişlerdir.

Eser geleneksel Hindu düşüncesinde merkezi öneme sahip kast öğretisi için temel kaynak olmuştur ve bu özelliğini devam ettirmektedir. Asırların geçmesiyle onun dini gelenekteki merkezi önemini doğrularcasına 9 ayrı şerhi yapılmıştır.³⁹

Batılı araştırmacılar hiçbir eserin Manusmriti kadar ünlü ve asırlarca otoritesini devam ettiren temel kaynaklardan biri olmayı sürdürmeyi başaramadığını söylerler.⁴⁰ Manusmriti Avrupa dillerine çevrilen ilk Sanskrit eserlerdendir. Eser ilk defa Kalküta’da 1794’te Modern Hindoloji’nin temelini atan William Jones tarafından çevrildi. Hatta Jones’un Londra’daki Saint Paul Katedralinde bulunan heykelinin bir elinde Manusmriti vardır. Jones’un çevirisi 1797’de Almancaya çevrilmiş ve yayımlanmıştır. Daha sonra Fransızca, Almanca, Portekizce ve Rusça dillerine yeni çevriler yapıldı. Eserin Max Müller tarafından düzenlenen *Sacred Books of the East* (Doğunun Kutsal Kitapları) serisine dâhil edilişi Avrupalı oryantalistlerin esere verdikleri önem ve değer büyük bir göstergesidir. Eser karşılaştırmalı hukuk alanında batılı araştırmacıların ilgisini çekmektedir. J. Duncan M. Derrett’e göre eser kadim hukuk alanında dünyanın ilk eserlerindedir ve her yönüyle Hammurabi Kanunları’ndan bile daha değerlidir.⁴¹

Bugün eserin faklı kişiler tarafından İngilizce’ye yapılmış birçok çevirisi vardır. Bunların en bilineni Max Müller editörlüğünde hazırlanan (S.B.E) serisinde

³⁸ MS, Introduction, s. xviii.

³⁹ Aynı yer.

⁴⁰ Moriz Winternitz, *A History of Indian Literature*, Vol. 2, part 2, Scientific Literature, trans. Subhadra Jha, Delhi, 1967, s. 546; aktaran, W. Doniger ve B. K. Smith, MS, introduction, s. xviii.

⁴¹ J.D.M. Derrett, *Manuśāstravivarana*, vol. 2, Wiesbaden, 1975, introduction; aktaran, MS, introduction, s. xix.

George Bühler tarafından yapılan⁴² çeviridir. Biz çalışmamızı yaparken W. Doniger ve B. K. Smith'in ortaklaşa yaptığı çeviriyi esas almakla birlikte gerekli gördükçe, özellikle de anlaşılması zor kısımlarda Bühler'in tercümesinden de yararlandık. Çalışmada esas kaynak olarak Bühler'inkini değil bu tercümeyle kullanmamızın nedeni, çevirinin daha anlaşılır ve sade bir dille yapılmış olmasıdır. Bühler'in tercümesinin 120 yıl önce yapıldığı düşünülürse bu durumun doğal olduğu anlaşılır.

Manusmriti'nin çevrilmesinden sonra Avrupa'daki ünü Hindoloji sınırından öteye geçti.⁴³ Nietzsche ona övgüler yağdırmıştır. Manusmriti'yi İncil'le karşılaştırmış ve Hıristiyanlığı şöyle eleştirmiştir: *“Hıristiyanlığın hasta evinden ve zindan gibi atmosferinden, onun sağlıklı, yüksek ve geniş dünyasına gelen kimse derin bir nefes alır. Manusmriti'yle karşılaştırıldığında Yeni Ahit ne kadar kötü, ne kadar berbattır!”*⁴⁴

Diğer yandan O, eseri Hıristiyanlıkla karşılaştırdığında Manusmriti'nin de yalan söylediğini ancak onun yalanlarının emir veren düşünür ve soyluların (brahman ve kşatriyalar) halkı (ayak takımını) yönetmesi gibi iyi bir amaç için söylendiğini ve önemli olanın niyetin iyiliği olduğunu söyler.⁴⁵ Nietzsche İncil'i eleştirirken Manusmriti'nin tam tersi bir duyguyla okunduğunu, karşılaştırılmaz ölçüde ruhsal ve üstün bir eser olduğunu, kitabın ardında ve içinde, gerçek bir felsefesi olduğunu söyler.⁴⁶

Manu Kanunnamesi'nde birbirine zıt iki dünya görüşü vardır. Bunlardan biri hayatta kalmak için kişinin her şeyi yapmasını ve yemek için öldürmesini mubah görür. *“Yaratılmışların efendisi bu âlemi hayat nefesine sahip olanları beslemek için biçimlendirdi. Sabit veya hareketli her şey yaşayanlar için yemektir. Hareket etmeyenler edenler için, köpek dişleri olmayanlar olanlar için, elleri olmayanlar*

⁴² *The Laws of Manu*, tr. By George Bühler, Sacred Books of the East, 1886, vol. 25, <http://www.sacred-texts.com/hin/MS.htm>, (18. 10. 07)

⁴³ *MS*, Introduction, s. xix.

⁴⁴ Friedrich Nietzsche, *Twilight of the Idols*, 'The "Improvers" of Mankind', section 3, <http://www.praxeology.net/twilight3.htm>, (18.10.07).

⁴⁵ Friedrich Nietzsche, *The Antichrist*, s. 56–57, http://www.corrupt.org/data/files/friedrich_nietzsche/etc/friedrich_nietzsche-the_antichrist.pdf, (17.10.07).

⁴⁶ Aynı yer.

olanlar için ve korkaklar cesurlar için birer yemdir.”⁴⁷ Manusmriti’deki bu cümleler dünya hayatını ve insan ilişkilerini, adeta hayvanlar âlemindeki besin zinciri gibi tanımlamaktadır. Bu dünyadaki tüm varlıkları kabaca yiyenler ve onlara av olacaklar şeklinde ikiye ayırmaktadır.

Diğer yandan Hinduizm’in *Ahimsa* anlayışı canlılara zarar vermeyi ve öldürmeyi yasaklar. Manusmriti’deki bu iki zıt görüş aynı bölümde geçen, canlılara zarar vermeyi öğütleyen şu ifadelerde iyice açığa çıkmaktadır: “*Bir kişi canlılara (bağlamak ve öldürmek yoluyla) zarar vermek istemezse, herkes için en iyi olanı yapmak isterse sonsuz bir güzelliği, mutluluğu tecrübe eder.*”⁴⁸ “*Bir kişi kurban hayvanını dini bir amaç dışında öldürürse, öldürdüğü hayvanın tüyleri sayısınca yeniden doğmak suretiyle acı dolu ölümler yaşar.*”⁴⁹

Yemek için öldürmek ve vejetaryenlik konusundaki uyumsuzluk eserdeki çelişkili konulardan göze en fazla çarpanıdır. Bazı araştırmacılar, eserdeki bu zıtlıkları, metnin kendi içinde bir bütün olarak değerlendirilebilmesi önünde kesin bir engel olarak görürken, diğerleri eserin ana bir felsefesi olduğunu ve görünüşteki bu zıtlıkların özdeki birliğe zarar vermeyecek nitelikte olduğunu iddia eder. Bizim kullandığımız metnin iki çevirmeni de eserdeki çelişkiler için bu farklı görüşleri benimsediklerini eserin sunuş bölümünde belirtmişlerdir.⁵⁰ Bu durumun, kullandığımız çeviriyi, eseri tek bir kişinin bakış açısıyla ele alan diğer çevirilerden daha üstün kıldığımızı düşünmekteyiz. Yine aynı nedenle bu çevirinin, eseri, diğerlerine göre daha objektif değerlendirebileceğini tahmin ediyoruz.

Çevirmenlerden W. Doniger, eserin çelişkilerinden bahsederken bunların çözümsüz olduğunu, ama mutlak şekilde uzlaşmaz olmadığını söyler. Ayrıca eserin birden fazla kişi tarafından yazıldığının çok aşikâr olduğunu ve iki farklı metnin birleştirildiğinin belli olduğu yerlerdeki pürüzleri gidermek için çok iyi bir editöre ihtiyaç duyulduğunu söylerler. Diğer yandan B. Smith eserdeki çelişki ve

⁴⁷ MS, V, 28, 29.

⁴⁸ MS, V, 46.

⁴⁹ MS, V, 38.

⁵⁰ MS, introduction, s. xvi, xvii.

tutarsızlıkların fikri bütünlüğü engellediğini ifade eder.⁵¹ Eseri okumaya başlamak için baştan onun kendi içinde tutarlı olduğunu kabul etmek ve bize mantıksız görünen konuların onlara nasıl anlamlı geldiğini anlamak için kültürü yeterince bilmek gerektiğini, ancak esere kendi dünya görüşümüzle baktığımız anda onu yine mantıksız bulacağımızı ifade ederler.⁵²

Diğer yandan A. K. Ramanujan Manusmriti'nin ve diğer Hindu kutsal metinlerinin tutarsız olduğu suçlamalarını kabul etmez ve eseri tikel değil tümel değerlendirmek gerektiğini söyler.⁵³

Walter Benjamin bir çevirinin eserin orijinaline benzemesi için sevgiyle yapılmış olması gerektiğini söyler.⁵⁴ Buna karşılık Manusmriti'nin çevirmenleri eserin kadın ve dokunulmazlar konusunda söylediklerini sevgi ile çevirmenin mümkün olmadığını, ama yinede esere ve paylaşmadıkları görüşlerine saygı duymak gerektiğini, bunun Manusmriti'nin ahlaki dünyasına girmek için tek yol olduğunu söylerler.⁵⁵

Eser konsantrasyon halindeki Manu'ya gelen bilgelerin kendisine dört kast ve ara kastlarda doğanların durumu ile ilgili soru sormasıyla başlar. Eserdeki bu ilk soru içerikte ele alınan temel konunun kast olduğu konusunda ipucu vermektedir.

4.1. Eserin İçeriği

Manu Kanunnamesi on iki bölümden oluşmaktadır. Bölümlerin uzunlukları birbirine eşit değildir. Çoğunlukla her bölüm bir konu üzerinde ağırlıkla durmakla birlikte, sadece bir tek konuya da hasredilmemiştir.

⁵¹ *MS*, Introduction, s. xIiv.

⁵² *MS*, Introduction, s. xIvii, xIviii.

⁵³ A. K. Ramanujan, *Is there an Indian way of thinking? An informal essay*, Contributions to Indian Sociology, Vol. 23, No. 1, 1989, ss. 45–48; *MS*, introduction, s. xIvi.

⁵⁴ Walter Benjamin, *The Task of the Translator*, trans. Harry Zoh, edited and with an introduction by Hannah Arendt, New York, 1969, ss. 69–82; *MS*, introduction, s. xIix.

⁵⁵ *MS*, Introduction, s. xIix.

Birinci bölümde genel olarak tanrının âlemi, insanı, hayvanları, yeri ve göğü, elementleri, kurbanı, tabiat güçlerini, Vedalar'ı, zamanı ve bölümlerini, kastları ve her kast mensubunun sahip olacağı doğuştan özellikleri, tanrıları nasıl yarattığı üzerinde durulur. Ancak birçok yerde tam olarak neyin kast edildiğini anlamak mümkün değildir. Eserin ilk bölümü diğerlerine göre en soyut ve anlaşılması zor kısımdır. Bu bölüm 119 maddeden oluşmaktadır. Bu bölümde anlatılan konulardan en önemli gördüğümüz, tanrının âlemi yaratışı konusunu çalışmamızın ilk bölümünde ele aldık. Çünkü evrenin yaratılışı meselesi her dinin mutlaka açıklamaya çalıştığı bir konudur. Ayrıca Manusmriti'deki yaratılış hikâyesi Ortadoğu dinlerinin birbirine benzeyen hikâyelerinden oldukça farklıdır.

İkinci bölümde 249 maddeden oluşmaktadır. İlk olarak dinin kaynakları ve bunlar içinde en önemlisi olan Vedaların öğrenilmesi ele alınmıştır. Daha sonra Hindistan'ın kutsal coğrafyası anlatılır ve ilk üç kast mensubunun bu kutsal bölgeye yerleşmek için elinden geleni yapması gerektiği ifade edilir.⁵⁶ Hinduizm tam olarak etnik bir din kabul edilmese bile özellikle Ganj ve çevresi olmak üzere Hindistan kutsal bir coğrafya kabul edilir. Manusmriti'de bunu ispat edecek şekilde bu bölgenin önemi üzerinde durur.

Kişilerin mensubu oldukları kастlara göre yapacağı önemli ayinler, kастlarına göre giyecekleri elbiseler, almaları gereken isimler çok ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır. Öyle ki kişilerin kастlarına göre hangi hayvanların postlarından yapılacak giysileri, hangi ağaçlardan yapılan asaları, hangi bitkilerden yapılmış kemerleri kullanmaları gerektiği dahi kast ayırımı noktasından hareketle ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Kişinin mensup olduğu kasta göre hangi parmaklarını kullanarak yemek yemesi gerektiği bile eserde yer alır.

Yine burada bedensel arzuların neler olduğu ve bunların kontrol altına alınması gerekliliği dile getirilir. Bu bölümde öğrencilik dönemindeki bir kişinin yapması gerekenler üzerinde durulur. Veda öğrencisinin gurusunun yanında nasıl davranması, nelerden kaçınması gerektiği; vedaları okuyan kişilerin üstünlüğü; anne,

⁵⁶ MS, II, 17-24.

baba ve öğretmene saygı göstermenin gerekliliği; kişinin hediyeler yoluyla gurusunu memnun etmesi gibi çeşitli konulardan bahsedilir.

Üçüncü bölümde ağırlıklı olarak, hayatın ikinci ve en önemli evresi kabul edilen aile reisliği dönemindeki hayatın nasıl olması gerektiği açıklanır. Nasıl bir kadınla evlenilmesi gerektiği üzerinde çok fazla durulur. Bunun bir nedeni özellikle kastın eş seçiminde çok önemli bir ölçüt olmasıdır. Diğer bir nedense eserdeki, erkeği üstün, kadını değerersiz gören yaklaşımdır. Öyle ki, üstün olan erkek, evlenirken kadına ait her ayrıntıyı değerlendirir ve buna göre karar verir. İsmi yıldız, ırmak, dağ, kuş ismi olan, erkek kardeşi olmayan, saçı kızıl, dişleri büyük bir kadın evlenilmek için uygun değildir ve bunlar uzak durulması gereken kadınlardandır.⁵⁷ Eserde kadınlarla ilgili daha bir sürü ölçüt sıralanırken, erkekler için sadece aynı kasttan olma şartının zikredilmesi, evlilikte erkeğin isteklerinin ön planda olduğu bir anlayışın varlığına işaret eder.

Kastlar arası evliliğin yasak oluşu ve yapılması durumunda doğuracağı olumsuz sonuçlar, sekiz evlilik çeşidi, kurban çeşitleri, ev sahipliği dönemindeki kişinin atalara ya da rahiplere vermesi gereken hediyeler, dinen aşağı sayılan ve ayinlere katılması yasak olan kişiler ve çeşitli günahlardan bahsedilir. Eserde dışlanması gereken kişiler anlatılır. Ancak bahsedilen bu kişilerin bazılarının gerçekten kötü olduğu düşünölebilecekken (hırsız, kumarbaz gibi); doktor, hayvan eğitmeni, bir kısım hastalıkları olan ya da ticaret yapan kiřiler⁵⁸ gibi bazılarının neden kötü kabul edildiği anlamak zordur. Bu bölüm 286 maddeden oluşmaktadır.

Dördüncü bölümde üst kastlardaki, ağırlıklı olarak da rahip kastındaki birinin hangi meslekleri seçmesi ve nasıl yaşaması gerektiğinden bahsedilir. Meslek seçmek de kişinin hayatın ikinci evresinde yapacağı işlerdendir. Dolayısıyla bu bölümde ağırlıklı olarak hayatın bu safhasıyla ilişkilidir.

Kast sistemi soya dayanmakla birlikte, kişinin yaptığı meslek de kastını gösteren önemli özelliklerdendir. Bu yüzden rahibin seçeceği meslek çok önemlidir.

⁵⁷ Bkz. *MS*, III, 7, 9, 10.

⁵⁸ *MS*, III, 161, 162, 180, 181.

Günümüzde normal karşılanan hatta beğenilen bazı meslekler Hinduizm'in, "canlılara zarar vermemek" gibi bazı prensiplerden dolayı kötü görülebilmektedir. Bu yüzden Manu seçilmesi gereken meslekleri anlatmıştır. Bu bölümde kişilerin kastlarına göre seçmeleri gereken işlerin nitelikleri; uygun olan ve olmayan yeme, içme, boşaltım şekilleri; kadınlarla ve karısıyla sosyal ilişkilerinin niteliği ve sınırlılıkları; hangi hayvanlarla yolculuk yapılacağı, şehirlerdeki yaşam şartları gibi günlük hayata dair daha pek çok kural ve yasak açıklanmıştır. Ayrıca Vedaların okunmasının yasak olduğu zamanlar ifade edilmiştir. Dördüncü bölüm 260 maddedir. Bu bölümden de yine kast sistemini ve rahipleri ele aldığımız bölümlerde yararlandık.

Beşinci bölüm 169 maddedir ve diğer bölümlere oranla kısa sayılır. Burada yenmesi yasak olan ve olmayan yiyecek ve hayvan çeşitleri ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Yasak yiyeceklerden özellikle et ve et yememenin yararları ayrıca ele alınır. Yasak yiyeceklerin yenilmesi durumunda ödenmesi gereken kefaretlere; doğum ve ölüm gibi manevi kirlenmeye neden olan durumlar ve bunlardan temizlenme yolları; temiz olan ve olmayan maddeler, pis maddelerden temizlenme yolları; kadınların erkeklere bağımlı olması gerekliliği gibi çok çeşitli konular üzerinde durulur. Bu bölüm Manusmriti'nin bir fıkıh kitabına en fazla benzediği kısımdır. Eğer eserin tamamı böyle bir içeriğe sahip olsaydı biz eser için Hinduizm'in amel kitabı diyebilirdik. Hinduizm ve Manusmriti'nin amelî konulara, nesnelere ve canlılara bakış açısını ortaya koyması açısından çalışmamızın bir bölümünü, beşinci kısmı esas alarak bu konulara ayırdık.

Altıncı bölüm 97 maddedir ve eserin en kısa bölümüdür. Ağırlıklı olarak kişinin aile hayatından sonra yaşaması tavsiye edilen hayatın üçüncü ve son çeyrekleri olan orman hayatı ve asketizmle ilgilidir. Hayatın bu evrelerini yaşayan kişilerin nasıl yaşaması ve dilenmesi gerektiği anlatılır. Bu kişilerin neler yiyip içmesi, nasıl meditasyon ve nefes egzersizi yapacağı ve ölüm gibi konulardan bahsedilir. Ayrıca bu bölümün sonunda da yine aile reisliği dönemindeki bir kimsenin üstünlüğünden ve hayatın ikinci evresinden bahsedilir. Tezimizin, hayatın

evrelerini (*aşrama*) ele aldığımız bölümünün, orman sakinleri ve çilecileri anlattığımız kısımlarını, altıncı bölümü esas alarak oluşturduk.

Yedinci bölüm 226 maddeden oluşur. Bu kısımda ağırlıklı olarak ülke yöneticisinin nasıl olması gerektiği üzerinde durulur. Yöneticinin dini önemi ve değeri; onun, tanrının enkarnasyonu oluşu, adaleti, doğru ve yanlış cezalandırma usulleri; iyi bir kralın nasıl olması gerektiği gibi konular ele alınır. Hükümdarın hayatı, yemeği, dinlenmesi; krallığın korunması ve politik konulara değinilir. Ayrıca rahiplerin korunması gerekliliği ve rahiplere hediye sunulmasından bahsedilir.

Bugün Hindistan krallıkla değil, parlamenter demokrasiyle yönetilmektedir. Kişileri cezalandıracak olan da devlet yöneticileri değil mahkemelerdir. Dolayısıyla bu bölümde anlatılan iyi bir kralın özellikleri, yönetimi, cezalandırma şekilleri gibi konuların uygulanabilirliği yoktur. Bu yüzden gerek güncel değerden yoksun oluşu, gerekse araştırma açısından merkezi bir öneme sahip olmayışı nedeniyle bu konuya çalışmamızda yer vermedik.

Sekizinci kısım diğer bölümlere göre bir konu üzerinde yoğunlaşmadan, muhtelif konuları bir arada ele alan bir bölümdür. Kralın hüküm vermesi, kadın ve çocukların malları, bulunan ve kayıp mallar, borçlu ve alacaklıların durumu, yalancı şahitlik ve bu durumda verilecek ceza, başlık parası, resmi rahibe verilecek kurbanlar, kusurlu ve geçersiz evlilikler, fiziksel saldırılar, trafik kazaları, kralın doğru cezalandırma ve doğru vergi toplama şekli, hırsızlık ve cezası, şiddet, cinsel yasaklar, kastlar arası cinsel ilişkinin yasaklığı ve bu durumda verilecek cezalar, hizmetçi ve çiftçilerin görevleri, hatta vapur ve feribot ücretleri⁵⁹ gibi ayrıntıya dair birbiriyle ilgili ya da ilgisiz birçok konudan bahseder. Sekizinci bölüm 420 maddedir. Bu bölümün, çalışmamızda yer verdiğimiz ana konularla ilişkili olan kısımlarından, gerekli gördükçe yararlandık.

⁵⁹ Gerek kullandığımız çeviride, gerekse S.B.E. serisindeki G.Bühler'e ait çeviride o zamanlar insan ve yük taşıdığı eserden anlaşılan deniz aracı *Ferry* şeklinde çevrilmiştir. Bu aracın mahiyetini bilemiyoruz. Eserde bu konuda bir dipnot ya da açıklama yoktur. Ancak bu bölümün ilgili kısımlarında (404–409) bu araçlarla sadece insan değil taşınacak at ya da yük arabalarından (*cart*) ve durumuna göre bunlardan alınacak ücretlerden bahsedilmektedir. Bizde her iki çevirinin ortak kullanımı olan *ferry* kelimesinin karşılığı olarak, her ne kadar o zamanki bir deniz aracı için uygun bir kullanım olmasa da, vapur ya da feribot kelimesini kullanmak durumundayız.

Dokuzuncu bölüm ağırlıklı olarak kadınlardan bahseder. Kadınların kocalarına bağımlı olması gerekliliği, bir babanın kızını nasıl evlendireceği, miras paylaşımı, hükümdarın görevleri, vereceği bedeni ya da parasal cezalar, sudralar ve vaisyaların görevlerinden bahsedilir. Dokuzuncu bölümden en fazla kadın konusunda yararlandık. Eserin kadınlarla ilgili en dikkat çekici maddeleri bu bölümde yer almaktadır. Yine bu bölümde sırf erkek çocuk doğurmak için kadınların anlaşmalı olarak erkeklerle (akraba, özellikle de kayın birader) evlilik dışı tek seferlik ilişkilerinden bahsedilir.⁶⁰ Burada onaylanan durum, buna izin vermeyen, üç madde sonrası (64.) ve eserin beşinci bölümündeki 161. madde ile çelişkilidir. Gerek kendi içindeki çelişkileri, gerek kadın konusunda açıklamaları, dokuzuncu bölümü eseri eleştirenler için hedef tahtası haline getirmektedir. Bu bölüm 336 maddedir.

Diğer tüm bölümlerde emir ya da yasaklar anlatılırken kast olgusuna sürekli gönderme yapılır. Ancak onuncu bölüm neredeyse tamamen bu konudan bahseder. Kast mensuplarının özellikle rahiplerin görevleri, evlilik yoluyla kastların karışması sonucu ortaya çıkan yeni kastlar ve değerleri, dokunulmazların hangi şartlarda ve nerelerde yaşaması gerektiği, yapmaları gereken işler, kasttan düşmeyi gerektirecek evlilik türleri, rahiplere tanrının verdiği altı görev, kşatriya, vaisya ve sudraların görevleri, satılması yasak olan maddeler, mal edinme yolları, rahiplerin aşâğılık kimselerden hediye kabul etmemesi gerekliliği gibi kast sistemine ait birçok konuya değinilir. Bu bölümde ayrıca acıktığı için oğlunu yemeye kalkan Ajigarta, yine aynı nedenle köpek eti yiyen Vāmadeva gibi mitolojik bilgelerin destansı birkaç hikâyesine de yer verilerek zaruret durumlarında yasak olan maddelerin yenilebileceği anlatılır. Kast ile ilgili en fazla bilginin yer aldığı bu kısımdan, kast konusunda yararlandık. Bu bölüm 131 maddeden oluşmaktadır.

On birinci bölümün başında dilencilik yapan Veda öğrencisi, ateş kurbanı gibi birkaç konudan bahsedildikten sonra bölümün devamı tamamen günah çeşitleri ve bunların kefaretlere ayrılmıştır. Bu bölümde günahlar büyük, küçük ve kasttan atılmayı gerektirecek olanlar şeklinde kategorize edilmiştir. İçki içmek, altın çalmak,

⁶⁰ MS, IX, 61.

kişinin gurusunun karısıyla birlikte olması, inek öldürmek, mastürbasyon, rahip dışındaki adamları öldürmek, hayvan öldürmek, yasaklanmış yiyecekleri yemek, hırsızlık, yasaklanmış kadınlarla birlikte olmak gibi suçların hangilerinin daha kötü olduğu ve bunların kefaretləri ele alınmıştır. 266 maddeden oluşan bu bölümden de, ele aldığı konuların önemi nedeniyle özellikle suçlar ve kefaretləri konusunda yararlandık.

On ikinci bölüm eserin özeti niteliğindedir ve amellerin doğuracağı sonuçlardan bahseder. Kişinin zihni ya da bedeniyle yaptığı ya da konuştuğu şeylerin sonucu, işlenen suçlara göre ruh göçünün nasıl olacağı, kişinin kendini bilmesi, Vedaları bilmenin değeri, meditasyon gibi konular ele alınmıştır. Bu bölüm 126 maddedir.

Görüldüğü gibi Manusmriti'nin bazı bölümlerinde ağırlıklı olarak bir ya da birkaç konudan bahsedilirken bazılarında bir biriyle ilgisi olmayan birçok konudan bahsedilmiştir. Asli öneme sahip olmayan kısımlara ana konulardan bahsederken örnek teşkil edeceği durumlarda zaman zaman yer vereceğiz. Ancak bu çalışmadaki amacımız daha öncede bahsettiğimiz gibi Manu Kanunnamesi penceresinden Hinduizm'e genel olarak bakmak ve eserde açıklanan Hinduizm'in temel prensiplerini ortaya koymaktır. Yoksa Hinduizm'in bütün helal ve haramlarını açıklayarak Hindu fikhını bütün ayrıntılarıyla anlatmak, eserdeki anlaşılmas ve mitolojik tüm bölümlere yer vererek açıklamasını yapamayacağımız konularda kafa karıştırmak, güncel değeri ya da asli önemi olmayan konulara da yer vererek araştırmanın amacından sapıp bir çeviri haline getirilmesi değildir. Bu yüzden içeriğin buna göre oluşturulmasına ve hem konunun ana noktalarıyla anlaşılmasına imkân kılacak kadar kapsamlı, hem de gereksiz ve sıkıcı ayrıntılardan uzak kalacak şekilde kısıtlı olmasına çalıştık.

Elbette Nietzsche gibi eserin arkasındaki felsefeyi derinlemesine ele almak, eseri amaçları bakımından değerlendirmek, ya da diğer Hindu kutsal kitaplarla karşılaştırmalı olarak tanımaya ve tanıtmaya çalışmak çok daha güzel olabilirdi. Belki kaynak olarak kullandığımız eser Türkçe olsaydı bunu yapmak bir nebze olsun

daha kolay olabilirdi. Ancak çeviriden çeviri yaparak anlamaya çalıştığımız eserin fikri arka planını ve felsefi temellerini ortaya koymak şu an için oldukça zordur.

Aynı şekilde eserin tüm Hindu kutsal kitaplarıyla karşılaştırmalı olarak ele alınması, özellikle de bu kitapların hacmi düşünülünce, böyle bir çalışmanın kapsamını fazlasıyla aşacaktır. Bu yüzden çalışmamızı öncelikle Manusmriti'yi ve onun temel öğretilerini, bu noktadan hareketle de Hinduizm'i anlamaya çalışmak esası üzerine bina etmeye çalıştık.

BİRİNCİ BÖLÜM

MANU KANUNNAMESİ'NDEKİ TEMEL DİNİ KONULAR

1.1. TANRI VE YARATILIŞ

Manu Kanunnamesi'ndeki tanrı anlayışını ve yaratılışı açıklamadan önce, önemi nedeniyle “Tanrı” kavramının Hinduizm'deki karşılığının nasıl olduğu ile ilgili genel bilgiler vermek istiyoruz.

Hinduizm'de tanrı inancı diğer dinlerden farklıdır. Onun tanrı inancı da diğer birçok inanç esası gibi zaman içinde şekillenmiş, değişmiş ve gelişmiştir. Hinduizm'in tanrı anlayışını politeist, monoteist, monist, panteist, panenteist olarak değerlendiren ve bunu da kutsal metinlerle temellendiren araştırmacılar vardır. Çünkü bu dinin tanrı anlayışı tüm bu değerlendirmeleri mümkün kılacak nitelikte esnektir.

Şunu belirtmek isteriz ki, tanrı konusunda Hinduizm'in farklı değerlendirmeleri mümkün kılacak uygulama ve inançları Max Müller'in özellikle bu din için kullanılacak olan yeni bir tanrı anlayışını ifade eden *henoteizm* ya da *kathenoteizm* kavramını ortaya atmasına neden olmuştur. O, Hinduizm'in henoteist olduğunu söyler. Bu, prensipte monoteizm uygulamada ise politeizmi ifade eder. Her dönemde şartlar ve ihtiyaçlar doğrultusunda bir tanrı diğerlerine göre daha ön plana çıkmakta ve yüce tanrı kabul edilmektedir. Müller özellikle ilk Veda metinlerindeki Hinduizm'i henoteist olarak tanımlar. Bu metinlerde farklı isimlerle anılan Agni (ateş), Vayu (rüzgâr) , İndra (yağmur, fırtına, gök) gibi farklı kozmik prensipleri temsil eden çok çeşitli tanrılar özelliklerine göre kendilerine ihtiyaç duyulan zamanlarda yüce tanrı olarak kabul görmüşlerdir.⁶¹ Diğer yandan Vedalardaki, tanrının özünde bir olduğu, azizlerin onu farklı isimlerle çağırdığı yönündeki

⁶¹ Ninian Smart, *The Religious Experience of Mankind*, The Fontana Library Theology and Philosophy, London, 1971, s. 90.

ifadeleri de göz önüne alarak bu monist, monoteist ve politeist karışımı anlayışı henoteizm olarak isimlendirmeye karar vermiştir.⁶²

Genele bakıldığında Hinduizm politeist dinler içinde değerlendirilir. Ancak onun tanrı konusuna yaklaşımı ve tanrıların önemi her çağda aynı olmamıştır. Bir Hindu filozofu olan Şankara yüzeyde görünen bu çeşitliliğin aslında ruhsal ve yüce bir birliğin ifade şekli olduğunu, söylemektedir.⁶³

Gerçekte ne kadar tanrı vardır? Sorusuna Yajnavâlkyâ⁶⁴ ilk sorulduğunda “303 ve 3003” şeklinde cevap vermiş daha sonra soru tekrar sorulduca bu sayıyı otuz üç, altı, üç, iki, bir buçuk ve en son bir olarak cevaplamıştır.⁶⁵ Upanişadlar’da geçen bu diyalog aslında Hinduizm’in tanrı konusuna bakış açısındaki karmaşaya iyi bir örnektir. Yajnavalkya çok sayıdaki tanrıdan en son tek tanrıya inmiştir.

M.Ö 10. asra, Veda çağına baktığımızda tam bir, çok tanrılı din görürüz. Veda metinlerinde Hindu tanrılarından Agni, İndra, Varuna, Vayu, Yama gibi tanrılara methüsenalar vardır. Vedalarda geçen önemli tanrılardan Agni (ateş tanrısı), İndra (savaş tanrısı ve yıldırım çaktıran tanrı), Varuna (gök ve suların tanrısı), Rudra (cezalandırıcı tanrı) ve Savitri (harekete geçirici tanrı); her biri farklı bir yönü ile ön plana çıkmaktadır.

Hinduizm’de panteist tanrı âlem anlayışını destekleyecek nitelikteki ifadeler kutsal kitaplarda gayet açık bir şekilde yer almaktadır. Bhagavad Gita’da tanrı Vişnu’nun avatarı olan Krişna bunu şöyle ifade etmiştir: “*Kurban töreniyim ben,*

⁶² Henotheism, <http://en.wikipedia.org/wiki/Henotheism>, (05.10.07).

⁶³ Thompson, s. 60.

⁶⁴ Vedik dönemde Hindistan’da yaşamış, efsanevi bir bilgedir. Hindu kutsal kitaplarından Brihadaranya Upanişad ve Satapata Brahma’nın yazarı kabul edilir. Aynı zamanda Upanişadlar’ın ana karakterlerinden biridir. Bkz. <http://en.wikipedia.org/wiki/Yajnavalkya>, (21.09.07).

⁶⁵ *Brihadaranyaka Upanishad*, Part 3, chapter 9/1, http://www.bharatadesam.com/spiritual/upanishads/brihadaranyaka_upanishad.php, (21.09.07).

kurban da benim, sunulan adakta, yanan otta benim. Anılan benim, eriyen yağ da benim, yakılan da benim yakan da benim.”⁶⁶

Kurban töreninde kurban tanrıya sunulur ama aslında kurban eden de, edilen de, kurbanın sunulduğu kişi de tanrının kendisidir. Dolayısıyla burada tanrısal ruhun evrensel ruh ile iç içe olduğu fikri öne çıkmaktadır.

Vedalardeki tanrıların sonraki dönemlerde eski önemlerini kaybetmesiyle Brahma, Vişnu, Şiva, Krişna gibi tanrılar daha çok önem kazandı. Bu tanrılardan ilk üçü kendisine yüce tanrı olarak tapınanlar tarafından Hinduizm’in temel mezheplerinin oluşumuna katkı sağlamıştır. Vişnuculukta Vişnu en önemli tanrıdır. Vedalar döneminde O çok ön planda bir tanrı değilken kendi taraftarları tarafından her şeyi yaratan ve her şeye gücü yeten yüce tanrı kabul edilir. Hatta Brahma ve Şiva onun sayısız avatarlarından ikisidir. O insanlara olan merhameti ve sevgisi ile ön plana çıkar. Yeryüzündeki iyileri korumak düzeni sağlamak için zaman zaman çeşitli formlarda yeryüzüne iner.

Hinduizm’de avatara inancı da mevcuttur. Bazen tanrıların insan suretinde yeryüzüne indiğine inanılır. Bunların en bilineni Krişna’dır. Mahabharata destanlarında hikâyeleri anlatılan Rama ve Krişna, Vişnu’nun bilinen iki avatarıdır.⁶⁷ Hinduizm’de önemli bir yere sahip olan Mahabharata’nın bir bölümünü teşkil eden Bhagavad-Gita’da Krişna, Vişnu’nun dünyaya 8. ziyaretindeki avatarıdır. Eserde geçen şu cümlelerde Krişna çağlar boyunca kendisine ihtiyaç doğduğu dönemlerde farklı bedenlerde dünyaya geldiğine işaret etmektedir: *“Gerçekteyse ben hiç doğmadım ve ölmedim, bütün varlıkların yaratıcısı benim. Kendi özümü koruyarak biçim aldım, ete kemiğe bürünüp buraya geldim. Ne zaman yolum tikanır, kapanırsa, sapıtanlar azıtanlar çoğalırsa, kimse yola girmez, yolu bulamazsa, ben de kendimi*

⁶⁶*Bhagavad-Gita* (Tanrının şarkısı), çev. Ömer Cemal Güngören, Yol Yayınları, İstanbul, 2001, XI, s.16.

⁶⁷ Yitik, *Hint dinleri*, s. 37.

işte böyle gösteririm. İyilik tohumları ekmek için, kötülüğü kökünden kesmek için, kapalı yolu yeniden açmak için, zamanı gelince buraya inerim.”⁶⁸

Genellikle erkek tanrıların ve dini figürlerde de erilliğin ön plana çıktığı bir din için istisna sayılabilecek bir durum Saktizm gibi Hinduizm’in bazı mezheplerinde, “Devi” gibi ana tanrıça karakterlerine ve feminen güçlere tapınmanın varlığıdır. Tanrıçalar erkek tanrılara göre daha ön plandadır.⁶⁹

Bugün genel inanç Brahma’yı en yüce tanrı kabul eder. Ancak görüldüğü gibi Hinduizm’deki sayısız tanrıyı sınıflamak oldukça güçtür. Çünkü genel inanç Brahma’yı en büyük tanrı kabul ederken Vişnuculara göre Brahma Vişnu’nun avatarıdır. Dolayısıyla Hinduizm’de tanrıların bir önem sırasına göre düzenli olarak tasnif edilebilmesi zor görünmektedir.

Ancak tüm bu saydığımız ve Hinduizm’in çok tanrılı bir yapıya sahip olduğunu gösteren delillerin yanında Rig Veda’da geçen “*Aslında hakikat birdir. Ancak azizler ondan Agni, Yama, Matarisvan gibi isimlerle bahsetmişlerdir*”⁷⁰ ifadesi, özünde tek ve yüce bir tanrıya inanıldığıının delilidir. Hinduizm’i ve tanrı inancını ele alırken bu ifade göz ardı edilmemelidir. Bu, Tanrı’nın özünde bir olmakla birlikte farklı formlara büründüğünü gösterir.

“*Kimisi de özveride bulunur, anlamlı adaklar sunar tapınır. Sezer benim değişmeden değiştiğimi, hem birlik hem de çokluk olduğumu*”⁷¹ Gita’daki bu cümle kesrette vahdet, vahdette kesret fikrine işaret etmektedir. Bu ifadeler aynı zamanda Tanrının farklı suretlerde görünmesine karşılık aslında bir tane olduğunu söyleyen yukarıdaki Veda cümlesini de desteklemektedir. Görünüşteki çokluk, yüce ve ölümsüz olan Tanrının farklı şekillere bürünmesinden ibarettir. Ancak bu ifadeler

⁶⁸ *Gita*, IV, 6–8.

⁶⁹ Shaktizm, <http://en.wikipedia.org/wiki/Shaktizm>, 21.09.07.

⁷⁰ *The Hymns of the Rgveda*, trans. Ralph T. G. Griffith, ed. by. J. L. Shastri, Motilal Banarsidas, Delhi, 1973, book 1, 164/46.

⁷¹ *Gita*, IX, 15.

Hinduizm'in çok geniş kutsal kitap külliyyatı ve bu kutsal kitaplarda sürekli vurgulanan çoklu tanrı fikri göz önüne alındığında kısıtlı sayılır.

Ayrıca Hinduizm'de çok sayıda tanrı olmasının yanında bu tanrıların veya onların avatarları kabul edilen temsillerin putlarına tapınma da söz konusudur. Hatta Gandhi "Neden Hinduyum?" adlı yazısında kendisini Hindu kabul etmesinin gerekçelerinden birini, putlara tapınmaya karşı çıkmaması olarak açıklamaktadır. Dolayısıyla bu genel ve yaygın uygulamaları ve kutsal kitaptaki referansları göz önüne alırsak Hinduizm'in tanrı anlayışının kısıtlı sayıdaki bu birkaç ifadeye binaen tek tanrılı olarak değerlendirilmesinin zorlama bir iddia olacağı görülecektir.

Manu Kanunnamesi'nde genel olarak tanrı isimleri yer almaz. Tanrının özellikleri ve mahiyeti de eserde çok fazla üzerinde durulan bir konu değildir. Bunun nedeni eserin, tanrıdan ziyade, onun insanlardan yapmasını istediği davranışlar ve günlük hayata dair meseleler üzerinde yoğunlaşmış olmasıdır.

Eserde tanrıdan daha çok yaratıkların efendisi (*Lord of Creatures*) şeklinde bahsedilmektedir. Bunun yanında onun için sonsuz, sınırsız enerji sahibi, kendi kendine var olan (*Lord who is Self-existent*), görünmeyen, duyuyla bilinmeyen, zor fark edilebilen, ilk sebep, gerçek olan ve olmayan her şeyin özü, büyük, efendi ya da tanrı (*The Lord*) gibi muğlâk isim ve sıfatlar kullanılır.

Hinduizm'deki gibi Manusmriti'deki tanrı kavramını anlamak da güçtür. Çünkü tanrıyı ve onun evreni yaratışını anlatan bölümler oldukça mitolojik ve üstü kapalı anlatımlardır. Ayrıca bugün Brahma Hinduizm'de en yüce ve ulu tanrıdır. Ancak Manusmriti'de yaratılış düzeni anlatılırken yukarıda özellik ve isimleri sayılan tanrının, Brahma'yı nasıl yarattığı anlatılmaktadır. Dolayısıyla Manusmriti'de anlatılan o büyük tanrıyı zaten milyonlarca tanrısı olan ve batılı araştırmacılar tarafından da tam bir tasnifi yapılamayan Hinduizm'in karmaşık tanrılar sıralamasında kesin bir yere oturtmak mümkün değildir. Ancak en yüce tanrı Brahma'yı dahi yarattığı için Manusmriti'deki bu isimsiz tanrının her şeyin üzerindeki en büyük tanrı ve mutlak hakikat olduğu şeklinde bir yorum yapabiliriz.

Manusmriti’de tanrı için her ne kadar duyularla algılanamaz dense de tanrı, insan şeklinde bir organizmaya sahip olarak tasvir edilebilir. Tanrının tüm varlıkları ve dört kast mensubu kişileri kendi vücudunun farklı bölümlerinden yarattığı şöyle anlatılır: “*Tanrı ağzından din adamlarını, kollarından yöneticileri, bacaklarından halkı, ayaklarından hizmetçileri yarattı.*”⁷² Yani insanlar aslında tanrıdan yaratılmıştır. Aşağıdaki bölümlerde görülür ki tanrı sadece insanları değil tüm varlıkları kendi bedeninden yaratmıştır. Bu yaratılış hikâyesi Hinduizm’deki Brahman ile Atman bütünlüğü inancı ile uyushmaktadır. Bu inanca göre bireysel öz (Atman) ile tanrısal hakikat (Brahman) aslında birdir. Manusmriti’deki bu, tüm varlıkların aslında tanrıdan yaratıldığı inancı, insan’ın özünün aslında tanrısal hakikat ile ayrı değil aynı şey olduğu düşüncesini desteklemektedir. Bir Hindu’nun ulaşmak istediği son nokta Nirvana’ya erişmek ve tanrısal gerçeklik içinde yok olmaktır. Bunu tuzun suyun içinde eriyerek yok olması benzetmesiyle açıklayanlar vardır. İşte kişinin aslında ilk sebebinin ve varlık kaynağının da tanrı olduğu ve kendi öz gerçekliği ile tanrısal hakikatin bir olduğu fikri, Nirvana isteği ile uyushmaktadır.

Manusmriti’ye bakıldığında tanrı bazen yüce ve aşkın, bazen yukarıdaki ifadelerde olduğu gibi insana benzeyen, cisimleştirilmiş bir varlıktır. Ancak şunu belirtmek isteriz ki eserde zaman zaman bahsedilmekle birlikte hâkim güç ve esas hüküm verici olarak görülen bir tanrı yoktur. Örneğin eserde, günah işleyen bir kimse için caydırıcı olarak tanrının ceza vereceği ya da yapılan bu işten hoşlanmayacağı şeklinde bir uyarı yoktur. Kişilerin emredilenleri yapması ve yasaklardan uzak durması için karma ve sonraki hayatta başına gelecek üzüntüler en fazla kullanılan caydırıcıdır. Eserde belirgin bir tanrı sevgisi ya da korkusu hissedilmez. Tanrıyla ilgili Manusmriti’deki belirgin tek hedef, kişinin ulaşmak istediği nihai son ve hakikat olmasıdır. Ancak bu kavuşmanın sonucu ya da mahiyeti nasıl olacaktır bunun açıklaması yoktur. Eserin amaçları ya da temel esasları arasında tanrının rızasını kazanmaya çalışmak yer almaz. Manusmriti’de korku unsuru olarak zaman zaman cehennemden bahsedilse de bu noktada kullanılan esas caydırıcı olarak sonraki hayat ve karma görülür. Kişinin günah işlemesi sonucu tanrının sevgi ya da

⁷² MS, I, 31.

merhametinden uzaklaşması şeklinde bir caydırıcı da yoktur. Tanrıyla ilgili en ayrıntılı bilgi onun eserin birinci bölümünde anlatılan evreni ve tüm varlıkları yaratışı ile ilgili bölümdedir.

Büyük bilgeler Manu'ya kastlar ve görevleri ile ilgili soru sorduklarında, Manu onlara önce tanrının âlemi nasıl yarattığını anlatır: *“Dinleyin, bir zamanlar bu evren karanlıktan yaratılmıştı. Hiçbir şey ayırt edilemiyordu ve mantık yürütme ya da anlamayla bilinmesi imkânsızdı. Evren tamamen uykuda gibiydi. Daha sonra kendi kendine var olan ve görünmez olan tanrı, evreni görünür kıldı. Enerjisini büyük elementlere ve bütün nesnelere verdi. Her şeyi görünür hale getirdi ve karanlığı dağıttı. O sadece duyuşal güçlerin ötesindeki güçlerle kavranabilen, fark edilmeyen, aşikâr olmayan, sonsuz olan, hayal edilemeyen ve bütün yaratıkların kaynağı olan, gerçekten görünen tek varlıktır.”*⁷³

Burada tanrı aşkın bir varlık olarak tanımlanmaktadır. O, duyu organlarıyla algılanamayan, ebedi bir varlık olarak tasvir edilmektedir. Ancak aynı bölüm kendi içinde çelişmekte ve tanrı için hem görünemeyen, hem de gerçekten görünebilen tek varlık denilmektedir. Manusmriti'deki tanrının mahiyeti ile ilgili net bir şey söylemek zordur. Tanrı bir yandan duyu ötesi, hayal edilemeyen, görünmez olarak tanımlanırken diğer yandan onun evreni kendi vücudundan nasıl yarattığı şu şekilde anlatılmaktadır: *“Kendi vücudundan yaratmayı dilediği varlıklar için derin derin düşündü; önce suları yaydı daha sonra kendi menisini suyun içine kattı. Bu meni altın bir yumurtaya dönüştü. Bu yumurta güneş kadar parlaktı. Bütün insanların büyükbabası olan Brahma bu yumurtadan doğdu. ‘Sular bu insandan doğdu’ dediler. Gerçekten sular ilk insanın çocuklarıydılar... İlk sebep olan, görünmez ve sonsuz olan, gerçek ve gerçek olmayanın özü olan (tanrı), bütün dünyada Brahma olarak bilinen kişiyi yarattı.”*⁷⁴ Görüldüğü üzere burada masalsi ve mitolojik bir anlatım söz konusudur. Tanrının menisinden bahsedilmesi, onun erkek olarak anlaşıldığını göstermektedir. Hinduizm'de tanrıların çoğu erkektir. Bu yönüyle bu anlatım, genel tanrı tasavvuru ile uyumaktadır. Diğer yandan anlatılanların tutarlı bir tasnifini yapmak zordur. Çünkü ilk önce tanrının suyun içine menisini karıştırmasıyla bundan

⁷³ MS, I, 5-7.

⁷⁴ MS, I, 8-11.

Brahma'nın doğduğu söylenirken, akabinde sular ilk insanın çocuklarıydı denmesi önceki sıralama ile çelişmektedir. Önce Brahma mı sudan yoksa sular mı Brahma'dan yaratılmıştır? Bu tam anlaşılır değildir. Ayrıca burada Brahma için insanların atası denilmektedir. Oysa genel inanç onun tanrı olduğu şeklindedir.

Tanrının yeri ve göğü yaratması ise yine aynı mitolojik üsluba uygundur: *“Tanrı bir yıl boyunca yumurtanın üzerinde oturdu ve daha sonra sadece düşünerek yumurtayı ikiye böldü. Bu iki parçadan gökyüzünü ve yeryüzünü, ortada atmosferi, sekiz ana yönü ve suların sonsuz mekânını yarattı.”*⁷⁵

Eserin birinci bölümünde yer alan, tanrıdan ve evreni yaratmasından bahseden bu kısımlar dışında tanrı ve onun mahiyeti ile ilgili eserde fazla bir bilgi yoktur. Zaten Manusmriti tanrıyı ve onun özelliklerini anlatmak derdinde de değildir. Eser onun ne olduğundan ziyade ne istediği ile ilgilenmektedir. İlerleyen bölümlerde de tanrıdan bahsedilse bile buralarda da onun kavrama ve duyularla anlaşılamayacağını söylenmekte ve mahiyeti üzerinde durulmamaktadır.

1.2. KURBAN

Daima dinin temel ve en değerli ibadetlerinden sayılmıştır. Ancak çeşitli dinlere göre mahiyet ve şekilleri farklıdır. Birine göre kurban sayılan diğerine göre olmayabilir. Kan akıtılmadan yapılan kurbanlara “saçı” denilir.⁷⁶ İnsan, hayvan, bitki ya da özel bazı maddelerin kutsal bir güç için, dini bir amaçla öldürülmesi ya da sunulması geleneği çok eski çağlardan beri var olagelmıştır. Ancak şekilleri, zamanı, dindeki yeri ve önemi değişiklik göstermiştir. Eski çağlarda bu ibadet özellikle hasat mevsimlerinde, bereket getirmesi amacıyla yapılmıştır.

Her dinde bazı ibadetler diğerlerinden daha fazla öne çıkmaktadır. Hinduizm'de kurbanın en önemli ibadetlerden olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

⁷⁵ MS, I, 12,13.

⁷⁶ Sarıkçıoğlu, s. 141.

Rig Veda'nın son kitabında yer alan en önemli ilahilerden biri olan ilk insan ilahisi (*pruṣa sukta*) dünyanın, zamanın başlangıcında icra edilen büyük bir kurbanla başladığını anlatır. Güçlü insan *pruṣa* tanrılar tarafından kurban edilmiş ve kendi parçalanmasını mistik olarak devam ettirerek vücudunun farklı kesimlerinden toplumdaki temel dört sınıfta dâhil olmak üzere evrenin özellikleri meydana gelmiştir. Bu ilahiye göre *pruṣa*, bütün bu dünya, olmuş ve olacak olan her şeydir. Bu olay Hinduizm'de o kadar önemli görülmüştür ki dünyanın kozmik bir insan kurbanından yaratıldığı kabul edilmiştir.⁷⁷ Manusmriti'ye göre insanları kendi uzuvlarından yaratan kişinin tanrının bizzat kendisi olduğunu daha önce ifade etmiştik.

Kurban Hinduların günlük hayatlarının ve ibadetlerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Vedaların emrettiği dini hayat kurbanlar etrafında toplanmış ve kurban ibadeti dinin merkezine oturmuştur.⁷⁸

Hinduizm'de kurban bazı dinlerdeki gibi yılın sadece belirli dönemlerinde yapılan bir ibadet değildir. Ayrıca kurban deyince sadece kan akıtılan hayvan kurbanı gelmez. Kurban günlük ibadetlerden biridir. Bir Hindu güne bir çeşit kurban olan puca ayini ile başlar. Kanlı ve kansız kurban çeşitleri vardır. Bazen tanrılara sadece bitki, çiçek ve meyve sunulur. Diğer yandan eski zamanlarda Hindistan'daki Dravid kabileler birçoğunda hasat dönemlerinde insan kurban edildiğine dair deliller vardır.⁷⁹ Bengal'de bir Dravid kabilesi olan Khondlar arasında hasat dönemlerinde gönüllü kişilerin kurban edilmesi 19. yüzyılın ortalarında dahi devam ediyordu. Britanya hükümetinin bunu yasaklamasından sonra insan yerine keçi ve manda kurban etmeye başlamışlardır.⁸⁰

Hinduizm'in en temel ibadetlerinden olan kurban, Sutralar (M.Ö. 500 veya 400- M.Ö 200) döneminde önem kazanarak zamanla karmaşık hale geldi. Kurban

⁷⁷ Ahmet Güç, *Çeşitli Dinlerde ve İslam'da Kurban*, Düşünce Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 83.

⁷⁸ Güç, s. 85-86.

⁷⁹ Mircea Eliade, *Dinler Tarihine Giriş*, Kabalcı yayımları, İstanbul, 2003, s. 334.

⁸⁰ Eliade, s. 335, 336.

törenlerinin el kitabı niteliğinde ki Kalpa Sutralar'da bu dönemde kompoze edilmiştir.⁸¹

Hinduizm'de kurban kâinatın yaratıcı gücüdür. Başarılı olmak için tanrıların bile kurban sunması gerekir. Bu yüzden brahmanlar kurban törenlerini yönettikleri için sadece insanların değil tanrıların da efendisi sayılmışlardır. Rahipler tabiatüstü güçleri vasıtasıyla dini merasim ve kurbanları kullanmak suretiyle kozmik olayları kontrol edebileceklerini iddia etmişlerdir. Kurbanların brahmanlara emredilen tarzda yapılırsa istenen sonucu vereceğini ileri sürmüşlerdir. Kurban evrenin düzende kalması için gereklidir. Ayrıca kurbanın tanrıların öfkesini dindirdiğine inanılır.⁸²

Hinduizm'de kurbanın üç sunuluş amacı vardır: Tanrıya hediye verip bunun karşılığında nimet beklemek, suçlara karşılık kefarete olması ve kurban yemeğini yemekle tanrıların faziletinin insanlara geçeceğine inanmak.⁸³ Görüldüğü gibi kurbanın amacının, tanrıya yakın olmak ve günahlara kefarete olması, dinlerde kurban sunmanın genel amaçlarıyla uyumaktadır. Son amaç ise Hinduizm'de var olan, yenilen maddelerin ruhu etkileyeceği inancından ileri gelmektedir. Aynı inanç manen pis kimselerin hazırladıklarının yenilmemesi uygulamasında da görülür.

Bu dinde tanrılara sunulan birçok bitki ya da hayvan kurban kabul edilir. At, insan ve soma kurbanı gibi kurbanlar vardır. Manusmriti'de insan kurbanıyla ilgili bir şey yer almaz ancak rahip öldürme günahının kefareti olarak kişinin kendini bir rahip için feda edebileceği ifade edilir.⁸⁴ Bunu bir çeşit kurban olarak kabul edip etmemek tartışmaya açık bir konudur. At kurbanı ise rahip öldüren birinin kefareti olarak yapabileceklerinden biridir.⁸⁵

Manu Kanunnamesi'nde kurbandan sıkça bahsedilmektedir. Manu'ya göre kurban Veda okumaktan etrafa yiyecekler serpmeye⁸⁶ kadar çok geniş bir yelpazeyi

⁸¹ Yitik, *Hint Dinleri*, s. 12.

⁸² Güç, ss. 87–94.

⁸³ Güç, s. 93–94.

⁸⁴ Bkz. *MS*, II, 81.

⁸⁵ *MS*, II, 75.

⁸⁶ *MS*, III, 75.

içine alır. Kurban evrenin düzeni, canlı ve cansız tüm varlıkların korunması için gereklidir. Özellikle erkekler hayatlarının aile reisliği safhasında kurban törenlerinin yöneticisidirler. Bu adakları yerine getirmek çok önemlidir. Aile reisinin yapması gereken adaklar Manu şöyle anlatmıştır: “*Ev sahibinin her gün icra etmesi gereken 5 büyük adak ayini vardır. Vedaları öğretme işi nihai gerçeklik olan varlık için, su serpmek atalar için, ateşteki hediyeler tanrılar için, yiyecek takdimi görünmeyen varlıklar için, misafirperverlikte insanlar için sunulan adaklardır... Tanrılara, misafirlere, muhtaçlara, atalara ve kendine tövbe amaçlı hiçbir adakta bulunmayan kişi sadece nefes alır, gerçekten yaşamaz. Bu beş kurban ‘ateşe sunulmayan’, ‘ateşe sunulan’, ‘yerlere saçılarak adanan’, ‘rahiplere verilen’ ve ‘yenilen’ adaklar olarak bilinir. Ateşe sunulmayan adak Veda’nın nameli şekilde okunmasıdır. Ateşe sunulan, adağın ateşe atılmasıdır. Saçılarak dağıtılan bedensiz ruhlara yapılan tövbe amaçlı adaktır. Rahiplere yapılan adak, rahiplerin misafir olarak alınmasıdır. Yenilen ise atalara sunulan tazeleyici içkidir.*”⁸⁷

Görüldüğü gibi Manusmriti’nin beş büyük kurban olarak tanımladıklarından sadece ateşe sunulan adaklar ateşe bitki ya da hayvan sunulmasıyla yaygın kurban anlayışına benzemektedir. Diğer beş kurbandan biri temel kutsal kitap olan Vedaları okumak, diğeri bedensiz ruhlara olarak tanımlanan ve muhtemelen görünmeyen manevi varlıklar için bazı gıdaların eve saçılması, bir diğeri rahipleri yedirip içirmek, beşincisi ise atalar için içki sunmaktır. Bu önemli beş temel kurban Manusmriti’nin ve Hinduizm’in alışılmışın dışındaki kurban anlayışını gözler önüne sermektedir.

Kurban dünyanın düzeninin ve hayatın devamının nedeni olarak görülmektedir: “*Ateşe düzenli bir şekilde adak atılması güneşi yaklaştırır. Yağmur güneşten oluşur. Yağmurdan yiyecek, yiyecekten nesiller oluşur.*”⁸⁸

Aile hayatı yaşayan kimsenin kurbanları yerine getirmesi manevi varlıklara ve tanrılara karşı bir borçtur: “*Bilgeler, atalar, tanrılar, vücutsuz ruhlara ve misafirler aile reisinden bazı şeyler umar ki anlayışlı bir ev sahibi bunları yerine getirmelidir. Ev sahibi bilgeleri veda okuyarak, tanrıları kuralına uygun ateş kurbanı sunarak,*

⁸⁷ MS, III, 69–74.

⁸⁸ MS, III, 76.

ataları cenaze töreni yaparak, insanları yiyecek vererek, ruhani varlıkları da tövbe amaçlı adak sunarak onurlandırmalıdır.”⁸⁹

Kişi yiyecekleri evde sağa, sola, çeşitli yönlerde saçarak tanrılara kurbanda bulunmuş olur: “Bir rahip her gün bütün tanrılar için, kurallara uygun olarak hazırlanmış yemek almalı ve onlara ikramda bulunmalıdır. Bu tanrılar şunlardır: Önce Ateşe, sonra Soma’ya, sonra bu ikisine, sonra bütün tanrılara ve Dhanvantari’ye, daha sonra yeni ay ve dolunay tanrıçalarına, daha sonra Yaradılmışların Efendisine, yeryüzüne ve gökyüzüne, son olarak mükemmelleştirilmiş adakların ateşine. Bağışlarını yaparken bütün ana yönlere doğru düzenli bir şekilde dağıtmalıdır. Saat yönünde İndra’ya ölüme, suların efendisine ve görevlileriyle beraber aya, bağış yapmalıdır. ‘Marutlara’ diyerek kapının önüne, ‘sulara’ diyerek suyun içine, ‘ağaçların efendisine’ diyerek havaya bir porsiyon yemek bırakır. Evin başında iyi şans tanrıçasına, sonunda cömert karanlık tanrıçasına, ortasında ise nihai gerçek ve evin efendisine ikramda bulunur. Bütün tanrılara ikramda bulunmak için yemeği havaya atar. Bir kısmını gündüz gezen ruhlar için bir kısmını da gece gezenler için atar. Evin üst kısmında bütün yiyecekler ruhuna ikramda bulunur ve kalanın tamamını güneye doğru atalar için fırlatır.”⁹⁰

Kurban o kadar değerli bir ibadettir ki normalde günah olan hayvan öldürme, kurban amacıyla yapıldığında takdir edilecek bir davranış olarak görülmektedir. Dahası hem bu kişi hem de kurban olarak sunduğu hayvan sonraki hayatlarında daha yüksek bir hayat seviyesinde doğarlar. “Kendi kendine var olan, kurban hayvanlarını kurban için yarattı. Kurban bütün evrenin iyiliği içindir. Bu yüzden bir kurbanı öldürmek, öldürmek (cinayet) sayılmaz. Bitkiler, kurban hayvanları, ağaçlar, hayvanlar ve kurban için öldürülen kuşlar sonraki doğumlarında yüksek bir seviye kazanırlar. Sadece şu durumlarda kurban hayvanları öldürülebilir: Bir kurban esnasında bal karışımını bir misafire sunarken ve atalar için tören yapılırken. Manu’nun söylediği budur. İki kere doğmuş, Vedaların anlamını bilen bir kimse

⁸⁹ MS, III, 80, 81.

⁹⁰ MS, III, 84-91’den derleme.

kurban hayvanlarını bu doğru amaçlar için incitirse hem kendi, hem hayvan varlığın en son noktasına ulaşır.”⁹¹

Denilebilir ki Manusmriti’ye göre kişinin kendisi için yaptığı bireysel ayin ve meditasyonlar dışındaki ibadetlerin geniş bir kısmı kurban olarak değerlendirilir.

1.3. KADIN

Kadınlarla ilgili uygulamalar ve dinin kadına bakışı tarih boyunca toplumlara ve şartlara göre değişiklik arz etmiştir. Ancak birçok dini gelenekte kadınlar genelde ikincil bir konuma sahip olmuşlardır. Bu, gerek dinin kadına bakışı, gerekse kadının dinde oynadığı aktif ve yapıcı rol için geçerlidir. Dinlerde kutsal kişiler, din kurucuları, peygamberler ve tanrılar büyük oranda erkektir.

Hinduizm’in, kadın konusundaki tutum ve uygulamaları büyük oranda diğer dinlerle benzerlik gösterir. Manusmriti, Hinduizm’de kadın konusunu ele alanlar için vazgeçilmez bir kaynaktır. Çünkü *sati*, *drahoma* gibi uygulamaları nedeniyle Hinduizm’in en fazla eleştirildiği konulardan olan kadınla ilgili yapılan eleştiriler de, büyük oranda Manusmriti üzerinden, onun kadın konusundaki görüşleri esas alınarak yapılmaktadır. Rig Veda’nın yanı sıra diğer Hindu kutsal metinlerinde de kadınlarla ilgili olumsuz ifadeler yer almakla birlikte, gerek Manusmriti’de böyle ifadelerin daha yoğun oluşu, gerekse bazı kısımlarda kadınlara eleştiri sınırının ötesinde ağır ithamlarda bulunulması bu konuda eserin şimşekleri üzerine çekmesine neden olmuştur. Bu yüzden Manusmriti, özellikle kadın konusunu ele almak isteyenler için önemli ve vazgeçilmez bir kaynaktır.

Manusmriti’nin kadına bakış açısını iki boyutta ele almak mümkündür. Bunlardan ilki eserde kadının daha çok ön planda olan yönünü teşkil eden, aile içindeki “eş” pozisyonudur. Meselenin diğer boyutu ise kadının insan olarak değeri ve bu anlamda erkeğe göre durumudur. Aslında bu iki durum birbirinin nedeni ve sonucu gibidir. Kadına insan olarak değer verilmemesi onu evlilikte istediği kişiyi seçemeyen, çocuk yaşta evlendirilen, evlendikten sonra her şeye rağmen mutlak

⁹¹ MS, V, 39–42.

itaate mecbur bırakılan ve kocası öldükten sonra tamamen yok sayılan bir pozisyona itmektedir. Diğer yandan doğuştan kötü bir fitrat üzerine yaratılan, erkek çocuğu olmadığı zaman terk edilebilen ve kendisine kötü davranan kocasına bir tanrıya hizmet eder gibi hizmet etmesi emredilen⁹² kadının insani yönüyle erkek karşısında bir değerinin olması mümkün değildir.

Eserde kadınla ilgili kısımlar incelendiğinde kadına bakışın neredeyse tamamen olumsuz olduğunu söylemek mümkündür. Her ne kadar birkaç yerde kadın veya onun bedensel bazı unsurları temiz kabul edilen maddeler arasında sayılsa da, bu ifadeler eserin kadına karşı olumsuz bakış açısını değiştirebilecek nitelik arz etmez. Çünkü daha somut ve uygulamaya dönük ifadeler erkeğe, adetli karısıyla aynı yatağa uzanmayı, beraber yemek yemeyi, hatta yemek yerken, hapsirirken, esnerken ya da dinlenirken ona bakmasını yasaklamıştır.⁹³ Dolayısıyla kadınla ilgili olumlu ifadelerin pratiğe yönelik fazla bir değeri yoktur.

Manu Kanunnamesi'nde kadını ele alırken Hindistan'da asırlardır uygulanan ve kaynağını dinden alan uygulamalardan bahsetmek ve bunların eserde ne şekilde yer aldığını belirlemek, konuyu bir bütün olarak değerlendirmek açısından yararlı olacaktır. Çünkü Hinduizm'de kadının durumu hem asırlar içinde başka din ve toplumlarda görülmeyen farklı uygulamalar barındırması, hem de hızlı bir şekilde değişmesi nedeniyle önemlidir. Diğer yandan Hindistan'da kadınla ilgili uygulamaların tamamı birbiriyle ilişkilidir. Hiçbiri diğerlerinden bağımsız değildir. Hepsi bir felsefenin, kadına bakış açısının doğurduğu farklı uygulamalardır. Şunu söyleyebiliriz ki Hinduizm'in benimsediği bu uygulamalar ve kadını değersiz gören düşünce yapısı Manusmriti'nin de bu konudaki temel felsefesini teşkil etmektedir. Ayrıca bu olumsuz uygulamaların ve bakış açısının özellikle Manusmriti'den sonra ortaçağ döneminde başlaması da önemlidir.

⁹² MS, V, 154.

⁹³ MS, IV, 40, 43.

Bazı araştırmacılar Hinduizm’de antik dönemde (Vedik dönem) kadının hayatın her alanında erkekle eşit olduğunu ve eğitim aldığını iddia etmektedirler.⁹⁴

Hindistan’da kadınların durumu M.S. 500’den sonra smritiler (özellikle Manusmṛiti) ve diğer kutsal metinlerin kadın haklarını ve özgürlüğünü kısıtlayıcı buyruklarının etkisiyle kötüleşmeye başlamıştır.⁹⁵ Bugün nadirde olsa hala var olan çocuk evliliklerinin de Manusmṛiti’den sonraki dönemde, 6. yy.dan itibaren ortaya çıktığı sanılmaktadır.⁹⁶ Çünkü çocuk evliliklerini teşvik edecek nitelikteki ifadeler Manusmṛiti’de açıkça yer almaktadır.⁹⁷

Hinduizm’de ve Manusmṛiti’de kadının eş ve insan olarak erkek karşısındaki durumuna baktığımızda, onun erkekle eşit konuma ve haklara sahip olmanın çok uzağında kaldığını görürüz. Kadın erkekle eşit kabul edilmek şöyle dursun, insan olarak dahi yeterli değeri görmez. Manusmṛiti’de kadın, erkeği memnun etmek için yaratılmış, kötü özelliklere haiz, kendi başına iş yapamayan ve yapmaması gereken bir varlık olarak karşımıza çıkar.

Hindistan’da kız evlat ve eş olarak değeri olmayan kadın için zorluklar dünyaya gelmeden başlar. Çünkü birçok aile doğacak çocuklarını, kız olduğunu öğrenince henüz dünyaya gelmeden öldürmektedir. Özellikle cinsiyet testlerinin yaygınlaşması kız çocuklarının kürtajını daha fazla artırmıştır. Kız çocuklarının aileleri tarafından istenmeyişinin nedeni kızların evlenirken erkek tarafına vermesi gereken yüklü miktardaki çeyiz parasıdır. *Drahoma* denilen bu gelenek ülkemizde de bazı bölgelerde halen uygulanan başlık parası uygulamasının tam aksine, kadının evlenirken ödediği yüklü miktardaki paradır. Bu uygulama ailelerin kızları maddi bir yük olarak görüp kurtulmaya çalışmasına neden olmaktadır. Kız kardeşi de *Drahoma* nedeniyle öldürülen ve bu yüzden çok sarsılan yazar Sita Agarwal 1999’da yazdığı “*Genocide of Woman in Hinduism*” (Hinduizm’de Kadın Soykırımı) isimli kitabında

⁹⁴ R. C. Mishra, *Women in India: Towards Gender Equality*, New Delhi, 2006, <https://www.vedamsbooks.com/no43902.htm>, (25.08.07).

⁹⁵ Women in History, <http://nrcw.nic.in/index2.asp?sublinkid=450>, (25.08.07).

⁹⁶ Jyotsna Kamat, “Status of Women in Medieval Karnataka”, <http://www.kamat.com/jyotsna/women.htm>, (25.08.2007), last update 24.05.07.

⁹⁷ Bkz. *MS*, IX, 90–94.

Sati'nin Hindu kutsal kitaplarında yer alan ve asırlarca uygulanan bir gelenek olduğunu anlatmıştır. Brahmanların 20. yy boyunca tam 50 milyon kız çocuğunu katlederek Yahudi soykırımından tam 10 kat daha büyük bir soykırım yaptıklarını söyler.⁹⁸

Manusmriti'de Drahomadan bahsedilmez. Ama kadının ve ailesinin, erkekten ya da erkek tarafından para talep etmemesi gerektiği ısrarla vurgulanır. Hiçbir bilgili baba kızını verirken, ne kadar az olursa olsun para almamalıdır. Para hırsı nedeniyle bunu yapan kişi, bir kadın simsarı gibi kızını satmış olur⁹⁹. Kıza ait eşyalardan veya kıyafetlerden yararlanan akrabaları da cehenneme giderler.¹⁰⁰

Eserde kadın tarafının para alması şiddetle kınanırken erkeklerin para alması ile ilgili herhangi bir uyarı yoktur. Bu durum, o din ve toplum nazarında zaten pek bir değeri olmayan kadınların evlenirken bir de üzerine para vermesinin, drahoma'nın önünü dolaylı olarak açmaktadır denilebilir. Eserde erkek içinde bu şekilde bir uyarı yer alsaydı belki durum daha farklı olabilirdi.

Hindistan'da kadınlarla ilgili uygulamalardan bir diğeri ve belki de en korkuncu dul kadının kocasının cenazesıyla birlikte yakılarak öldürülmesi anlamına gelen *sati* geleneğidir. *Sati* hem bu olaya, hem de kocasıyla birlikte yakılan kadına verilen isimdir. Bu gelenek ortaçağda Hindu sosyal hayatının bir parçası haline gelmişti. Dul kadın kendi rızasıyla canlı canlı yakılmayı kabul ettiğinde bu onun kocasına bağlılığını ve erdemli olduğunu gösteriyordu. Her ne kadar *sati* gönüllülük esasına dayansa da kadınların bazen buna zorlandıkları düşünülmektedir.¹⁰¹ Bir kadın eşinin ölümünden sonra ne kadar acı çekip ölmek istese de bunun canlı yakılmak suretiyle olması birçok insan için pek cazip bir seçenek olmayacaktır. Bu gerçek göz önünde bulundurulursa varsayılan durumun mümkün olduğu yani kadınların bunu yapmaya zorlanabilecekleri çok açıktır. Kadının yakılmayı kabul etmesi onun ölen

⁹⁸ S.Agarwal, *Genocide of Women in Hinduism*, 1999, <http://web.archive.org/web/20010606091528/www.dalitstan.org/books/gowh/gowh1.html>, (25.08.07).

⁹⁹ *MS*, III, 51.

¹⁰⁰ *MS*, III, 52.

¹⁰¹ Women in India, http://en.wikipedia.org/wiki/women_in_India, (25.08.07).

kocasına olan bağlılığının ve sevgisinin en önemli göstergesidir. Ölümün meydana getirdiği yıkımın sosyal ve dini baskı ile birleştiği göz önünde bulundurulursa bunu gönüllü olarak kabul eden kadınların dahi, kendi iradeleriyle ve mantıklı karar verdiklerini söylemek zordur.

İngiliz hükümeti bu geleneği 1829'da yasakladı. Bugün *sati*, büyük oranda işlerliğini yitirse de yinede bazı kırsal bölgelerde hala uygulanmaktadır. Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmasından itibaren resmi olarak 40 *sati* olayı rapor edilmiştir.¹⁰²

Sita Agarwal *Sati*'nin Hindu kutsal kitaplarında yer alan ve asırlarca uygulanan bir gelenek olduğunu anlatmıştır.¹⁰³ Geçekten de temel metinler olan Vedalarda dahi kadınların kocalarından sonra kendilerini feda etmelerine yönelik ifadeler vardır. Manu Kanunnamesi'nde ise kadınların yakılmasına açık bir atıf yoktur. Ancak Manusmriti, kadının kocası öldükten sonra ona mutlaka bağlı kalmasını, asla evlenmemesini emreder. "*Evlilikle ilgili Veda metinlerinde, dullar için evlenmek asla onaylanmaz. Dulların yeniden evlenmesi, evlilik kuralları içinde yer almaz.*"¹⁰⁴

Yani Manusmriti, kadının ölen kocasının arkasından mutlak sadakatini esas alır. Onun uygulamadan ayrıldığı nokta ise bu sadakat göstergesini öldürülmek şeklinde tanımlanmamasıdır. Ölüm dışında kadını hayattan soyutlayıcı her türlü tedbir eserde mevcuttur.

Kadının ölen kocasından çocuğu yoksa ve kadın çocuk hasreti çekiyor olsa da, bu değişmez bir kuraldır. "*Bir kadın, ölümünden sonra çocuk ve soy arzusu ile kocasına ettiği yemini bozarsa bu dünyada aşağılanma ve hor görülmeyi hak eden bir varlık olur. Ölüm sonrası hayatını da kaybetmiştir.*"¹⁰⁵ Yani Manusmriti yeniden evlenen kadına ölüm sonrası verilecek cezanın ötesinde en etkili caydırıcılardan olan

¹⁰² Vimla Dang, "Feudal mindset still dogs women's struggle", 1998- 06-19, www.tribuneindia.com/50yrs/women.htm#1, (06.10.07).

¹⁰³ Agarwal, age, <http://web.archive.org/web/20010606091528/www.dalitstan.org/books/gowh/>, (25.08.2007).

¹⁰⁴ MS, IX, 65.

¹⁰⁵ MS, V, 161.

toplumsal baskı ve aşağılamanın önünü, sonuna kadar açmaktadır. Dahası ikinci bir evlilik yapan kadının ya da kocası ölen bir kadınla evlenen adamın doğacak çocuklarının da meşru kabul edilemeyeceğini söyler. “*Başka bir adamdan (kocası öldükten sonra evleneceği) ya da başka bir adamın karısı olmuş olan bir kadından meşru bir nesil (evlat) meydana gelmez. Namuslu bir kadının ikinci bir kocası olamaz.*”¹⁰⁶. Diğer bir ifadeyle ikinci bir kocası olan kadın namuslu, erdemli bir kadın olamaz.

Kadının ölen kocasından sonra evlenme yasağı hala devam etmektedir. Kadının daha üstün bir erkek için dahi kocasını bırakamayacağı söylenir. “*Bir kadın kendi değersiz (düşük kasttan)¹⁰⁷ kocasını bırakıp, daha mükemmel bir adama (daha yüksek bir kasttan) gitse, bu dünyada aşağılanmayı hak eden bir varlık haline gelir. Onun için ‘önceden başka bir adama aitti’ denir. Kocasına vefasız (sadakatsiz) bir kadın ikinci hayatında, dünyaya bir çakalın rahminden doğar. Hastalıklı ve şeytani olan bu doğuştan dolayı işkence çeker.*”¹⁰⁸ Görüldüğü gibi ifadelerde kadının kocası hayattayken mi yoksa öldükten sonra mı daha üstün bir adama gittiği açıklanmamıştır. Ancak gerek kocası hayatta olan kadının bunu yapmasının zina sayılacağı ve bunun zaten çok daha kötü bir fiil olması, gerek ifadenin öncesi ve sonrasında dul kadının durumundan bahsedilmesi, burada koca öldükten sonra yapılan evlilikten bahsedilme ihtimalini güçlendirmektedir. Dul kadın kocasına göre çok daha iyi olsa ve kocası ölmüş olsa da başka bir adamla evlenemez. Bunu yaparsa sonraki hayatında bir hayvan olarak doğup acı çekeceği belirtilerek fiilin ölüm sonrası cezasına da işaret edilmektedir.

Diğer yandan Manusmriti kocasından sonra evlenmeyen ve nefesine de hâkim olan bir kadının hem dünyada hem ölüm sonrasında mükâfatlandırılacağını söyler. “*Kocasına sadık, zihnine, konuşmalarına, vücuduna hâkim olan ve kendini*

¹⁰⁶ MS, V, 162.

¹⁰⁷ Burada bahsi geçen üstünlükten kastın ne olduğu konusunda iki ayrı görüş olduğunu belirtmek isteriz. S.B.E Serisi’nde çevirmen G. Bühler burada bahsedilen üstünlüğü direk olarak kast üstünlüğü şeklinde çevirmiştir. Diğer yandan bizim kullandığımız çeviride ise çevirmenler Smith ve Doniger ilgili bölümün 163. dipnotunda, kast üstünlüğünü ihtimallerden biri olarak değerlendirirken burada bahsedilen üstünlüğün daha büyük bir ihtimalle kişisel meziyet ve vasıflar olduğunu söylemişlerdir. Dolayısıyla iki ihtimalde mümkündür.

¹⁰⁸ MS, V, 163, 164.

dizginleyen bir kadın kocasının öldükten sonraki dünyasına ulaşır ve iyi insanlar onun için 'erdemli, namuslu kadın' derler. Zihnini, kalbini, konuşmalarını, vücudunu dizginleyen, kendine hâkim olan kadın önce bu dünyada daha sonra ise (ölüm sonrası) kocasının dünyasında ün ve şöhret kazanır."¹⁰⁹

Özetle kocası ölen bir kadın evlilik, aile ve çocukla ilgili her şeyi unutmaları ve kocasına ettiği yeminini sürdürerek ölene kadar dul kalmalıdır. O, bunun yanı sıra sosyal hayattan soyutlanmış, pasif bir hayatı, ömür boyu bir yas havası içinde sürdürmelidir. Kısacası Manusmriti'de kadının bedenlen kocasının cenaze ateşiyle birlikte yakılmasına açık bir atıf olmamakla birlikte, ruhen adeta kocasıyla birlikte ölmesi istenmektedir. Hâlbuki erkekler için yeniden evlenmeye ilgili bir yasak söz konusu değildir. Karısı ölen erkek evlenmek konusunda serbesttir. *"Kendinden önce ölmüş karısı için, en son ibadet olarak kurban ateşini yakan kişi yeniden evlenebilir..."*¹¹⁰

Hindistan'da 1860'dan itibaren yasaklanmış olsa da kırsal kesimlerde hala var olan uygulamalardan biri de kız çocuklarının küçük yaşta evlendirilmesidir.¹¹¹ Bu uygulama geçmişte çok yaygındı. Kız çocukları ergenlik çağına girince evlendiriliyordu. Çocuk yaştaki dullar saçları kazıtılmış bir şekilde toplumdan uzak, tamamen yalnız yaşamaya mahkûm ediliyordu.¹¹² Kız çocuklarının çok küçük yaşta evlendirilmesi Manusmriti'nin desteklediği bir uygulamadır. Daha kötü olan ise çocukların kendilerinden çok büyük erkeklerle evlendirilmesinin öğütlenmesidir. *"Bir kız ergenlik çağına geldikten sonra 3 yıl beklemeli bu sürenin sonunda bir koca bulmalıdır."*¹¹³ *"30 yaşındaki bir adam, kalbini büyüleyen 12 yaşında bir kızla, 24 yaşındaki bir adam da 8 yaşındaki bir kızla evlenmelidir. Eğer görevi ele alması gerekiyorsa daha acelede evlenebilir."*¹¹⁴ Burada acele evlenmeyi gerektiren durumun ne olduğundan bahsedilmemektedir. Ancak dikkat çeken hususlardan biri söz konusu yaş olan 8 yaşının birçok kız çocuğu için ergenliğin dahi öncesi

¹⁰⁹ MS, V, 165,166.

¹¹⁰ MS, V, 168.

¹¹¹ İlgili haber için bkz.: Child marriages targeted in India, http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/south_asia/1617759.stm, (25.08.07).

¹¹² Women in India, http://en.wikipedia.org/wiki/women_in_India, (25.08.07).

¹¹³ MS, IX, 90.

¹¹⁴ MS, IX, 94.

olduğudur. Eserde yaş konusuyla ilgili çelişkili ifadeler yer almaktadır. Bir yandan bir kızın ergenlik çağından sonra üç yıl bekleyip evlenmesi öğütlenirken, diğer yandan 8 yaşında kızların evlendirilmesinden bahsedilmektedir. Bu durumda çocuğun beş yaşlarında ergenlik çağına girmesi gereklidir ki bu dünyanın hiçbir yerinde söz konusu değildir. Bahsi geçen sekiz yaş bile çok sıcak iklimli bölgelerde dahi birçok çocuk için ergenlik öncesi bir döneme isabet etmektedir.

Yaş konusunda dikkat çeken diğer bir husus eserde verilen örneklerde erkeğin yaşının kızınının yaklaşık olarak üç katı olmasıdır. Buna göre yirmi beş yaşındaki bir kızın yetmiş beş yaşındaki bir adamla evlenmesi gerekir ki otuzunu geçen bir kadının bu durumda evlenecek bir adam bulması pek mümkün görülmemektedir. Aynı şekilde gerektiğinde tavsiye edilen 30 ya da 24 yaşından daha erken evlenebileceği konusunda izin verilen 18 yaşında bir erkek evlenmek ve Manusmriti'nin yaş konusundaki tavsiyelerine uymak isterse altı yaşlarında bir çocukla evlenmelidir. Bu da, eserde eşlerin yaşları konusunda verilen tavsiyelerin ne kadar vahim olduğunu göstermektedir.

Dahası eserde kızların, aynı kasttan iyi bir talip olursa ve gerekirse uygun yaşa gelmemiş dahi olsa babaları tarafından evlendirilmesi gerektiği belirtilir. Ancak ergenliğe ulaşmış dahi olsa evlendirileceği kişi uygun değilse ölene kadar babasının evinde kalması daha iyidir.¹¹⁵

Elbette Manusmriti'yi, yazıldığı dönemi göz önünde bulundurarak değerlendirmek gerekir. Ancak bu, bahsedilen yaşların yinede çok küçük olduğu gerçeğini değiştirmez. Ayrıca tüm yasaklamalara rağmen çocuk evliliklerinin bugün dahi bazı yerlerde uygulandığını düşünürsek eserin sosyal hayat üzerindeki etkisinin ne kadar geniş olduğunu anlayabiliriz.

Eserde kadınların evlenecekleri kişiyi kendilerinin seçmesi hoş karşılanmaz. Sekiz evlilik çeşidi sayılır. Bunların en iyisi Brahma evliliğidir. Bu, bir adamın kızını giydirip süsleyip onu, davet ettiği, tapınak kanunlarını bilen iyi karakterli birine

¹¹⁵ MS, IX, 88, 89.

hediye olarak vermesiyle gerçekleştirilen evliliğdir.¹¹⁶ Bundan sonra gelen ikinci faziletli evlilik türüye kurban töreni sırasında töreni icra eden resmi rahibe kızını hediye etmesiyle olur ki buna tanrılar kanunu (daiva) denir.¹¹⁷ Bir adam gücü yettiğince malı kızın aile ya da akrabalarına vererek, onunla sırf kendisi istediği için evlenirse buna şeytan kanunu (asura evliliği) denir.¹¹⁸ Ayrıca bir kız kendi istediği kişi ile evlenirse ailesinin hediye olarak vereceği takılardan da mahrum kalır. Eğer bunları alırsa hırsız sayılır.¹¹⁹ Eser kadınların kendilerinin değil ailelerinin istekleri doğrultusunda özellikle de rahiplere verilmek suretiyle evlendirilmelerini tavsiye eder. Kadın için en uygun evlilik, babasının ya da abisinin kendisi için uygun gördüğü kişiyle yapılanıdır. *“Babası ya da babasının izniyle abisi onu birine verirse ölene kadar ona itaat etmeli, (kocas) öldükten sonra da ona ettiği yeminini bozmamalıdır.”*¹²⁰

Manusmriti’de kadın, erkek gibi özgür bir birey olarak değerlendirilmez. Kadın mutlak surette erkeğin himayesine muhtaçtır. *“Babası onu çocukken, kocası gençken, oğlu da yaşlılığında korur. Kadın bağımsız olmak için uygun değildir.”*¹²¹ Kadının özgürlüğünün kısıtlanması ve bir erkeğin himayesinde bulunması sadece gençlik ya da çocukluk dönemiyle de sınırlı değildir. Yani yaşının büyümesi ya da çocuklarının olması bile onu bağımsız olmak için yeterli kılmaz. Manusmriti’ye göre bütün kadınlar doğumdan ölümüne kadar kendisinden büyük veya küçük bir erkeğin denetiminde olmalıdır. Kadınların evlerinde dahi olsa hiçbir şeyi tek başına yapmasına izin verilmez. *“Küçük bir kızken, gençken, ya da yaşlılığında, bir kadın kendi evinde dahi olsa hiçbir şeyi tamamen özgür olarak yapamaz. Bir kadın çocukken babasının, evlenince kocasının, yaşlanıp kocası öldüğü zaman ise oğlunun kontrolünde olmalıdır. Bağımsız olmamalıdır.”*¹²²

Bu ifadeler kadının erkeğin yanında özgür bir birey olarak herhangi bir değeri olmadığını ve kaç yaşında olursa olsun, sırf kadın olduğu için daima

¹¹⁶ MS, III, 27.

¹¹⁷ MS, III, 28.

¹¹⁸ MS, III, 31.

¹¹⁹ MS, IX, 92.

¹²⁰ MS, V, 151.

¹²¹ MS, IX, 3.

¹²² MS, V, 147, 148.

yönetilmeye muhtaç bir varlık olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Üstelik birçok kültür ve dinde var olan kadının erkeğe itaati sadece kocasıyla sınırlı tutulmamış, kendi oğlu dahi ondan daha yetkin kılınmıştır.

Eser, kadını bu konumda sabit kılmak içinse ona, bağımsız kalmak için uğraşmamasını, bunu yapmaya çalışmasının kendisine ve çevresindekilere büyük zarar vereceğini belirtmiştir. *“Kadın babasından, oğlundan ve kocasından bağımsız olmaya ve ayrılmaya çalışmamalıdır. Bunu yapması hem kendi, hem de kocasının ailesi için bir utanç ve rezilliktir.”*¹²³ Kadının bağımsız olmaması gerekliliği iki farklı bölümde yaklaşık aynı ifadelerle tekrar edilmiştir. Bu konuda böylesine ısrar edilmesinin nedenlerinden biri eserin kadınları kötü fitratlı, korunmadığı takdirde kötü yola düşmeye çok müsait, sadakatsiz, şehvet düşkünü varlıklar olarak ele almasıdır.

Kadınları bozan altı şey sayılmaktadır ki bunların içinde gezmek ya da uyumak gibi sıradan insani davranışlar vardır. *“İçmek, kötü insanlarla arkadaşlık etmek, kocalarından ayrı durmak, gezmek, uyumak”*¹²⁴ ve diğer insanların evinde kalmak kadınları bozan altı şeydir.”¹²⁵ Eserin devamında yer alan ifadelerden, kadınların neden ısrarla korunması ve özgür olmaması gerektiği anlaşılmaktadır. Manusmriti, kadınların genel itibarla erkeklerden daha duygusal olduğu ve bunun çoğunlukla cinsellikten önce geldiği gerçeğini göz ardı ederek tamamen farklı bir yaklaşımla, erkekleri yoldan çıkmış karılarını tüm çabasını sarf ederek korumaya çalışan, kadınları ise önü alınmaz boyuta ulaşmış cinsel istekleri nedeniyle kocalarını aldatmak için fırsat kollayan varlıklar olarak tanımlamıştır. Öyle ki insan, eserdeki bu ifadeleri okuduğu zaman sevgi, sadakat ve özverisine karşı gördüğü bu korkunç muamele için erkeklere acıyacaktır. *“Güzel görünüm onlar için önemli değildir. Gençliğe de önem vermezler. “İşte bir erkek!” derler ve çirkin ya da yakışıklı, onunla seks yaparlar. Değişken akılları (kararsızlıkları), doğuştan gelen kalpsizlikleri ve hissizlikleriyle, fahişeler gibi erkeklerin arkasından koşan böyle*

¹²³ MS, V,149.

¹²⁴ Çevirmenler Doniger ve Smith bu cümleyle ilgili dipnotta, uyumakla kast edilmek istenenin muhtemelen yanlış zamanlarda ya da yanlış yerde, gün içinde ya da çok fazla uyumak olduğunu söylemişlerdir.

¹²⁵ MS, IX, 13.

kadınlar, kocası onu korumak için ne kadar uğraşsa da, kocalarına sadakatsizdirler."¹²⁶ Burada dikkatimizi çeken husus, kadınların kötü özelliklerinin doğuştan olduğunun söylenmesidir. Eğer kötülüğün doğuştan ve fitrattan geldiğini söyleyen bu ifadeler olmasaydı burada eleştirilenlerin sadece ahlaksız kadınlar olduğu ve bu ifadelerin tüm kadınları içine almadığı düşünülebilirdi. Ancak sayılan kötü özelliklerin kadınlarda doğuştan olduğunun söylenmesi, ifadeleri tüm kadınları kapsar hale getirmektedir. Manusmriti'ye göre her kadın doğuştan kötüdür ya da en azından kötülük tohumlarını içinde taşımaktadır. Bundan kurtulması mümkün değildir. Kadına karşı bu yaklaşım özgür iradeyi tamamen yadsımaktadır.

Doğuştan kötü özelliklere sahip olmanın nedeni, tanrının kadınlar için böylesini takdir etmiş olması şeklinde açıklanmaktadır. *"Yaratıkların efendisi tarafından doğuştan bu şekilde bir fitrat üzerine yaratıldıkları için, bir adam onları (kadın) korumak için elinden gelen tüm gayreti göstermelidir."*¹²⁷ Manusmriti'nin kadınlar için uygun gördüğü kötü özellikler yukarıda sayılan kalpsizlik ve sadakatsizlikten ibaret değildir. *"Yatak, koltuk ve mücevhere olan düşkünlük; şehvet, öfke, hile, kötü fitrat ve kötü davranış; Manu'nun kadınlar için tayin ettikleridir."*¹²⁸ Burada yatak ve koltuğa olan sevgi eşya sevgisi midir yoksa yine aldatmaya ve erkeklere olan düşkünlük müdür, bununla ilgili bir açıklama yapılmadığı için tam olarak bilemiyoruz. Ancak açıkça anlaşılmaktadır ki kadının fitratı kötü olduğu için, kötülüğe bulaşması kolaydır. Bu yüzden kocasının onu daima koruması gerekir. Elbette bu korumayı, kocasının kadını dışarıdan gelebilecek kötülüklerden koruması şeklinde anlamak fazlasıyla iyi niyetli bir yaklaşım olacaktır. Zira buradaki bakış açısına göre kötülük dışardan değil bizzat içerden gelmektedir. Kötü olan kadının kendisi olduğuna göre erkeğin onu koruması da bu güvensizliğin gerektirdiği şekilde olacaktır.

Manusmriti bu konuda erkeklere tavsiyeler vermekten de geri durmamıştır. Ancak tavsiyeleri bu bakış açısından beklenmeyecek inceliktedir. Manu, kadınları eve zorla kapatmayı tavsiye etmez. *"Hiçbir erkek kadını güç kullanarak tamamen*

¹²⁶ MS, IX, 14, 15.

¹²⁷ MS, IX, 16.

¹²⁸ MS, IX, 17.

*koruyamaz. Ancak şunları yaparak onu tam anlamıyla koruyabilir: Erkek, kadını para biriktirip harcamakla, temizlikle, görevlerini yerine getirmekle, yemek pişirmekle ve ev eşyalarına göz kulak olmakla meşgul etsin.*¹²⁹ Yani erkeklere yapılan tavsiye özetle karılarını baskıyla değil de özellikle ev işleriyle ve alışverişle meşgul ederek evde tutmalarındır. Diğer yandan bu ifadeler, eserde kadınların savurgan olmamaları ve az harcamaları tavsiyesini veren ifadelerle tam olarak örtüşmemektedir. Sürekli para harcamakla meşgul edilmeye çalışılan bir kadının az para harcaması zordur.

Manusmriti, en alt kastta olan köleleri ve kast dışı kabul edilen dokunulmazları dini ayin ve ibadetlerden, kutsal kitaplara dokunmaktan ve onları okumaktan men etmektedir. Aynı şekilde kadınlar da dinin bazı kurumlarından dışlanmaktadır. Veda ilahilerinin okunduğu dini törenler erkekler için zorunlu iken, kadınlar için uygulanmaz. Eserde Veda ilahilerinin okunduğu dini törenlerin, erkeksi güçten ve Veda bilgisinden mahrum varlıklar olan kadınlar için yapılmayacağı, bunun, dinin değişmez bir kuralı olduğu belirtilir.¹³⁰

Manusmriti'nin kadına verdiği temel görev öncelikle kendini kocasına adanması, daha sonra çocuk doğurması ve ev işleriyle meşgul olmasıdır. Kocaya itaat tanrıya itaatle bir tutulmuştur. Manusmriti kadını erkek karşısında pasifleştirmektedir. Kadından kocasına her durumda itaat istenirken adam karısı bazı özelliklere sahip değilse onu bırakabilir, mirasına el koyabilir. Bir adam kendisinden nefret eden karısına bir yıl tahammül göstermeli, bu süre sonunda onun malına el koymalı ve kadınla birlikte yaşamaktan vazgeçerek ondan ayrılmalıdır. Kadın kocasından bir hastalığı ya da kötü bir alışkanlığından dolayı nefret ediyorsa adam onu mücevherlerinden ve kişisel mallarından mahrum ederek üç ay içinde terk edebilir. Ancak kadın adamı deli, kast dışı ya da cinsel olarak yetersiz olduğu için istemiyorsa o zaman kadın terk edilmez ve kendi parasından mahrum bırakılmaz.¹³¹

¹²⁹ MS, IX, 10, 11.

¹³⁰ MS, IX, 18.

¹³¹ MS, IX, 77-79.

Manusmriti'ye göre bir adam karısında bazı olumsuz özellikleri görürse onun yerine başka birini alabilir ya da üstüne yeniden evlenebilir. Bir kadın içki içiyor ve dürüst davranmıyorsa; asi, hasta ya da öfkeliyse; para harcama hususunda savurgansa her an başka bir kadınla değiştirilebilir (*may be superseded*). Kısır bir kadın 8, çocuğu ölen 10, sadece kız doğuran 11 yıl içinde değiştirilebilir. Hoş olmayan şeyler söyleyen bir kadının yerine derhal başka bir kadın alınır.¹³² Ancak kadın iyi huyluysa ve hasta olduysa adamın yeniden evlenmesi ancak karısının buna izin vermesine bağlanmıştır.¹³³

Eserde kadınla ilgili genel yaklaşımın dışında olumlu ifadeler de vardır. Kendisi için akrabalarının ya da ailesinin düğünde para ya da hediye talep etmediği kadınların anlatıldığı paragrafın hemen ardında baba, erkek kardeş, koca ya da enişteden kim iyi bir şans istiyorsa böyle bir kadına saygı duymalı ve onu donatmalıdır denmektedir.¹³⁴ Kadınların saygı gördüğü yerlerde tanrılar sevinir, görmediği yerlerde bütün ayinler semeresiz kalır. Kadınının çok kötü durumda olduğu aileler yakın zamanda yok olur, bunun aksi durumda ise çok başarılı olurlar. Saygı görmeyen kadının beddua ettiği ev büyüyle, tamamen yok olur. Bu yüzden başarılı olmak isteyen erkekler bu kadınlara festivallerde ve kutlamalarda takı, elbise ve yiyecek olarak hürmet göstermelidir.¹³⁵ Ayrıca Manusmriti'nin kadına verdiği temel görev olan kocaya itaat ve çocuk doğurma işini tavsiye edilen şekilde yapan kadınları över. Eserde, iyi şans tanrısı ile nesiller meydana getiren, evine göz kulak olan ve saygıda kusur etmeyen bir kadın arasında fark olmadığı ifade edilmiştir.¹³⁶

1.4. BAZI GÜNAHLAR VE KEFARETLER

Manusmriti bir Hindu'nun günlük hayata dair yapması uygun olan ve olmayan şeyleri açıklamıştır. Eserin beşinci ve on birinci bölümünde yasak

¹³² MS, IX, 80, 81.

¹³³ MS, IX, 82.

¹³⁴ MS, III, 55.

¹³⁵ MS, III, 56–59.

¹³⁶ MS, IX, 26.

yiyecekler, bazı günahlar, bunların kefareti, temiz ve kirli kabul edilen maddelerden ayrıntılı bir şekilde bahsedilir.

Manusmriti, günah kabul edilen ve kefareti ödenmesi gereken durumları: kişinin yapması gerekeni yapmayıp, yapmaması gerekeni yapması ve dünyevi arzu ve zevklerine düşkün olması şeklinde özetlemiştir. Ancak tüm dinlerde olduğu gibi Hinduizmde büyük ve küçük günahlar vardır. *“Açıklanan bir işi yapmayıp, yapılmaması gereken bir işi yapan ve bedensel zevklerine düşkün olan kişi kefareti yerine getirmelidir.”*¹³⁷ Esere göre kişinin günah işlemesinin nedeni kaderi ya da önceki hayatında işlemiş olduğu günahlardır. *“Kaderi sonucunda ya da önceki hayatında yaptığı bir işten dolayı kefareti ödemesi gereken iki kere doğmuş biri, bunu yerine getirmeden iyi adamlarla ilişki kurmamalıdır.”*¹³⁸

İlerleyen bölümlerde bu günahlar büyük, küçük ve kasttan atılmayı gerektirecekler şeklinde sınıflandırılmakta ve tek tek sayılmaktadır: *“Bir rahibi öldürmek, içki içmek, hırsızlık, gurunun karısıyla ilişki kurmak ve bunları yapanlarla ilişki kurmaya devam etmek büyük (ölümcül) günahlar olarak adlandırılır”*.¹³⁹

Burada dikkat çeken husus neredeyse tüm dinlerde ortak yasak olan öldürmek, sadece rahiplere yönelik olursa büyük günah sayılmaktadır. Bu da, diğer kişilerin insani değerinin bir rahibinkiyle asla kıyaslanamayacağı delilidir. Rahip dışında bir kimseyi öldürmek işlenen suç için hafifletici bir neden gibi değerlendirilmektedir. Aynı şekilde Hinduizm’de zina da yasak olmakla birlikte büyük günahların sayıldığı bu bölümde zina, gurunun karısıyla yapılan şekilde sınırlandırılmıştır. Bu fiil genel olarak kötü kabul edilmekle birlikte, gurunun karısıyla olması çok daha kötü kabul edildiği için bu şekilde bir ifade kullanılmıştır. Burada dikkatte değer diğer bir konu, günah işleyen kimselerle sosyal ilişkiye devam etmekte büyük günah kabul edilmiştir. Günahkâr bir kimseye o din mensuplarının iyi gözle bakmaması olağan bir durumdur. Ancak Manu, bu durumu büyük günahlar

¹³⁷ MS, XI, 44.

¹³⁸ MS, XI, 47.

¹³⁹ MS, XI, 55.

arasına sokarak suç işleyen kimseleri yalnızlaştırmak suretiyle de cezalandırmaktadır.

Büyük günahlara eşdeğer kabul edilen günahların bazıları Manusmriti’de şu şekilde sıralanmıştır: “*Birinin üstün olan doğumu hakkında yalan söylemek*¹⁴⁰, *biri hakkında hükümdara yalan söylemek (bir suçla ilgili) ve sürekli gurusunun canını sıkma, rahip öldürmeye eşdeğerdir.*”¹⁴¹ Görüldüğü gibi kişinin doğuştan üstün olan bir kimsenin bu üstünlüğü hakkında yalan söylemesi rahip öldürmek kadar büyük günah kabul edilmiştir. Kast ayırımının ve bu ayırımı dikkat etmenin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Ayrıca guruya itaatin ne denli önemli olduğu da anlaşılmaktadır.

“*Veda çalışmayı sürdürmemek*¹⁴², *Veda’ ya küfretmek, yanlış kanıt vermek, bir arkadaşını öldürmek, yenmemesi gereken ve hor görülen yiyecekleri yemek, içki içme suçuna eşdeğerdir.*”¹⁴³ Burada dikkat çeken nokta ise kişinin arkadaşını öldürmesi rahip öldürmekten sonra ikinci derece kötü cinayet şekli olarak karşımıza çıkmaktadır.

“*Bir emaneti, adamı, atı, gümüşü, araziyi, elmas ya da başka bir değerli taşı çalmak altın çalmaya*¹⁴⁴ *eşdeğerdir.*”¹⁴⁵ Burada adam çalmakla kastedilen muhtemelen insan kaçırmaştır.

“*Kendisiyle aynı anneden doğan kız kardeşiyle, bir bakireyle, aşağı kasttan bir kadınla, arkadaşının ya da oğlunun karısıyla cinsel ilişki kurması gurusunun karısıyla birlikte olmaya eşdeğerdir.*”¹⁴⁶ Ensest ilişki tarih boyunca neredeyse tüm toplumlarda her zaman tabu ve zinadan daha çirkin kabul edilmiştir. Burada ilginç

¹⁴⁰ G. Bühler burada *falsely*, ifadesini eklemiştir. Bu, fiili yanlışlıkla işlemenin dahi ne kadar büyük bir suç olduğunu göstermektedir.

¹⁴¹ MS, XI, 56.

¹⁴² Bühler bu kısmı, Vedaları unutmak şeklinde çevirmiştir.

¹⁴³ MS, XI, 57.

¹⁴⁴ Bühler, hırsızlığı, bir Brahman’ın altınını çalmak şeklinde sınırlandırmıştır.

¹⁴⁵ MS, XI, 58.

¹⁴⁶ MS, XI, 59.

olansa, Manusmriti’de, gurunun karısıyla ilişki kız kardeş ve gelinle birlikte olmaktan daha kötü görülmüştür.

Sayılan bu büyük günahların yanında küçük günahların bazıları şunlardır: *“Bir ineği öldürmek, kurban sunmak için uygun olamayana kurban sunmak, evli kadınla zina yapmak, kendini satmak (köle olarak), anne, baba ya da guruyu terk etmek, Veda eğitimini ve evcil hayvanların kurban ateşini bırakmak”*¹⁴⁷

Görüldüğü gibi zinanın üçüncü derece kötü kabul edilen şekli evli kimseyle yapılan zina olarak karşımıza çıkmaktadır.

*“Bir erkek kardeşin abisinden önce evlenmesine izin veren, evlenen ve bu durumdaki birine kız veren ya da onlar için kurban sunan kişi; bir bakireyi bozan, tefeci, yeminini bozan, bir havuz, bahçe, kadın ya da çocuk satan kimse; kurallara aykırı yaşayan, akrabasını terk eden, Veda’yı para için öğrenen ya da öğreten, satılmaması gereken şeyleri satan kişiler küçük günah işlemiş olurlar.”*¹⁴⁸ Manusmriti’nin birçok konuda olduğu gibi kötülük ve günah konusunda da nasıl bir ölçüte göre hareket ettiğini anlamak çok güçtür. Bir havuzu ya da bahçeyi satmak (burada belirtilmemiş ama başkasına ait olduğu düşünülecek olsa dahi) bir insan ya da çocuk satmaya eş değer kabul edilmiştir. Ayrıca daha önce bir bakireyle birlikte olmak gurunun karısıyla ilişki günahına eşit kabul edilirken burada küçük günahlar arasında sayılmaktadır.

*“Büyük makineler yapmak, ilaç yapımında kullanılan bitkilere zarar vermek, karısının parasıyla geçinmek, büyücülük; yakmak için yeşil ağaç kesmek, yasak yiyecekleri yemek; kurban ateşinin yakılmasını ihmal etmek, borcunu ödemedede yanlışlık yapmak, kötü kitapları okumak, dans etmek ve şarkı söylemek; sarhoş bir kadınla birlikte olmak, bir kadını, kşatriya, vaisya ya da sudra kastından birini öldürmek ve ateistlik iddiasında bulunmak küçük günahlardandır”*¹⁴⁹

¹⁴⁷ MS, XI, 60.

¹⁴⁸ MS, XI, 61–63.

¹⁴⁹ MS, XI, 64–67.

Zinaya bir kere daha değinilmiş ve sarhoş bir kadınla yapıldığında küçük günah kabul edilmiştir. Öte yandan kast ve cinsiyet ayırımı yine ön olana çıkmakta ve kadınlarla alt kast mensuplarını öldürmek küçük günah kabul edilmektedir. Büyük makine yapmak neden günah kabul edilmektedir bununla ilgili herhangi bir açıklama ise yapılmamaktadır.

Bazı günahları işlemenin cezası ise kasttan atılmaktır. Kasttan atılmak manevi boyutunun yanında, dünyevi sonuç da doğurması açısından çok ciddi bir cezadır. Bunu gerektirecek günahlar şunlardır: *“Bir rahibin zarar görmesine neden olmak, içki gibi koklanması yasak şeyleri koklamak, hilekârlık, bir adamla cinsel birliktelik (eş cinsellik), kastı kaybetmeye neden olur.”*¹⁵⁰ Kadınla zina duruma göre büyük günah kabul edilirken eşcinsellik kasttan atılmayı gerektiren günahlardandır.

*“ Eşek, at, deve, geyik, fil, keçi, koyun, balık, yılan ve manda öldürmek kişinin karma kast seviyesine düşmesine neden olur.”*¹⁵¹ Manusmriti’de kadın ya da aşağı kasttan birini öldürmek küçük günahlar arasında sayılırken hayvan öldürmenin kastı kaybetmeyi gerektirmesi ilginçtir.

Diğer küçük günahlar şunlardır: *“Küfreden (günahkâr) birinden hediye kabul etmek, onunla alışveriş yapmak, kölelere köle olmak ve yalan söylemek fiilleri bu suçları işleyen kimseyi iyiliğe layık olmayan (hediye kabul etmeyi hak etmeyen) biri yapar. Solucan, tavşan, kuş öldürmek, içkiyle birlikte yemek yemek, meyve, odun veya çiçek çalmak ve istikrarsızlık kirlenme nedenidir.”*¹⁵²

Hinduizm’de reenkarnasyon inancı sebebiyle günah işleyen kişilerin cezalarının sadece bu hayatta değil sonraki hayatlarında da verileceğine inanılmaktadır. Kişi önceki hayatında işlediği günahlarından dolayı şimdiki hayatında ceza olarak kötü bir durumda yaratılmıştır. Bu hayatında yaptığı kötülüklerden dolayı da sonraki hayatında kötü özelliklerle yaratılacaktır.

¹⁵⁰ MS, XI, 68.

¹⁵¹ MS, XI, 69.

¹⁵² MS, XI, 70, 71.

Altın çalan biri ezilmiş tırnaklara, içki içen biri lekeli dişlere sahip olur. Rahip katili olan biri verem yüzünden, gurusunun karısıyla birlikte olansa hastalıklı bir cilt yüzünden acı çekecektir.¹⁵³ İftira atan biri çürümüş bir burna, şekilsiz, bozuk bir ağza sahip olur.¹⁵⁴

Kişilere sonraki hayatlarında ceza olarak verilecek bazı engeller kişinin işlediği suçun mahiyetine uygun olarak belirlenmiştir. Yemek çalan hazım sorunu olan biri olarak, kelime çalan biri¹⁵⁵ dilsiz, kıyafet çalan biri beyaz cüzamlı, at çalan topal¹⁵⁶, lamba çalan kör, lambaları söndüren tek gözlü, sadist biri daima hasta ve zina yapan kişi de romatizmalı olur.¹⁵⁷

Manusmriti’de bedensel engelli kişiler hor görülmüş ve cenaze gibi bazı dini törenlere katılmamaları gerektiği söylenmiştir. Çünkü Manu bu engelleri, kişinin önceki hayatında yaptığı amellerin sonucu şeklinde açıklamaktadır: *“Önceki davranışlarının sonucunda zihinsel özürlü, dilsiz, kör sağır ve çirkin olarak doğarlar ve iyi insanlar tarafından hor görülürler. Kişiler arınmak için kefaretlarini yerine getirmelidir. Kefaretlerini yerine getirmediikleri suçlardan dolayı ayırt edici ve onları lekeleyen bir işaretle doğarlar.”*¹⁵⁸

Rahip sınıfından birini öldürme günahını silecek kefaretlar Manu smriti’de açıklanmıştır. Bir brahmanı öldürmek büyük günahlardan olduğu için cezası da oldukça ağırdır. Kişinin kefaretlar olarak yapması gereken şeyler çoğunlukla zor olmakla birlikte bazen de kendini ateşe atma örneğinde olduğu gibi ölüm ya da ölümle sonuçlanabilecek ağır bedensel cezalar şeklinde olmaktadır. Kefaretlar olarak birçok davranış sunulmuştur. Suçlu kişi bunlardan hangisini ya da hangilerini yapması gerektiği belirtilmemiştir. Bu kefaretlarlerden bazıları şunlardır: *“Rahip öldüren biri ormanda bir kulübe inşa edip on iki yıl boyunca orda yaşamalı, yemek için dilenmeli ve bir cesedin kafasını bayrak olarak kullanmalıdır ki arınabilsin.*

¹⁵³ MS, XI, 49.

¹⁵⁴ MS, XI, 50.

¹⁵⁵ Çevirmenler ilgili dipnotta kelime çalanın, izin verilmeden gizlice Vedaları dinleyip öğrenen kişi olduğu açıklamasını getirilmiştir.

¹⁵⁶ MS, XI, 51.

¹⁵⁷ MS, XI, 52.

¹⁵⁸ MS, XI, 53, 54.

*Kendi isteğiyle kendini bilgili adamlara¹⁵⁹ hedef yapsın ve önce başı olmak üzere kendini üç defa yanan bir ateşin içine atsın.*¹⁶⁰ Burada kullanılan, bir kafatasını bayrak olarak kullanmak (*using the skull of a corpse as his flag*) ya da önce başı olmak üzere kendini üç kez ateşe atmak (*throw himself three times, head first, into a blazing fire*) nasıl olur anlamak biraz güçtür. Kişinin kafatasını kulübesinin girişine asması onun diğer kimseler nazarında günah işlemiş bir kimse olduğunun bilinmesi için olabilir. Kendini önce başından ateşe atması ise ayağa göre daha hassas ve ilk bakışta görülecek yer olan yüzün yanması için ya da ateşe sokulunca yanacağından kişinin ayağını geri çekmesinin kafaya göre daha kolay olmasından olabilir.

“Ya da kefarete olarak şunları yapsın: Bir at kurbanı gerçekleştirsin, bin mil yürüsün, Vedalardan birini okusun, az yesin ve bedensel isteklerine (zevklerine) hâkim olsun. Kefarete olarak sahip olduğu her şeyi, ya da geçinmek için yeterli malı, ya da eşyalarıyla birlikte bir evi Vedaları bilen bir rahibe versin. Ya da kurban için uygun olan bir yemeği yiyip Srasvati nehri boyunca akıntıya karşı yürüsün. Ya da yemesini dizginledikten sonra tüm Vedaları üç kez okusun. İnekler ya da rahipler için iyi şeyler yaparak bundan memnun olabilir. Ya da tereddüt etmeksizin hayatını bu amaç uğrunda bir rahip için feda edebilir. Bu doğrultuda yemini korur, arınmış ve konsantre olmuş bir zihinle on iki yıl geçirirse rahip öldürmenin günahından kurtulur.”¹⁶¹

Dikkat çeken husus rahip öldürmenin kefareti olarak yapılacak fiillerin birbiriyle eşit güçlükte olmayışıdır. Kişinin Vedaları okuması ya da at kurbanı gerçekleştirilmesi kendini bir rahip için öldürmek ya da on iki yıl boyunca ormanda dilenci hayatı yaşamaktan çok daha zordur. Manusmriti’de günahlar gibi kefaretlerinde sistematik ya da hiyerarşik bir düzeni yoktur. Aynı günah için biri diğerine göre çok hafif ya da ağır kalacak, birbiriyle alakasız onlarca kefarete sayılmıştır. Görüldüğü gibi bu kefaretlerin bazıları suçu işleyen kimsenin bedensel

¹⁵⁹ Çevirmenler burada “bilgili adamları” (*knowledgeable*) ifadesinin iki anlama gelebileceğini söylemişlerdir. Birincisi adamlar hedefteki adamın rahip öldüren biri olduğunu ve bir kefareti yerine getirdiğini bilirler, ikincisi adamlar okçuluğu iyi bilmektedirler. G. Bühler ise birinci anlamı esas almış ve adamın kendini hangi amaç için hedef yaptığını diğerlerinin bilmesi şeklindeki çevirmiştir.

¹⁶⁰ MS, XI, 73, 74.

¹⁶¹ MS, XI, 75–82.

acı çekmesine, bazısı malından vermesine, bazısıysa rahiplere fayda sağlanmasına yöneliktir

Bu sayılanlar başka günahlar içinde gerçekleştirilebilecek ortak kefaretlendir: “ *Aynı kurallar henüz tam belli olmamış bir embriyoyu (bir brahmana ait), kurban töreni ile uğraşan bir vaisya ya da kşatriyayı, menstruasyon döneminden sonra yıkanarak temizlenmiş bir kadını öldürenler içinde geçerlidir.*”¹⁶² Diğer kast mensupları ancak kurban töreni gibi dini bir ayin esnasında öldürüldüklerinde Brahman kastına mensup bir cenin gibi işlem görmektedir. Aynı şekilde kadında muayyen günlerinde pis sayıldığı için ancak temiz olduğu günlerde öldürülürse karşısındaki için kefaret gerekmektedir.

*“Yalan kanıt veren, inatla gurusuna karşı gelen, rehin olan bir malı çalan, bir arkadaşını ya da karısını öldüren kimse için de uygulanabilir. Ancak bu kefaretlere iki kere doğmuş birini hatayla öldürenler içindir. Bir rahibi kasıtlı olarak öldürmenin hiçbir kefareti yoktur.”*¹⁶³

Manusmriti’de bu kefaretlere önce sadece rahip öldüren biri için olduğu söylenmiştir. Ancak daha sonra vaisya ve kşatriyalar’ı, hatta doğmamış çocukları öldürenleri de içine alacak şekilde sınırlar genişletilmiştir.

Diğer büyük günahlardan biri içki içmektir. Bu günahı işleyen birinin yerine getirebileceği kefaretlere gerçekten çok ağırdır. Bunlardan bazıları şunlardır: “ *İçki içen, kaynar içki içsin. Vücudu bununla yandığı zaman işlediği suçtan kurtulur. Kaynar inek idrarı, süt, su, tereyağı ya da dışkıyı ölene dek içsin.*”¹⁶⁴ Görüldüğü gibi bu cezalar kişiyi öldürmeye ya da öldürmekten daha beter etmeye yöneliktir.

İçki içmenin ölene kadar kaynar inek idrarı içmeye nispeten daha hafif sayılabilecek başka kefaretlere de vardır: “*Bir yıl boyunca günde bir defa olmak üzere sabahları sadece pirinç yesin, akşamları kendi keçeleşmiş saçlarının yanında,*

¹⁶² MS, XI, 88.

¹⁶³ MS, XI, 89–90.

¹⁶⁴ MS, XI, 91–92.

tamamen saçtan yapılmış bir gömlek (inek ya da at kılından) giysin... Bir içki şişesini bayrak gibi sürekli taşısin."¹⁶⁵

İçki içmenin neden kötü olduğu ise; kişinin iradesini yok edip ve istenmedik şeyleri yapmasına neden olması, onun rahiplikle ilgili üstün özelliklerini ortadan kaldırmasıyla açıklanmıştır. "*Sarhoş bir rahip içkinin etkisiyle pis şeylere bulaşabilir. Hatta Vedaları okumada hataya düşebilir, yapmaması gereken bir şeyi yapabilir. İçki ile birlikte (bir kere bile içmiş olsa) bedeninden rahiplikle ilgili özelliklerde akar ve görünmez olur ve bir hizmetçiye dönüşür.*"¹⁶⁶

Üçüncü büyük günah olan altın çalmanın kefareti olarak yapılması gereken davranışlardan bazıları şunlardır: "*Altını (Bir brahmana ait) çalan bir rahip yöneticiye gidip suçunu itiraf etmeli ve 'beni cezalandır' demelidir. Yönetici ona kendisi vurmali daha sonra onu bedensel bir cezayla cezalandırmalıdır. Hırsız öldüğü zaman günahından da temizlenmiş olur. Bir rahip ancak pişmanlıkla temizlenebilir. Altın çalan biri bu günahı temizlenmek istiyorsa eski giysiler giyip ormana gitmeli ve rahip öldüren birinin yapması gerekenleri yapmalıdır.*"¹⁶⁷ Bühler burada bir rahibin temizlenme yolu için, dünya nimetlerinden uzak ve sade bir hayat yaşamak anlamına gelecek austerities kelimesini kullanmıştır. Smith ve Doniger ise "inner heat" kelimesini kullanmışlardır. Bu da bir rahibin ancak yüreğinde pişmanlık duyarak günahından temizleneceği şeklinde bir anlama karşılık geliyor olabilir.

Manusmriti büyük günahların bazısına öyle cezalar vermektedir ki bu cezalar kişileri önce süründürüp sonra öldürür. Örneğin büyük günahlardan sonuncusu olan kişinin gurusunun karısıyla ilişkiye girmesi durumunda karşılaşacağı cezalar bu cinstendir. Kişinin bazı yeminleri yerine getirmesi¹⁶⁸ gibi daha hafif kefaretlere de olmakla birlikte çok ağır cezalar da mevcuttur: "*Gurusunun karısıyla birlikte olan kişi günahını itiraf edip kızgın demirden bir yatakta uyumalı ya da kadın şeklindeki kor olmuş metal bir heykele sarılmalıdır. Böyle öldüğü zaman günahından*

¹⁶⁵ MS, XI, 93.

¹⁶⁶ MS, XI, 97–98.

¹⁶⁷ MS, XI, 100–102.

¹⁶⁸ Bkz., MS, XI, 106, 107.

temizlenmiş olur. Cinsel organını kesmeli ve Ruin, (Nirriti¹⁶⁹) bölgesinde böyle ölene kadar yürümelidir.”¹⁷⁰

Büyük günahların kefareti böyledir. Küçük günahların da kefaretları eserde açıklanmıştır. Ancak eserde, birçok günahdan ve her günah için çok sayıda kefarettan bahsedildiği için bunların hepsine yer vermek konunun kapsamını aşacaktır.

1.5. HELAL VE HARAM YİYECEKLER, TEMİZ VE PİS MADDELER

1.5.1. Helal ve Haram Yiyecekler

Eserde yasak olduğu söylenen yiyecekler Hindu olmayan biri için oldukça sıradan sayılacak yiyeceklerdir. Bahsedilen bazı meyve ve bitki isimlerini ise anlamak biraz güçtür. Bu çok uzun ve ayrıntılı listeyi, eserde Manu'nun oğlu olarak tanıtılan *Bhrigu* kendisine soru sorulmasıyla açıklamıştır: “*Bilgeler veda öğrenciliği dönemini bitiren bir kimsenin görevlerini öğrendikten sonra yüce ruhlu, ateşte doğan Bhrigu'ya sordular: “Vedaların öğretilerini bilen ve açıklandığı gibi kendi dini görevlerini yerine getiren birini ölüm nasıl etkiler?” Manu'nun oğlu Bhrigu, dinin ruhu olan kişi¹⁷¹, açıkladı: “Yaparlarsa rahipleri ölümün öldürmeye çalışacağı (ömürlerinin kılalacağı) günahları dinleyin: Vedaları öğrenmede eksik davranmak, uygun davranışı inkâr etmek, görevlerde dikkatsizlik ve yanlış yiyecekleri yemek; bunları yaparlarsa, ölüm rahipleri öldürmeye çalışır. İki kere doğmuş bir adam sarımsak, taze ve kuru soğan, mantar ve temiz olmayan yerde yetişen şeyleri yememelidir. Ağaçların kırmızı özsuju, bir ağacın kesilen yerinden gelen öz suju, yapışkanimsı meyveler ve yeni doğurmuş bir ineğin ilk sütünden kaçınmaya çalışmalısın.”¹⁷² Eserin ilgili dipnotunda çevirmenler Smith ve Doniger burada bahsedilen yapışkanimsı meyve/meyvelerin *selu* denen, bitkisi yapışkanimsı ve mukuslu bir meyve olduğunu söylemişlerdir.*

¹⁶⁹ Bu bölge için Bühler *Nirrit*, Doniger ve Smith ise *Ruin* bölgesi demişlerdir. Ancak her iki çeviride de buranın güneybatı bölgesinde bir yer olduğu ifade edilmiştir.

¹⁷⁰ *MS*, XI, 104, 105.

¹⁷¹ “*Who was the soul of religion*”.

¹⁷² *MS*, V, 1–6.

Yasaklanan yiyecekleri yemek, Vedaları öğrenmede lakaytlıkla eşdeğer görülmüş ve ölümcül günahlardan kabul edilmiştir. İlahi dinlere göre yasak olmayan soğan, sarımsak mantar gibi bitkileri yemek Hinduizmde son derece kötüdür. Ancak yasaklar bunlarla sınırlı değildir. Hindular ineği kutsal saydıkları için ondan elde edilen süt, tereyağı gibi ürünler sıradan yiyecekler değildir. Ayrıca susam tohumunun da özel bir yeri vardır. Bu yüzden bunların kullanımı ile ilgili çok ayrıntılı kurallar vardır.

“Susam tohumuyla pirinç yemekten, un, tereyağı ve şekerden yapılmış baharatlı bir kekten, pirinç, süt ve şekerden yapılmış kekten, eğer bu yiyecekler dini bir amaçla hazırlanmamışsa sakınmalısın. Et kutsanmamışsa, ya da yemek tanrılara sunak olarak hazırlanmamışsa bunlardan da kaçınmalısın. Doğumdan sonraki on gün içinde bir ineğin, bir devenin ve tüm sert toynaklı hayvanların¹⁷³, dişi bir koyunun, kızmış bir ineğin, ya da buzağısı ondan alınmış bir ineğin sütünden kaçınmalısın.”¹⁷⁴

Bundan sonraki bölümlerde yasak olmayan ve yenilebilecek yiyeceklerde açıklanmıştır. Süt ürünü olmasına rağmen yoğurt yenmesi konusunda bir kısıtlama yapılmamıştır. *“Kadının sütünden, manda hariç ormanda yaşayan tüm vahşi hayvanların sütünden¹⁷⁵, ekşiyen ve mayalanan her türlü yiyecekten sakının. Ancak mayalanan tüm yiyecekler içinde sadece yoğurt ve yoğurttan yapılan tüm yiyecekler yenilebilir. Elverişli çiçek, bitki ya da köklerden alınan şeylerde yenilebilir.”¹⁷⁶* Burada yoğurtla ilgili serbestlik yukarıdaki ifadelerle çelişkili görünmektedir. Tereyağı da dolaylı olarak yoğurttan elde edilen bir maddedir ve burada yoğurttan yapılan her şeyin yenilebileceği söylenirken yukarıda yasak maddeler arasında yer almaktadır.

Daha sonraki kısımlarda yenilmesi yasak olan kuşlar açıklanmaktadır. Ancak sayılan bazı kuş türlerini tam olarak tanımlamak mümkün değildir. Hayvanlar

¹⁷³ Doniger ve Smith bunların at familyasına mensup olan hayvanlar olduğu notunu düşmüşlerdir.

¹⁷⁴ MS, V, 7, 8.

¹⁷⁵ Hindistan’da mandalar ormanda yaşamasına rağmen evcilleştirildiği için muhtemelen burada istisna edilmiştir.

¹⁷⁶ MS, V, 9, 10.

tanımlanırken bazen sert toynaklılar, ormanda yaşayanlar ya da etoburlar şeklinde genel özelliklerine göre sınıflanırken, bazen tek tek türlerin isimleri söylenerek açıklanmıştır: “Köylerde yaşayan tüm kuşları ve etobur kuşları yemekten sakının. Özel olarak izin verilenler dışında¹⁷⁷ çifte atan hayvanlardan ve küçük ispinozlardan, serçe, suda yaşayan kuş (Aquatic bird), kaz, su kuşu (Waterbird), orman horozu, turna kuşu, vahşi kuşlar, papağan, çekirge kuşu, gagalayan kuşlar, dalarak balık avlayan kuşlar, zar (ağ) yiyen kuşlar (Web-footed birds), turnaklarıyla tırmıklayan kuşlar, kurutulmuş ya da bir kasaptan alınan etten sakının. Balıkçıdan ya da turnadan, kuzgundan, dikkuyruktan (Wagtail), ya da balık yiyen hayvanlardan, gübre yığan domuzlardan ve her tür balıktan sakının.”¹⁷⁸ Görüldüğü gibi birçok kuş türünü yemek yasaktır ve Manu bunları tek tek açıklamıştır. Bu kadar ayrıntılı açıklanması kuş yemenin oldukça kötü bir fiil kabul edilmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Dikkat çeken hususlardan biri balık yemenin genel olarak uygun karşılanmamasıdır. Bunun nedeni balığın hem leş yemesi hem de kendi türünü, yani balıkları da yiyen yamyam bir canlı olarak düşünülmesidir. Bu yüzden balık yiyen hayvanları yemek de yasaklanmıştır. Ayrıca son madde ise balık yemenin diğer hayvanları yemeye göre daha kötü olduğunu anlatmak için bir hayvanın etini yiyen kimseye sadece “hayvan eti yemiş kimse” deneceğini, balık yiyene ise “tüm hayvanların etini yemiş kişi” deneceği söylenmektedir.¹⁷⁹ Hayvan eti yemek genel olarak kötü değerlendirilirken bu kural hayvan yiyen hayvanlara da uygulanmış ve bu yüzden balık yemek diğerlerine göre daha kötü kabul edilmiştir.

Ancak devam eden kısımlarda bu genel balık yeme yasağından kırmızı balık, çizgili balık, aslan yüzlü balık ve pullu balık gibi (*Sheat fish, red fish, striped, lion-faced, scaly fish.*) bazı türler atalara ya da tanrılara adak olarak sunulma şartı ile istisna edilmiştir.¹⁸⁰ Sayılan bu balık türlerinin tam olarak hangi hayvana işaret ettiğini anlamaksa güçtür.

¹⁷⁷ Doniger ve Smith özel izin, at kurbanı esnasında kesilen atları yemek hususunda olduğunu belirtmişlerdir.

¹⁷⁸ MS, V, 11–14.

¹⁷⁹ Bkz. MS, V, 15.

¹⁸⁰ MS, V, 16.

Beş tırnaklı hayvanlarla ilgili hüküm şu şekildedir: “Beş pençeli hayvanları kirpi, oklu kirpi, iguana, gergedan, kaplumbağa ve yaban tavşanı hariç yememelisin. Deve hariç tek sıra dişi olan hayvanlar yenilebilir.”¹⁸¹

Eserde yenilmesi yasak olan hayvanlar sayılırken balık dışında neden yasak oldukları açıklanmamıştır. Eserin devam eden kısımlarında yasaklanan gıdaları yiyen kişilerin ödemesi gereken kefaretlere anlatılmaktadır: “İki kere doğmuş biri bilerek mantar, domuz, sarımsak, köy horozu, taze ya da kuru soğan yerse düşer.”¹⁸² Burada kastedilen düşmeyi Doniger ve Smith bu dünyada kişinin bulunduğu kasttan düşmesi ya da sonraki dünyada cehenneme düşmesi olarak iki farklı şekilde yorumlamışlardır. Bühler ise bunun kast dışına atılmak olduğunu ifade etmiştir.

Haram sayılan yiyecekleri bilerek ya da bilmeden yiyen kişiler bir tutulmamıştır. Kasıtlı olarak yiyen kişiler kasttan düşme ya da cehenneme gitme şeklinde ağır cezalara çarptırılırken bunu bilmeden yapan kişilerin ise kefaret olarak bazı yeminleri gerçekleştirerek oruç tutması yeterli görülmektedir.¹⁸³ Rahip kastından birinise bilmeyerek özellikle de bilinçli olarak yediği yasak şeylerden kendini arındırmak için yılda en az bir kere “acı” yeminini (*painful vow*) gerçekleştirmesi istenmiştir.¹⁸⁴ Yemin olarak çevrilen bu ayin, aslında bir çeşit oruçtur. Kişi üç gün sadece sabah, üç gün sadece akşam yemek yedikten sonra, üç gün kendisine ne verilirse sorgulamadan onu yemeli, sonraki üç günse hiç bir şey yemeden oruç tutmalıdır.¹⁸⁵

Ancak yiyecekler konusunda eserde bazen aşağıdaki gibi çelişkili ifadeler yer almaktadır: “Yenmesine izin verilen ve hor görülmeyen her yiyecek, bütün bir gece beklemiş olsa bile üzerine yağ eklendikten sonra yenilebilir. Aynı şekilde her hangi bir adaktan kalanlar da yenilebilir.”¹⁸⁶ Burada zaten yenilmesine izin verildiği söylenen bir yiyeceğin üzerine yağ konulduktan sonra yenebileceği söylenmektedir.

¹⁸¹ MS, V, 17, 18.

¹⁸² MS, V, 19.

¹⁸³ MS, V, 20.

¹⁸⁴ MS, V, 21.

¹⁸⁵ “Krechra” yemini için bkz. MS, XI, 212.

¹⁸⁶ MS, V, 24.

Bu durumda yenilmesi “yasak olmayan şeyler yağsız yenilemeyecek mi?” şeklinde bir soru ortaya çıkmaktadır.

Eserin genel yaklaşımı beklemiş yiyeceklerin yenmesinin hoş karşılanmamasıdır. “İki kere doğmuş bir adam arpa ve buğdaydan yapılan her şeyi yiyebilir. Ya da sütle pişirilen ve yağ eklenmeyen şeyleri yiyebilir. Bunlar uzun zamandır bekliyor olsa da yiyebilir.”¹⁸⁷ Dikkat çeken diğer bir husus bu ifadelerin aynı bölümün onuncu maddesiyle tezat teşkil etmesidir. Burada arpa ve buğdaydan yapılan her şeyi yemek dinen uygun görülürken önceki bölümde yoğurt dışında mayalanan şeyleri yemek yasaklanmıştır. Oysa buğday özellikle de arpa bekletildiğinde mayalanmaya müsait bitkilerdir ki burada bunların uzun zaman beklemiş olsa dahi yenilebileceği söylenmektedir.

Hinduizme göre et yemek büyük günahlar arasında sayılır. Ancak bu durum tanrılar ya da atalar için yapılan kurbanlar söz konusu olunca değişir. Kurban ibadetinin Hinduizm’deki öneminden dolayı en yasak şeyler bile tanrılara kurban olarak sunulunca temiz hatta kutsal kabul edilir. Daha önce birçok kuş türünü ve orman hayvanının yenmesini yasaklayan Manu, rahiplerin onları ailelerini geçindirmek ya da kurban olarak sunmak için yemelerine izin vermektedir. Hatta eser, eski zamanlarda rahip ve yöneticilerin atalar için kurban sunduğu esnada yenilen kurban ekmeklerin vahşi hayvanların ve kuşların etinden yapıldığını söyler.¹⁸⁸ Yani Manusmriti’den önceki dönemde kurban sunulan şeyleri yeme konusundaki serbestliğin daha fazla olduğunu bizzat Manu kendisi söylemektedir. Eserde yenilebilen ve yenilemeyen etler ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Dini amaçlar dışında et yemenin kötülüğü sürekli vurgulanmaktadır. “*Kurban eti yemek doğrudur (caiz).*” *Bu tanrıların kuralı olarak bilinir. Ancak bunu başka durumda yapmak (kurban eti olmayan eti yemek) canavarların kanunu olarak bilinir.*¹⁸⁹ “*Ataları ve tanrıları kutsadıktan sonra et yiyen, onu alan, hayvanı kendisi öldüren ya da birinden böyle bir eti alan bir kimse kötü bir şey yapmış olmaz.*”¹⁹⁰

¹⁸⁷ MS, V, 25.

¹⁸⁸ MS, V, 22, 23.

¹⁸⁹ MS, V, 31.

¹⁹⁰ MS, V, 32.

Bazen et yemeye dini amaçlar dışında da, su serpilmek suretiyle kutsanmış olması, kişinin hayatının tehlikede olması, bir rahibin onu istemesi gibi bazı şartlara bağlı olarak izin verilmiştir.¹⁹¹

Kişi kurallara karşı gelerek et yerse sonraki hayatında ettiğini bulacaktır: *“Kuralları bilen iki kere doğmuş bir adam çok zor durumda kalsa da kurallara karşı gelerek et yememelidir. Bunu yaparsa ölümünden sonra çaresizce yediği o hayvanlar tarafından yenilecektir.”*¹⁹² Bu muhtemelen kişinin sonraki karmasında yediği hayvandan daha güçsüz bir hayvan olarak yaratılması ve onun tarafından avlanmasıyla olacaktır. Çünkü ilerleyen kısımlarda da yine hayvan yiyen kimsenin öldükten sonraki hayatlarında alacağı cezalar anlatılmaktadır: *“Kişi kurban hayvanını dini amaç dışında öldürürse öldürdüğü hayvanın tüyleri sayısınca bu dünyada acı dolu ölümler yaşar.”*¹⁹³

Daha önce belirtildiği gibi etin kurban eti olması dışında kutsanmış olması da yenilebilmesini sağlar. *“Bir rahip Veda ayetleriyle kutsanmamış bir kurbanın etini yememelidir. Ancak dinin zorunlu kuralı gereğince veda ayetleri tarafından kutsanmışsa yiyebilir.”*¹⁹⁴

Eser kurbanın evrenin iyiliği için gerekli olduğunu, bu yüzden kurban için öldürülen hayvanın öldürülmüş sayılmayacağını ifade eder.¹⁹⁵

Eserde kurban hayvanlarını bu amaçla öldürmek ve yemek günah ve öldürmeden sayılmadığı¹⁹⁶ gibi bunu yapan kimsenin ve öldürdüğü hayvanın bu kutsal amaçtan dolayı sonraki hayatlarında çok yüksek bir seviye kazanacağı ifade edilmektedir.¹⁹⁷

¹⁹¹ MS, V, 27.

¹⁹² MS, V, 32, 33.

¹⁹³ MS, V, 38.

¹⁹⁴ MS, V, 36.

¹⁹⁵ MS, V, 39.

¹⁹⁶ MS, V, 39.

¹⁹⁷ MS, V, 42.

Eserin kendi içinde en fazla çeliştiği ya da öyle görüldüğü konulardan biri bu vejetaryenlik konusudur. Eserde hayvan öldürmenin ne kadar kötü olduğunu gösteren şu maddeler yukarıda kurbanın faziletini anlatan kısımın arkasındadır: “Zevk için zararsız hayvanları öldüren biri ne hayatta ne öldükten sonra mutluluğunu artıramaz. Fakat bir kişi canlılara (bağlamak ve öldürmek suretiyle) zarar vermek istemezse, herkes için en iyi olanı yapmak isterse sonsuz bir zevki tecrübe eder. Canlılara şiddet uygulamadan et alamazsın ve canlılar şiddet uygulamak sana cenneti kazandırmaz. Bu yüzden et yememelisin.”¹⁹⁸

Dini amaçlar dışında et yemek o kadar kötü karşılanmıştır ki bunu yapanlar için Manu “et yiyen canavarlar” gibi davranan kişi demiştir. Et yemeyen kimse ise insanlar arasında sevilen bir kimse olur ve hastalıklarla acı çekmez. Sadece eti yiyen değil, buna izin veren, hayvanı kesen, alan, satan, hazırlayan ve servis yapan herkes katildir.¹⁹⁹

“Bu dünyada *etini* yediğim varlık, diğer dünyada *beni yiyecek*”. Bazılarına göre et’e et denmesinin nedeni budur. Sanskritçe et ‘*mamsa*’ demektir. Bu kelime ‘o’ anlamına gelen ‘sa’ kelimesi ile ‘*beni yiyecek*’ anlamına gelen ‘*mam*’ kelimesinin birleşiminden oluşmaktadır.²⁰⁰ Yani et kelimesi kişinin bu dünyada etini yediği hayvan tarafından diğer dünyada yenileceğini bildiren fonetik yapıdadır.

Görüldüğü gibi canlılara şiddet uygulamak ve hayvan eti yemek kesinlikle yasaktır. Ancak bir kurban töreni ya da ayin söz konusu olduğu zaman her şey değişmektedir. Böyle bir durumda bunun zalimlik olmadığı, hayvanın da kesen kişinin de yüce mertebelere erişeceği söylenmekte ve kurban teşvik edilmektedir.

Üst kasta mensup herkes hayvan eti yememek konusunda hemfikirdir. Dana eti yemek tüm kasta arasında sadece günah değil aynı zamanda tanrıya karşı kesin bir saygısızlık kabul edilir. Eski dönemlerde tarlalarını süren, onlara süt veren bu değerli hayvanların özellikle kıtlık dönemlerinde yok edilmesini engellemek için

¹⁹⁸ MS, V, 45–48.

¹⁹⁹ MS, V, 50,51.

²⁰⁰ <http://www.iscowp.org/Prabhupada%20Quotes/Cow%20Slaughter%20Quotes.htm>, (05.06.07).

konan bazı koruyucu kurallar zamanla gelişerek inek yemenin tamamen yasak, ineklerin kutsal olduğu bir inanç formuna dönüşmüştür. İnek yemek sadece günah değildir. Aynı zamanda tiksindiricidir. Biftek yiyen bir İngiliz'in yanında bir Hindu, iştahla kaynamış sıçan yiyen Çinli'nin yanında bir İngiliz'in hissedeceği iğrenmenin çok daha fazlasını hisseder.²⁰¹

Her dinin kendine göre yasak yiyecekleri vardır. Hinduizm'de bu liste biraz daha uzun ve ayrıntılı zaman zamanda anlaşılmaz ve kendi için de çelişkili görünmektedir. Ancak bahsedilen bu yiyecekler için bir genelleme yapmak gerekirse özellikle et (balık ve kuş etleri de dâhil) yemek hususundaki yasaklar üzerinde çok daha ayrıntılı bir şekilde durulmuştur. Bitkilerden ise mantar, soğan ve sarımsak yemenin yasaklığı tekrar edilmiştir.

1.5.2. Dinen Temiz ve Pis Kabul Edilen Bazı Maddeler

Manu normal hayatta insanların pis kabul edip iğreneceği bazı maddeleri pis kabul ederken, bazen madden temiz sayılabilecek bazı maddeler de muhtemelen manevi kirliliği olduğu düşünüldüğü için dinen pis kabul edilmiştir. Mesela madden de pis kabul edilecek idrar, dışkı, ceset gibi maddelerin yanında normalde temiz olabilecekken dini geleneğe göre pis kabul edilen varlıklarda vardır; menstruasyonlu ya da düşük yapan kadın, kastından düşen bir kimse gibi...

Ölüm kesin olarak kirlilik nedenidir. Üstelik ölüye dokunmak da şart değildir. Bir kimse öldüğü zaman akrabaları ve ailesi kirlenmiş sayılır. Ancak bu kirliliğin ne kadar süreceği ile ilgili Manu da kesin bir ifade yoktur. Ölen bir çocuğun dişleri henüz çıktıysa ya da saç kesim töreni yapıldıysa bütün akrabaları kirlenmiş kabul edilir.²⁰² Cesedin neden olduğu bu kirliliğin ne zaman son bulacağı ile ilgili ise 10, 3 veya 5 gün ya da ölünün kemikleri toplanana kadar şeklinde farklı süreler verilmektedir.²⁰³

²⁰¹ Monier Williams, *Hinduism*, London, 1925, s. 155–156.

²⁰² *MS*, V, 58.

²⁰³ *MS*, V, 59.

Ölen bir çocuğun yaşı ne kadar büyükse meydana gelecek kirlilik ve gerekli temizlenme süresi o kadar artar. Bu kirliliğin temizlenmesi içinse eğer çocuğun saç kesim töreni gerçekleşmediyse bir gece, gerçekleştiyse üç gün geçmelidir.²⁰⁴

Ölümden sonraki temizlenme süresi ve şekli kişinin mensup olduğu kasta göre değişmektedir. Doğuştan üstün ve temiz kabul edilen rahiplerin temizlenme süresi daha kısadır: *“Bir ölümün neden olduğu kirlilikten, bir brahman 10 gün, bir kşatriya 12 gün, bir vaisya 15 gün ve bir sudra bir ay için de temizlenebilir.”*²⁰⁵ Temizlenme şekilleri de her kast mensubunun kendi yapması gereken işe uygundur. *“Ölüm törenine katılarak kirlenen bir rahip suya, bir yönetici silahına ya da bindiği hayvana, bir çiftçi kamçı ya da yulara, bir hizmetçi ise bastonuna dokunarak temizlenebilir.”*²⁰⁶

Sadece ölüm değil doğum da kirlilik nedenidir. Ancak bir doğumun yarattığı kirlilikle ilgili Manu da arka arkaya gelen iki madde birbiriyle uyumsuzdur. İlk olarak ölümün neden olduğu kirlilikle ilgili uygulamaların doğum için de aynen geçerli olduğu söylenirken²⁰⁷, sonrasında ölümün kişinin akrabalarını da²⁰⁸ etkilediğini doğumun ise sadece anne ve babayı etkilediği söylenmektedir.²⁰⁹

Kadının adetli olması ya da düşük yapması da kirlilik nedenidir.²¹⁰ Adetli bir kadın, dokunulmaz kastından olan ya da kendi kastından düşmüş bir kişi, yeni doğum yapmış bir kadın, bir cesede dokunan ya da tüm bu maddelere dokunmuş bir kişiye dokunan kişi kirlenmiştir ve temizlenmek için banyo yapması gerekir.²¹¹ Gönüllü olarak bir cenazeyi takip eden kişi de kirlenmiş sayılır ve temizlenmek için tüm elbiseleriyle yıkanmalı, ateşe dokunmalı ve tereyağı yemelidir.²¹²

²⁰⁴ MS, V, 67.

²⁰⁵ MS, V, 83.

²⁰⁶ MS, V, 99.

²⁰⁷ MS, V, 61.

²⁰⁸ Kişiden yukarı ve aşağı doğru toplam yedi nesil kirlenmiş sayılır.

²⁰⁹ MS, V, 62.

²¹⁰ MS, V, 66.

²¹¹ MS, V, 85.

²¹² MS, V, 103.

Kastların yaratılışı anlatılırken rahiplerin üstün olmasının nedeni olarak, tanrının ağızından yaratılmaları ve ağızın en üst kısmında olduğu için vücudun en temiz yeri olması gösterilmektedir. Bu, vücudun üstünü, altını pis kabul eden bakış açısı Manusmriti’de yaygın bir yaklaşım tarzıdır. Eserde göbekten yukarıdaki kısımların temiz, aşağısının ise pis olduğu söylenmektedir.²¹³

Esere göre pis maddeleri görmek bile kirlenmeye neden olabilir. Ağızını çalkalamak suretiyle henüz yeni temizlenmiş bir rahip pis sayılan maddelerden birini görürse temizlenmek için güneşe Veda ayetlerini okumalıdır.²¹⁴

İçki, irin, dışkı, idrar, kan ve salya²¹⁵ pis; inek, at, toprak, ateş, rüzgâr²¹⁶ ve bir kadının ağızı²¹⁷ temiz kabul edilen maddelerden bazılarıdır. Manu da deri, ipek gibi bazı maddelerden elbiselere, sıvı maddelerden, tencere, kepçe, çatal kaşık gibi araç gereçlere kadar birçok eşyanın nasıl temizlenmesi gerektiği anlatılmıştır. Ancak bunlar teferruata girdiği ve asli bir öneme sahip olmadığı için üzerinde durmuyoruz.

Her madde farklı şekilde temizlenir. “*Organlar suyla, akıl doğrıyla, yaşayan bir varlığın ruhu öğrenme ve maneviyatla ve zekâ bilgiyle temizlenir.*”²¹⁸ Burada yeniden anlaşılmaktadır ki pis olan sadece maddi şeyler değildir. Ruh, akıl ve zekâ da kirlenebilir.

1.6. AŞRAMA (HAYATIN EVRELERİ)

Hinduizm’in en temel özelliklerinden biri kast diğeri ise bir Hindu’nun hayatını dört temel döneme ayıran *ashrama-dharma* inancıdır. İki kere doğmuş her Hindu’nun ruhi olarak olgunlaşabilmesi için bu evrelerden sırasıyla geçmesi gerekir. Bu dönemler sırasıyla öğrencilik (*Brahmacârin*), aile hayatı (*Grhastya*), ormanda geçirilen münzevi hayat (*Vânaprastha*) ve her şeyden el ayak çekilen dilencilik

²¹³ MS, V, 132.

²¹⁴ MS, V, 86.

²¹⁵ MS, V, 123.

²¹⁶ MS, V, 133.

²¹⁷ MS, V, 130.

²¹⁸ MS, V, 109.

(*Sannyāsa*) dönemidir. Bu inanç Hindu kutsal metinlerinden Upanişadlara dayanmaktadır.²¹⁹

Bu dönemlerden ilkinde kişi dini eğitimini alır. Aile hayatı döneminde evlenir ve çocuk çocuğa karışır. Yaşı biraz ilerleyince -Manu'nun ifadesine göre torununun torununu görünce- evini ve ailesini terk ederek ormanda riyazet hayatı yaşamaya başlar. Dilencilik dönemi ise dünyaya ait her tür zevk ve malın reddedildiği dönemdir. Tüm bu evreleri sırasıyla yerine getiren bir kimse nihai gerçeğe ulaşmaya hazır hale gelebilir. "*Veda'nın okunması, yeminler, ateşe ikram sunulması, üçlü öğrenmenin tamamlanması (ilk üç Veda'nın öğrenilmesi), kurbanların verilmesi, erkek evlatlar, büyük kurbanlar ve diğer kurbanlar sayesinde vücut büyük gerçeğe hazır hale gelir.*"²²⁰

Aşrama uygulaması kadınları, sudraları ve paryaları kapsamaz. Sadece ilk üç kast mensubu için uygulanır. Kişinin bu evrelerden sırasıyla geçmesi onun ruhunun kemale ermesi ve mutlak hakikate ulaşması için gereklidir. Ayrıca bu dönemler bir merdivenin basamakları şeklinde düşünülecek olursa bunların sırasına uyulması çok önemlidir. Kişi en üst basamağa çıkmak için önce en alttakinden başlamalı ve sırasıyla basamakları çıkararak en yukarıya yükselmelidir.

Dinlerde ruhbanlık ya da bir kısım kimselerin kendine tamamen Tanrı'nın yoluna adanarak dünyadan el etek çekmesi vardır. Hinduizm ise bunu inananlarının sadece bir kısmından istemez. Her insanın sırasıyla din eğitimini alması, aile kurması ve en sonunda kendini dünyadan tamamen çekerek münzevi bir hayat yaşamasını istemektedir. Böylece Aşrama'nın, her insanın hayatının belli döneminde belli tecrübeleri tatması ve her türlü insanî durumun dinin içine dâhil edilmesi noktasında başarılı olduğunu söylemek mümkündür.

²¹⁹ Ramendra Nath, Why I Am Not A Hindu, http://www.infidels.org/library/modern/ramendra_nath/hindu.html, (10.04.07).

²²⁰ *MS*, II, 28.

1.6.1.Öğrencilik Dönemi

İlk üç kasta mensup Hindular için ergenlik töreninin yapılmasından sonra öğrencilik dönemi başlar. Kişiler bu törenden önce herhangi bir kasta üye sayılmazlar. Çocuk kabul edilirler. Kabul töreninin ne zaman yapılacağı kasta göre değişir: "*Üyeliğe kabul töreni bir rahibin embriyosunun ana rahmine düşüşünden sekiz yıl sonra, bir kralın on bir yıl sonra, halktan bir insanınki on iki yıl sonra yapılır.*"²²¹

Bu törenden sonra kişi artık kastın üyesi olur. Evini terk eder ve kutsal metinleri bir Brahminden öğrenir. Bu kimse onun gurusu, yani manevi rehberi ve öğretmeni olur. "*Bir öğrenciye yol gösteren, ona Vedayla birlikte ritüel metinlerini ve gizli metinleri*²²² *birlikte öğreten iki kere doğmuş bir adama öğretmen denir.*"²²³

Bu dönem yaklaşık olarak 10–25 yaş arasını kapsar.²²⁴ Manu öğrencilik döneminin süresini şöyle açıklamıştır: "*Üç Veda'yı bir guruyla birlikte çalışma yemini 36 yıl, ya da yarısı, ya da çeyreği, ya da görev bitene kadardır.*"²²⁵

Çoğu dinde uygulama ve anlayış bakımından farklılık olmakla birlikte dini eğitimde buna benzer bir talebe-hoca ilişkisi vardır. Ancak Hinduizm'de farklı olarak vurgulanan nokta bu eğitimin belli yaşlar arasında, evlilikten önceki dönemde yapılması zorunluluğudur. Ayrıca kişilerin bu evrelerden geçmesi önemli bir dini gerekliliktir.

Manusmriti'de kişilerin öğrencilik hayatında yapması gereken ayin ve ibadetler, gurusuyla ilişkisi, nelerden kaçınması, nasıl davranması gerektiği gibi birçok konuya değinilmiştir. Bu dönem kişilerin dinin kaynağı olan Vedaları

²²¹ MS, II, 36.

²²² İbadet metinleri, daha ziyade kurban törenlerinin nasıl gerçekleştirileceğini anlatan Kalpasutralar, gizli metinlerse Vedaların yorumu niteliğindeki Upanişadlar ve diğer kutsal kitaplardır.

²²³ MS, II, 140.

²²⁴ Yitik, *Hint Dinleri*, s. 18.

²²⁵ MS, III, 1.

öğrendiği dönemdir. Ayrıca öğrenci nefsi arzularını dizginlemeyi de öğrenir. Bu dönemde öğrenciden beklenen özellikle cinsel ve dünyevi arzularından uzak kalarak dini öğrenmesi, nefsini arındırması ve dini ayinleri yerine getirmesidir. Guru öğrenciye önce dini ayinleri en uygun şekilde nasıl yerine getireceğini öğretir: *“Bir guru yeni başlayan bir öğrenciyi aldığına ona önce temizlenmeyi, ateşe yönelmeyi, alacakaranlık törenini gerçekleştirmeyi öğretir.”*²²⁶

Öğrenciyi eğitecek olan guru sıradan bir insan olmayıp, Vedaları iyi bilen biri olmalıdır. Manusmriti’de Vedaları, iyi bilmeyenlerden, aşağı kasttakilerden ve nefsi isteklerini dizginleme konusunda yeterli olmayan kişilerden öğrenmemek gerektiği söylenmektedir. Bazı durumlarda buna izin verilse de gurunun Veda bilgisine sahip, nefsini dizginlemiş bir Brahmin olması tercih edilmiştir. Manu şu maddelerde, guruda aranan vasıflardan dini hassasiyet sahibi olmanın, dini iyi bilmekten daha üstün olduğunu vurgular: *“Nefsini dizginlemiş bir rahip tek bildiği güneş tanrısı ayetleri olsa da, üç Veda’yı da bilen ancak nefsini dizginlememiş, her şeyi yiyen ve satan (bu konuda dini hassasiyet göstermeyen) bir rahipten daha iyidir.”*²²⁷

Ancak bazı durumlarda kişinin bu özelliklere tam olarak sahip olmayan birinden de Vedaları öğrenmesine izin verilmiştir: *“İnançlı biri, iyi şeyleri ve nihai kanunu daha aşağı kasttaki birinden, mücevher ve kadınları kötü bir aileden bile alabilir. Ambrosia²²⁸ zehirden, iyi öğüt bir çocuktan, iyi davranış bir düşmandan, altın saf olmayan bir maddeden çıkarılabilir. Kadın, mücevher, bilgi, kanun, temizlenme, iyi bir öğüt ve çeşitli mesleki beceriler herhangi birinden alınabilir (öğrenilebilir). Çok zor durumlarda bir kişi Veda’yı rahip olmayan birinden öğrenebilir. Onun arkasından gidip öğretimi devam ettiği sürece ona bir guruymuş gibi itaat edebilir. Buna izin verilmiştir.”*²²⁹ Ancak bir kimse nihai amacına ulaşmak istiyorsa Vedaları bir rahipten, üstelik kutsal kitapları iyi bilen bir brahmandan öğrenmelidir. *“Ama bir öğrenci nihai varlık seviyesine ulaşmak istiyorsa rahip olmayan ya da rahip olan, ancak Veda’yı tüm tamamlayıcı metinleriyle birlikte tam*

²²⁶ MS, II, 69.

²²⁷ MS, II, 118.

²²⁸ Doniger ve Smith bunun çok lezzetli bir tür yiyecek olduğunu belirtmişlerdir.

²²⁹ MS, II, 238–241.

olarak bilmeyen bir rahiple ölene kadar kalmamalıdır.”²³⁰ Ayrıca buradan bir kişinin ölene kadar bir Veda talebesi olarak gurusuyla birlikte yaşayabileceği anlamı çıkmaktadır ki bu Manusmriti’nin genel yaklaşımına aykırıdır. Çünkü eserde istenen kişinin hayatın her dönemini yaşamasıdır.

Guru öğrenciye dinî bazı kuralları ve en önemlisi Vedaları öğrettiği için çok önemlidir ve öğrencinin ona çok büyük bir saygı göstermesi gerekir. Guru kişinin öz babasından bile daha önemlidir. “Kişiye hayat veren babası ile ona Veda’yı veren arasında “Veda’yı veren daha önemlidir.”²³¹ Sadece guruya değil gurunun eşine, oğluna, gurusuna ve akrabalarına da çok büyük saygı göstermelidir.

Kişinin gurusunun yanında nasıl davranması gerektiği şöyle açıklanmaktadır: “Gurusu tarafından emredildiğinde hatta emir olmasa bile bir rahip daima bütün enerjisini Veda’yı öğrenmek ve öğretmeni için iyi olanı yapmak için harcamalıdır. Daima eli çıplak²³² davranışları erdemli, vücudu iyi örtülmüş olmalı, oturması söylendiği zaman yüzü gurusuna dönük olarak oturmalıdır. Gurusundan yanındayken daima ondan daha kötü yiyeceğe, elbiseye ve eşyaya sahip olmalıdır. Ondan daha geç yatmalı, daha erken kalkmalıdır. Gurusuyla konuşurken veya onu dinlerken, yatakta yatıyor, oturuyor, yemek yiyor ya da yüzü başka bir yöne dönük olmalıdır. Guru otururken onu ayakta dinlemeli, gurusu ayaktaysa ona doğru yürümeli, yolda karşılaşacakları zaman ona doğru gitmeli, gurusu koşarsa oda arkasından koşmalıdır. Gurusunun yüzü başka yöne dönük olsa da öğrenci ona dönerek durmalı, guru uzakta dursa da o onun yanına gitmeli, guru yatakta uzanırken veya alçak bir yerde otururken o eğilmelidir. Her zaman gurusundan alçak yerde oturmalıdır. Keyfine göre onun göz hizasında oturmamalıdır.”²³³

Kişi gurusuna sadece yanındayken değil yokken dahi saygı göstermelidir: “Gurusu yokken bile onun adını tek başına anmamalıdır. Onun yürüyüşünü, konuşmasını ya da hareketlerini taklit etmemelidir. İnsanlar gurusu hakkında kötü

²³⁰ MS, II, 242.

²³¹ MS, II, 146.

²³² Çevirmenler Doniger ve Smith ilgili dipnotta, bunun sağ eli ve sağ kolu kıyafetin dışında bırakacak şekilde giyinmek olduğunu belirtmişlerdir.

²³³ MS, II, 191–198.

*konusurlarsa kulaklarını tıkamalı ya da oradan uzaklaşmalıdır. Eğer gurusu hakkında kötü konuşursa eşek, onu kınarsa köpek, iyi bir yiyeceği ona vermeyip kendi yerse kurtçuk, ona karşı kin beslerse böcek olur. Gurusu kızgınken ya da yanında bir kadın varken onun yanına gitmemelidir. Arabada ya da bir yerde otururken gurusunu görürse olduğu yerden kalkıp gurusuna selam vermelidir.*²³⁴

Kişinin gurusuna saygısı o kadar abartılıdır ki onun yanında otururken rüzgârın geldiği yöne dahi dikkat etmesi gerekmektedir. “*Gurusunun rüzgârının olduğu tarafta ya da rüzgârın ona doğru gittiği tarafta oturmamalı, gurusunun duyamayacağı bir şey söylememelidir. Gurusunun gurusuna da saygı göstermelidir. Gurusunun izni olmadan kendi ailesinden saygıdeğer kişileri selamlamamalıdır. Gurusu gibi öğretmen olan oğluna ve akrabalarına da elinden gelen en iyi şekilde davranmalıdır. Gurunun Veda’yı öğreten oğlu çocukta olsa guru gibi saygı görmelidir. Gurunun aynı sınıftan olan eşleri guru gibi saygı görmeli, aynı sınıftan olmayanlara ise sadece ayağa kalkılarak saygı gösterilmelidir. Bir öğrenci tam 20 yaşına bastığında ve bu dünyadaki erdem ve ayıpları anladığında gurusunun genç eşinin ayaklarına dokunmadan onu selamlamalıdır.*”²³⁵ görüldüğü üzere kişinin guruya ve ailesine çok saygı göstermesi gerekir. Kişi küçükken gurusunun karısını ayaklarını öperek selamlar. Ancak Manu kişinin belli bir yaşa geldikten sonra artık bu selamlamayı ayaklarını öpmeden yapmasını istemektedir. Çünkü gurunun karısı bir kimse için en büyük tabudur. En kötü ilişki çeşidi de gurunun karısıyla olandır. Buna mahal vermemek için kişilerin belirli bir yaşa gelince gurusunun karısıyla arasına mesafe koyması istenmektedir.

Sadece gurunun değil öğrencinin de bazı niteliklere sahip olması gerekir. Vedaları, öğrenmeyi hak etmeyen birine öğretmemek gerekir. Bu konuda gerekli şartların neler olduğunu Manu şöyle açıklamıştır: “*Tıpkı iyi bir tohumun tuzlu toprağa ekilmemesi gerektiği gibi öğrenmede dinin ya da kazancın ya da en azından yeterli itaatin olmadığı yerde yapılmamalıdır.*”²³⁶ Tohum ne kadar kaliteli ve değerli olsa da ekildiği toprak tuzlu olunca verim sağlanamayacaktır. Gurunun, öğrettikleri

²³⁴ MS, II, 199–202.

²³⁵ MS, II, 203–212’den derlenme.

²³⁶ MS, II, 112.

ne kadar değerli olsa da, bunu hak etmeyen ya da yeterince idrak edemeyecek birine verdiğinde fayda sağlayamayacaktır.

Kişinin böyle bir kimseyi eğitmesindense hiç eğitmemesi daha iyidir. *“Veda’yı yorumlayan biri için en kötü şartlar altında dahi olsa kıraç toprağa ekin ekmektense bilgisi ile yalnız ölmesi daha iyidir. ‘Öğrenme’ bir rahibe gidip dedi ki: Ben senin hazine sandığımı. Beni, benden yüz çevirene verme. Böylece ben en yiğit bir güce ulaşayım. Beni kirlenmemiş, kendini dizginleyebilmiş, iffetli olan, dikkatsiz olmayan ve bu hazineyi en iyi şekilde koruyacağını bildiğin rahibe anlat.”*²³⁷

Öğrencilik dönemindeki biri Vedaları okur, az uyur, sabah ve akşam alacakaranlığında gerekli ibadetlerini yapar ve nefsi isteklerini dizginlemeye çalışır. Özellikle az uyumak ve güneş doğup batarken uyanık kalmak çok önemlidir. Bir öğrencinin bu vakitlerde yapması gereken ibadetlerini yapmayı uyuması durumunda bunun kefareti ödemesi gerekir: *“Eğer o uyurken istemedi de olsa güneş onun üzerine doğar ya da batarsa bir gün oruç tutup güneş için olan Veda mısralarını usulünce okumalıdır.”*²³⁸

Öğrencilik döneminde kişinin öğreneceği ve yapacağı en önemli şey bedensel arzularına karşı koymayı ve onları dizginlemeyi başarmasıdır. Bunları kontrol altına almadaki ölçüt şöyle anlatılmıştır: *“Duyduğu, dokunduğu, gördüğü, tattığı veya kokladığı şeyler karşısında ürpermeyen ve heyecanlanmayan bir adam duyuşal güçlerini kontrol altına almış biri olarak bilinmelidir. Bu duyuşal güçlerin birinde bile zaaf gösteren bir kişinin fikirleri su torbasından akan su gibi akıp gider. Zihin ve kalple birlikte bütün bu duyuşal güçleri kontrol altında tutan kişi bedenini yıpratmadan tüm amaçlarına ulaşabilir. Sabah alacakaranlıkta ayakta durup güneşi görene, akşam alacakaranlığında da oturarak yıldızları rahatça görene kadar güneş tanrısı için Veda ilahilerini söylemelidir.”*²³⁹

²³⁷ MS, II, 113–115.

²³⁸ MS, II, 220.

²³⁹ MS, II, 98–101.

Kişinin bedensel istekleri dizginledikten sonra yapması gereken önemli ayinler vardır. Vedaları okumak en önemli görevlerden biridir. Bu ayinleri yapmayanların durumunu Manu şu şekilde açıklamaktadır: “*Sabah ve akşam görevlerini yerine getirmeyen biri adeta bir hizmetçi gibi iki kere doğmuşların ayinlerinden dışlanmalıdır. Zorunlu ibadetlerini yapan bir adam ıssız bir yere gidip tamamen yoğunlaşmış, kendisini dizginleyerek bir su kenarında güneş tanrısına ayetleri (gayatri duası) okuyabilir.*”²⁴⁰

Öğrencilik döneminde yapılması gereken diğer bazı görevler şunlardır: “*Yeni başlayan iki kere doğmuş bir adam eve dönüş zamanına kadar ateşe gaz dökmeli*²⁴¹, *dilenmeye gitmeli, yerde uyumalı, gurusu için iyi olan ne varsa onu yapmalıdır.*”²⁴²

Veda öğrencilerinin en önemli özelliklerinden biri de yiyeceklerini dilenerek bulmalarıdır. Dilenmeye önce yakın çevresinden başlar: “*Önce annesinden veya kız kardeşinden veya annesinin kız kardeşinden ya da bunlar gibi onu geri çevirmeyecek bir kadından dilenir. Eğer dilencilikten yeterli yiyeceği kazanırsa, hile yapmadan gurusunu bilgilendirir, ağzını yıkayarak temizlenir ve doğuya dönerek yemeğini yer.*”²⁴³

Bir veda öğrencisinin kaçınması gereken durumlardan bazıları şunlardır: “*Bal, et, parfüm, kadın, çiçek, baharat ve canlılara zarar veren her türlü şeyden sakınmalıdır. Vücudunu yağlamaktan, gözlerine makyaj yapmaktan, ayakkabı giymekten ve şemsiye taşımaktan, arzu, öfke ve açgözlülüğten, dans etmekten, şarkı söylemek, müzik enstrümanı çalmaktan kaçınmalıdır. Kumar oynamaktan, grup tartışmalarından, dedikodudan, yalandan, kadınlara bakmaktan ve dokunmaktan, birine vurmaktan kaçınmalıdır. Daima yalnız uyumalı ve menisini dökmemelidir çünkü meninin şehvetle akması yeminini bozar. Uykusunda istemeden*

²⁴⁰ MS, II, 103, 104.

²⁴¹ “*Put fuel on the fire*”. Bunun o dönemde nasıl yapıldığı ya da o zaman kullanılan yanıcı maddenin ne olduğunu karışık bir konudur. Ancak muhtemelen yanıcı bir yağla ateşi kuvvetlendirmesi kastedilmektedir.

²⁴² MS, II, 108.

²⁴³ MS, II, 50, 51.

bu olacak olursa banyo yapmalı, güneşe tapmalı, 'duyusal güçlerim bana geri dönsün' cümlesiyle başlayan veda ayetlerini üç kez nameli olarak okumalıdır."²⁴⁴

Buradan hareketle Veda öğrencisinin kaçınması gereken durumları şu birkaç ana başlık altında toplayabiliriz:

- Canlılara zarar verecek her tür davranış.
- Cinselliğin kullanılması ve cinselliği çağrıştıracak her tür fiil.
- Yalancılık, dedikoduculuk gibi kötü karakter özelliklerine sahip olmak.
- Şarkı, enstrüman gibi dünyevi eğlencelerle meşgul olmak.
- Gurusunu kızdıracak her tür davranış.

Gurusunun yanında Vedaları, nefsinin dizginlemeyi, ibadetleri nasıl yapması gerektiğini öğrenen bir öğrenci mezuniyet banyosunu yapar ve gurusundan izin alarak hayatın ikinci evresi olan aile hayatı dönemine geçer. Yanından ayrılmadan önce gurusunu nasıl memnun etmesi gerektiği Manu şöyle açıklamıştır:

"Bedeni tükenene kadar gurusuna itaat eden bir rahip doğrudan nihai gerçekliğin mekânına gider. Kuralları bilen bir adam gurusuna hiçbir şey teklif etmemelidir. Ancak ayrılmak için ondan izin alan ve mezuniyet banyosunu yapmak üzere olan bir adam, elinden gelen en iyi hediyeği gurusuna almalıdır. Gücüne göre bir tarla, at, inek, altın, şemsiye, ayakkabı, tahıl, sebze, gurusunu memnun edebilir. Gurusu öldüyse gurunun oğluna (eğer iyi özelliklere sahip biriyse) ,karısı ya da birlikte yedikleri"²⁴⁵ akrabasına aynı şekilde bakmalıdır. Bunların hiçbirini bulamazsa gurusunun yerini, oturduğu yeri, işini üzerine alıp kurban ateşine gayretle hizmet etmeli ve kendi bedenini olgunlaştırmalıdır. Bu şekilde davranan ve yeminini bozmayan iffetli veda öğrencisi bir rahip yüce bir duruma erişir ve bu dünyada tekrar doğmaz."²⁴⁶ Yani bu dönemi emredildiği şekilde geçiren kimse, doğum ölüm çarkından kurtularak nihai gerçeğe erişebilir.

²⁴⁴ MS, II, 177, 181.

²⁴⁵ "Co-feeding relative". Doniger ve Smith bu akrabaların, cenaze merasimlerindeki yiyecekleri yiyen kişiler arasından aynı dedeye sahip akrabalar olduğunu belirtmişlerdir.

²⁴⁶ MS, II, 244–249.

Manusmriti’de açıklandığı şekliyle öğrencilik hayatını tamamlayan kişi gurusunu memnun ettikten sonra kendi hayatını ve ailesini kurmak üzere gurusunun yanından ayrılır.

1.6.2. Aile Hayatı Dönemi

Bir gurunun yanında Vedaları ve ayinleri öğrenen iki kere doğmuş bir adam hayatın ikinci evresi olan aile hayatı dönemine geçer. Bu döneme geçebilmek için ölçüt Vedaları öğrenmektir: *“İffetini koruyarak üç, ya da iki, ya da en azından bir Veda’yı düzgün bir şekilde öğrenen bir öğrenci hayatının aile reisliği safhasına geçmelidir.”*²⁴⁷

Bu dönemde kişi kendine uygun, en önemlisi kendi kastından bir kadınla evlenmelidir. Daha sonra çocukları, özellikle de oğulları olmalıdır. Baba aynı zamanda evde her gün yapılan kurban törenlerinin de yöneticisidir. Aile hayatı dönemi tüm dönemler içinde en önemli olanıdır. Manu da bunun nedeni şöyle açıklanmıştır: *“Yaşayan bütün varlıkların yaşam için havaya ihtiyaç duyması gibi hayatın diğer safhalarındaki kişilerde aile reislerine güvenerek yaşamını sürdürür. Hayatın diğer üç safhasındaki insanlar aile reisinin bilgisi ve yiyeceğiyle hayatta kaldıklarından (desteklendiklerinden) hayatın ‘aile reisliği’ safhası en iyisidir.”*²⁴⁸

Manusmriti’de erkek egemen bir anlayış söz konusudur. Bunun doğal sonucu olarak hitap daha çok erkekleredir. Eserde bir erkeğin nasıl bir kadınla evlenmesi konusunda tavsiyeler vardır. Bunun yanında kadınların nasıl erkeklerle evlenmesi gerektiği ile ilgili pek bir şey yoktur. Bir erkeğin aile hayatı döneminde vereceği en önemli karar olan kiminle evleneceği konusunda Manusmriti’nin erkelere tavsiyeleri şöyledir: *“Gurusundan izin aldıktan sonra banyosunu yapıp kurallara uygun olarak eve dönüş ritüelini yerine getiren iki kere doğmuş bir adam kendi sınıfından doğru özelliklere sahip bir kadınla evlenmelidir. İki kere doğmuş bir adama şöyle bir kadınla evlenmesi tavsiye edilir: Anne ve baba tarafından akraba olmayan”*²⁴⁹, bakire

²⁴⁷ MS, III, 2.

²⁴⁸ MS, III, 77, 78.

²⁴⁹ Burada akrabalığın ölçütü yine “co-feeding relative”dir.

bir kadın. Bir adam bir kadınla evlenmeye karar verdiği zaman şu on özelliğe sahip ailelerden, bu aileler inek, keçi, koyun, mal veya tahıl bakımından zengin olsalar bile, kaçınmalıdır: Ayinleri terk eden, erkek evladı olmayan, Veda ilahilerini okumayan, fazla tüylü, hemoroit, verem, hazım sorunu olan, epilepsi, beyaz ya da siyah cüzamlı kişiler...’’²⁵⁰

Bir erkeğin evleneceği kadında çok fazla özellik aranmaktadır. İsmi, fiziki görünümü, ailesinin durumu gibi birçok konu kadının evlenilirken tercih edilip edilmeyeceğini belirlemede etkilidir.

“Bir adam kızıl saçlı, fazladan bir kolu ya da bacağı olan, hastalıklı, vücudu fazla tüylü ya da tüysüz, çok konuşan, soluk yüzlü bir kızla evlenmemelidir. Adı bir takımyıldızı, ağaç, ırmak adı, ya da daha alt kasta ait bir isim, dağ, kuş, yılan adı olan, bir hizmetçi ismi veya korkutucu bir ismi olan bir kadınla evlenilmez.’’²⁵¹

Elbette evlenilecek kadında aranan en önemli özellik kişinin kendi kastından olmasıdır. Kişinin kendi kastı dışından evlenmesi tasvip edilmezken yine de bunu yapacak olursa alt kasttan evleneceği kadın kendi kastındaki karısından sonra ikinci karısı olabilir. Manu her kast için evliliğin nasıl olması gerektiğini şöyle açıklamıştır: *“Geleneğe göre hizmetçi sınıfından bir kadın ancak hizmetçi sınıfından bir adamın karısı olabilir. Bir hizmetçi ve kendi sınıfından bir kadın, ikisi birlikte halktan birinin (vaisyanın) karısı olabilir. Bu ikisi ve kendi sınıfından bir kadın, üçü, yönetici sınıfından birinin (kşatriyanın) karıları olabilir. Bu üçü ve kendi sınıfından bir kadın daha, dördü bir rahibin karıları olabilirler.’’²⁵²* Yani bir sudra bir rahibin ancak dördüncü karısı olabilmektedir.

Hayatın bu safhasında da kişinin evlilik, çocuk gibi dünyevi görevleri olsa da, yerine getirmesi gereken dini sorumlulukları da vardır: *“Hayatın bu safhasındaki bir adam düzenli bir şekilde günlük bireysel Veda çalışmasıyla, ayrıca tanrılara ibadetle*

²⁵⁰ MS, III, 4–7.

²⁵¹ MS, III, 8, 9.

²⁵² MS, III, 13.

uğraşmalıdır. Çünkü tanrılara ibadetle meşgul olan kişi bütün evreni, hareket eden ve etmeyen her şeyi korur.”²⁵³

Eserde birkaç defa hayatın bu evresinin diğerlerine göre daha önemli olduğu belirtilmektedir. Çünkü bu dönemdeki kişi toplumun verici/üretici kesimini oluşturur. Öğrencilik ve dilencilik döneminde kişiler çalışmaz ve ihtiyaçlarını dilenerek temin eder. İşte hayatın tek üretim ve çalışma safhasında olan aile reisleri tanrılara, atalara, Veda öğrencilerine ve rahiplere bakmakla yükümlüdürler.

“Bilgeler, atalar, tanrılar, vücutsuz ruhlar ve misafirler aile reisinden bazı şeyler umar. Anlayışlı bir ev sahibi bunları yerine getirmelidir. Ev sahibi, bilgeleri Veda okuyarak; tanruları kuralına uygun ateş kurbanı sunarak; ataları cenaze töreni yaparak, insanları yiyecek vererek, bedensiz ruhları da tövbe amaçlı adak sunarak onurlandırmalıdır.”²⁵⁴

Aile reisliği döneminde kişi Veda öğrencileri ve rahipler için elinden gelen her türlü maddi yardımı yapmalıdır. Bu özelliğinden dolayı bu dönemde ki birinin başkalarının yardımıyla geçinmesi büyük bir suçtur. *“Aile reisliği dönemindeki aptal biri başkalarının verdiği yemeklerle geçinirse ölümünden sonra ona yemek veren kişilerin çiflik hayvanı olur. Bir misafir kurban veren bir aile reisinin evine gün batımında, uygun olan veya olmayan bir zamanda bile gelse asla geri çevrilmez (yemek yemeden). Ev sahibi ona ikram etmiyorsa kendi de yememelidir. Misafire saygı ve ikram ona zenginlik, ün, uzun ömür ve cenneti kazandırır.*”²⁵⁵

Aile reisliği dönemindeki kimsenin cimrilik yapması ve hazır yiyen diğer guruplara vermemesi Aşrama'nın işlerliğine zarar vereceği için büyük suçtur: *“Başkalarına vermeden ilk yiyen aptal kimse şunu bilmez ki kendisi akbaba ve köpekler tarafından yenilecektir.*”²⁵⁶

²⁵³ MS, III, 75.

²⁵⁴ MS, III, 80, 81.

²⁵⁵ MS, III, 104–106.

²⁵⁶ MS, III, 115.

Aile reisinden insanlara ikram etmesi istenmektedir. Ancak bu kimseler sıradan kimseler olmamalıdır. Özellikle rahiplere ve Vedaları iyi bilen kimselere ikram etmesi daha faziletlidir. Ev sahibinin ikramda bulunacağı kişinin Vedaları bilen biri olmasının önemi Manusmriti’de açıkça ortaya konulmaktadır: “*Rig Veda’yı bilmeyen binlerce adam orada yemek yese, ona karşı Veda ayetlerini bilen bir kişi bile olsa dinen onlardan daha erdemlidir (ona yedirmek daha iyidir).*”²⁵⁷

Öğrencilik döneminde Vedaları hak etmeyene öğretmemek gerektiği gibi, bu dönemde de ikramları hak etmeyene vermek yapılan emeğin boşa gitmesi demektir: “*Verimsiz toprağa ekilen tohum gibi Veda bilmeyen kimseye yapılan ikram verimsiz olur.*”²⁵⁸ Yani kişilerin dünya nimetlerini hak etmeleri için dinin kaynağı olan Veda bilgisine sahip olmaları gerekmektedir.

Hayatının bu döneminde kişiden beklenen en önemli görevlerden biride neslin devamını sağlamasıdır. Öğrencilik döneminde tabu olan cinsellik burada yasak olmaktan çıkmaktadır. Kişinin hayatın sonraki dönemine geçmesindeki ölçütte torunlarını görmesidir.

1.6.3. Münzevi Hayat Dönemi

Dini kurallara uygun bir evlilik yapan, çocukları olan iki kere doğmuş kişiler hayatın üçüncü evresine geçerler. Bu dönemdeki kişi insanlardan uzak bir yerde, nefsini dizginleyerek, yaşamasına yetecek asgari bazı eşyalarla yetinerek yaşar. Genelde insanlardan uzak olmak için ormanlar tercih edilir.²⁵⁹ Kişinin en büyük amaçlarından biri tıpkı öğrencilik döneminde olduğu gibi bedensel güçlerini kontrol altına almaktır. Hayatın bu evresine yaşlanmaya başlanıp ve torunlar olunca geçilmelidir. “*Kırıştığını ve saçlarının beyazlamaya başladığını gören ve torununu*

²⁵⁷ MS, III, 131.

²⁵⁸ MS, III, 142.

²⁵⁹ Manusmriti bu dönemi ve bu dönemde ki kişileri anlatmak için “ormanda ikamet edenler” (*forest dwellers*) ifadesini kullanmıştır.

gören bir aile reisi ormana gitmelidir.”²⁶⁰ Aile reisliği dönemini bitiren kişi hayatın bu aşamasına geçeceği zaman karısını oğullarına emanet ederek ailesini terk eder. Bu geçiş adeta nefsin ölümünü simgeler. Bu yüzden evlerini terk edecek kişiler için cenaze töreni gibi bir tören düzenlenir. Manusmriti’de münzevi hayat dönemindeki kişinin neler yapması gerektiği şu şekilde anlatılmıştır: “*Tüm yiyecekleri ve servetini geride bırakıp, karısını oğluna emanet ederek ya da onu da alarak ormana gider. Kurban ateşini ve kurban ateşi için gerekli aletleri yanına alarak nefsini dizginlemek üzere ormana gider. Münzeviler için temiz sayılan çeşitli yemek, sebze, kök ya da meyvelerden beş büyük kurbanı sunmalıdır. Bir hayvan postu giymeli, saç ve sakalları keçeleşmiş, vücut tüyleri ve tırnakları kesilmemiş olmalıdır.*”²⁶¹ Çevirmenler kadının kocasıyla birlikte gitmesi konusunda iki ayrı görüş olduğunu belirtmişlerdir. Bunlardan ilki adamın karısı gelmek istiyorsa onunla gelir, diğeri ise karısı yaşlıysa yanında götürebilir şeklindedir. Ancak esas olan kişinin karısını bırakarak yalnız gitmesidir.

Bu kimselerin yememesi gereken gıdalar şöyle açıklanmıştır: “*Sabanla sürülmüş bir tarlada yetişen ya da köyde yetişen yiyecekleri çok acıkmış olsa da yememedir... Kendi kendine zamanla olgunlaşan ya da ateşte pişmiş yiyecekleri yemelidir. Onları ezmek için taş ya da (bir havan gibi) kendi dişlerini kullanmalıdır.*”²⁶² Buradan anlaşılmaktadır ki, bu kimselerin tarlalarda emek harcanarak yetişmiş yiyeceklerle değil doğal ortamda yetişmiş bitkilerle beslenmesi, bunları yine doğal yollarla hazırlayarak yemesi gerekir. Bu, zaten münzevi hayat yaşadıklarından çok fazla eşyaları bulunmayan böyle kimseler için uygun bir beslenme tarzıdır denilebilir.

Bu dönemdeki kişiden yapması istenen bazı şeyler ise gerçekten zordur. Kişiden vücuduna acı çektirmek suretiyle kendini olgunlaştırması istenmektedir. “*Bütün gün yerde yuvarlanmalı, ayak parmaklarının üzerinde dikelmeli, oturarak ya*

²⁶⁰ MS, VI, 2.

²⁶¹ MS, VI, 2–6.

²⁶² MS, VI, 16, 17.

*da ayakta dinlenmelidir... Yazın kendini beş ateşle ısıtmalı²⁶³, çıplak tenle musonlarda yaşamalı, kışın ıslak elbiseler giymeli ve yavaş yavaş içsel ateşini (maneviyatını) artırmalıdır.*²⁶⁴

Münzevi hayat döneminde Hindular geçimlerini dilenerek sağlarlar: *“Geçinmek için asketik olan bir rahipten ya da aile reisinden ya da ormanda yaşayan diğer iki kere doğmuş münzevilerden dilenmelidir.”*²⁶⁵

Bu dönem aile reisliği ile dünyadan tamamen uzaklaşılan dilencilik dönemi arasında adeta bir geçiş vazifesi görür. Böyle bir hayatın kaç yıl sürdürülmesi gerektiği bilgisi eserde yoktur.

1.6.4. Çilecilik (Dilencilik) Dönemi

Hayatının üçüncü dönemini ormanda dünyevî isteklerden uzaklaşıp, nefsinin teskin etmeye çalışarak geçirmiş bir Hindu, hayatının en son döneminde dünyayı tamamen terk eder. *“Hayatının üçüncü dönemini ormanda geçiren kişi, dördüncü döneminde tüm bağlarını koparıp bir asketik olarak, dolaşarak geçirmelidir.”*²⁶⁶

Hindu çilecilere “yogi” ya da “saddhu” da denilmektedir. Kişi bedensel güçlerini kontrol altında tutarak ilahi gerçekliğe erişebilir. Bu yüzden saddhular çok az yer, çok eski kıyafetler giyinir, nefes alış verişlerini kontrol altında tutmaya çalışır ve meditasyon yaparlar. Genelde saç ve sakallarını karışmış, yarı çıplak vaziyette dolaşırlar. Canlılara zarar vermekten büyük bir özenle kaçınırlar. Dünyadan tamamen koparak nihai gerçeğe ulaşmak için çalışan bu kimseler böylece, özgür hale geleceklerine inanırlar.

²⁶³ Çevirmenler bunu şöyle açıklamışlardır: Çevresine dört yönde ateş yakar. Tepesinde de güneşle beş ateş arasında olur.

²⁶⁴ MS, VI, 22, 23.

²⁶⁵ MS, VI, 27.

²⁶⁶ MS, VI, 33.

Ancak kişinin özgür hale gelebilmesi için hayatın diğer evrelerini kuralına uygun olarak geçirmesi ve hayatın ikinci döneminde bahsettiğimiz bilgelere, atalara ve tanrılara olan üç kurban borcunu ödemesi gereklidir.²⁶⁷ Kişi bu dönemlerden sırasıyla geçmeden özgür olmaya kalkarsa hata eder. “Üç kurban borcunu ödeyen bir adam kalbini ve zihnini özgürlük üzerine yoğunlaştırmalıdır. Ancak bu borçlarını ödemediği özgürlüğün peşine düşerse dibe batır.²⁶⁸ Kurallara uygun olarak Vedaları öğrenen, sonra oğullara sahip olan, elinden geldiği kadar kurbanlarını sunmaya çalışan kişi aklını ve kalbini özgürlük üzerine yoğunlaştırabilir. Ancak Vedaları öğrenmeden, yeni nesillere sahip olmadan ve kurban sunmadan özgürlüğü arayan kimse dibe batır.”²⁶⁹

Bu dönemde çilecilerin yapmaları gereken en önemli işlerden biri de tefekkürdür. Manu bu kimselere, insanların önceki hayatlarında yaptıkları işlerin ve hataların sonucunda nasıl cehenneme gideceklerini, hastalıklar tarafından nasıl acı çektiklerini, ruhun ayrı bir varlık olarak bedenden ayrılıp bir embriyoda ve yeni rahimlerde nasıl milyonlarca defa yeniden doğduğunu düşünmelerini tavsiye eder.²⁷⁰

Çilecilerin sosyal bir ortamda bulunmasından ziyade yalnız yaşamaları ve yalnız gezmeleri tavsiye edilmiştir. Yalnızlık kişinin meditasyon yapması ve tefekkür etmesi için gereklidir. Sosyal bir ortam kişinin kendiyle baş başa kalmasını, tefekkür etmesini ve bireysel ibadetlerini engelleyeceği için tavsiye edilmez. Ayrıca insanlarla birlikte olmak insanlara bağlanmayı beraberinde getirir. Bu ise hayatın bu evresinde istenmeyen bir durumdur: “ Her yere arkadaşsız yalnız gitmelidir. Başarıya ulaşmak için bunu yapmalıdır. Çünkü yalnız bir kişi ne terk edebilir ne terk edilir. Münzevi hayat yaşayan kişinin ateşi ve evi olmamalıdır. Ama yemek, sükûnet, kaygısızlık, değişmezlik ve derin bir konsantrasyonu sağlamak için bir köye gitmelidir. Bir kafatası, ağaç kökleri, eskimiş elbiseler, arkadaşsızlık ve her şeye karşı sessizlik

²⁶⁷ Bu kurbanlar için bkz. MS, IV, 257.

²⁶⁸ Çevirmenler burada, dibe batmanın, cehenneme gitmek ve kasttan düşmek şeklindeki iki yorumundan, ikincisinin ifade edildiğini söylerler.

²⁶⁹ MS, VI, 35–37.

²⁷⁰ MS, VI, 61–63’ den derleme.

*özgür bir kimsenin ayırt edici işaretleridir. Ne yaşamayı ne de ölmeyi istememeli, bir hizmetçinin emir beklediği gibi doğru zamanın gelmesini beklemelidir.*²⁷¹ Doniger ve Smith burada kullanılan emir beklemek (*order*) kelimesini karşılayan “*Nirdesa*” için ödeme günü (*pay-day*) şeklinde bir çeviri yapmanın da mümkün olduğunu söylerler. Bu durumda kişi tavsiye edilenleri yaptıktan sonra bunların karşılığını alacağı günün gelmesini beklemelidir anlamı da çıkar.

Hayatın her döneminde olduğu gibi güzel ahlak bu dönemde de çok önemli ve vazgeçilmez özelliklerdendir: “*Zor sözlere dayanmalı ve kimseyi hor görmemelidir. Kendi bedeni uğruna kimseye düşman olmamalıdır. Kızgın bir kimseye karşı kızgınlıkla cevap vermemeli, tehdit edildiği zamanda güzel bir şekilde konuşmalıdır.*”²⁷²

Bu kimselerin dünya malı namına sahip olacakları şeyler asgari seviyededir: “*...Bir kâse, bir asa ve bir su kabıyla daima dolaşmalı, kendini kontrol etmiş olmalı ve yaşayan hiçbir canlıya zarar vermemelidir.*”²⁷³

Yine Hinduizm’in önemli öğretilerinden olan canlılara zarar vermemek hayatın bu evresinde de önemlidir: “*Canlıları korumak için gece veya gündüz yürürken toprağı sürekli kontrol etmelidir...*”²⁷⁴

Bu kimseler geçimlerini dilenerek sağlarlar. Ancak bunu yaparken kanaatkâr olmaları ve maddi nesnelere düşkün olmamaları istenmektedir. “*Günde bir defa dilenmeye gitmeli ve çok miktarda bir şey elde etmek için hevesli olmamalıdır. Yemeğe düşkün olan bir asketik maddi nesnelere de düşkün olur.*”²⁷⁵

²⁷¹ MS, VI, 42–44.

²⁷² MS, VI, 47, 48.

²⁷³ MS, VI, 52.

²⁷⁴ MS, VI, 68.

²⁷⁵ MS, VI, 55.

Kişi dünyevi nesnelere karşı ilgi ve istek duymaya başlarsa az yemek ve yalnız kalmak suretiyle duyuşal güçlerini yeniden kontrol altına almaya çalışmalıdır. *“Eğer dünyevi nesnelere tarafından duyuşal güçleri yoldan çıkartılmaya çalışıldıysa az yemeli, yalnız kalmalı ve yalnız oturmalıdır. Duyuşal güçlerine hâkim olma, arzu ve nefreti yok etme ve canlılara zarar vermeme yoluyla kişi, nihai gerçeğe ulaşmaya uygun hale gelir.”*²⁷⁶

Manusmriti’deki şu madde kişilerin tanrıda yok olma seviyesine erişmek için neler yapması gerektiğini özetler mahiyettedir: *“Şiddetten uzaklık, duyuşal güçlerden bağımsız olmak, Vedik ibadetler ve şiddetli içsel ateşle (maneviyatla) kişi o seviyeye(Nihai gerçeklik, tanrıya ulaşma) ulaşır.”*²⁷⁷

Aşramanın üçüncü ve bu dönemleri birbirine benzemekle birlikte Orman sakinliği dönemi her yönüyle daha hafiftir diyebiliriz. Ancak bu iki dönemin özelliklerini şu başlıklar altında toplamak mümkündür.

- Nefse ve bedensel isteklere kesin olarak hâkim olmak. Bunun için gerekirse bedene acı çektirecek tedbirler almak.(Saddhuların bazılarının çivili tahtada uyumaları buna iyi bir örnek olsa gerek.)
- İnsanlardan uzakta ve yalnız yaşamak.
- Her türlü canlıya zarar vermektan azami kaçınmak.
- Dilenerek geçinmek.
- Dünyevi nesnelere sadece yaşaması için zorunlu olanlarla yetinmek.
- Bedene ve kıyafetlere özen göstermeyerek saç sakal karışmış, pejmürde bir vaziyette gezmek. Bu, dünyaya değer verilmediğinin bir göstergesi olabilir.
- Az yemek, az uyumak. Buna karşı çok ibadet ve meditasyon yapmak.

²⁷⁶ MS, VI, 59, 60.

²⁷⁷ MS, VI, 75.

İKİNCİ BÖLÜM

MANU KANUNNAMESİ'NE GÖRE KAST SİSTEMİ

2.1. KAST

Kast kelimesi Portekizce *casta* kelimesinden türemiştir ve sandık, çekmece, kabile, aşiret anlamlarına gelmektedir. Eski Hindistan'da bu kavramın yerine renk anlamına gelen *Varna* terimi kullanılıyordu. *Varna*, ya da *varnaşrama* sistemin Hinduizmde kullanılan orijinal karşılığıdır. Kast kelimesi ise bugün kullanılan yaygın halidir. Manu Kanunnamesi'nin İngilizce çevirisinde kast kelimesi kullanılmıştır.

Hinduların kendileri için “Vedaların takipçileri” anlamına gelen *varnasrama* terimini kullanmaları kast sisteminin Hinduizm'deki yerini ve önemini anlamak açısından çok önemlidir. Çünkü bu kelime kast anlamına gelen *Varna* kelimesini içinde barındırır ve tam bir çeviri ile “dört kastı kabul eden” şeklinde çevrilir.²⁷⁸ O halde Hinduizm'de kastın iman için şart olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

“Kast” Hinduizm'de dinin ve özellikle Manu ve diğer bazı kutsal kitapların da toplumda olmasını ve işlemlerini istediği toplumsal tabakalaşma sisteminin adıdır. Bu sistem dört temel kast, ara kastlar ve kast dışı paryalarla birlikte sayısız tabakalardan oluşur. En üstte din adamlarının en altta ise sistemin içindekilere göre hizmetçilerin, bir şekilde sistemin dışına itilmişleri de sayarsak paryaların oluşturduğu toplumsal tabakalaşmanın adıdır kast. Aslında kast dışına itilen paryalar sistemin içinde kabul edilmemekle birlikte yine de toplumdaki sınıflandırmanın en altında yer almaları nedeniyle sistem değerlendirilirken tamamen görmezden gelinemeyecek bir gruptur. Sistemde alttan üste doğru artan bir üstünlük ve mutlak bir boyun eğiş söz konusudur.

²⁷⁸ Kürşat Demirci, *Hinduizm'in Kutsal Metinleri Vedalar*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1991, s. 25.

“Kast” dinin emrettiği bu sınıflanmış sosyal sistemin genel adı olmakla birlikte aynı zamanda sistemdeki her bir sosyal tabakaya verilen isimdir. Mesela din adamları sınıfına mensup olanları ifade etmek için “rahip kasti” terimi kullanılmaktadır. Ya da iki farklı kasttan kişinin yaptığı evlilikten doğan çocuğun mensubu olacağı üçüncü ve yeni bir “kast” vardır. Yani hem sistemin genel adı hem de sahip olduğu tabakalardan her birinin adı kasttır.

Kastın ne olduğunu anlatmak için M. Weber onun ne olmadığını anlatmıştır. Onun kabile, esnaf teşkilatı veya lonca, statü grubu gibi sosyal oluşumlardan hiçbiriyle tam olarak aynı olmadığını söylemiştir.

Örneğin kastın kabileden önemli bir farkı vardır. Kabilgede geçim kaynağı olacak yararlı her türlü iş yapılabilir. Bir kastta da farklı işleri yapan kişiler bulunabilir. Ancak kişilerin yapacakları işler din tarafından belirlenmiştir. Aynı şekilde bazı işler (dericilik yapmak gibi) din tarafından uygunsuz görülür ve yapılması yasaktır. Kişilerin kastları ile meslekleri arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Her kast için dinin belirlediği uygun meslekler vardır. Bugün bile meslek değişimi bir kastın parçalanmasına neden olabilmektedir.²⁷⁹ Kabileler içinse böyle bir mesleki zorunluluk söz konusu değildir.

Manusmriti’de kast şudur şeklinde sistemin belirgin bir tanımı yoktur. Ancak eserden kişinin kastının anne ve babasınıninkine göre belirlendiği anlaşılabilir. Ebeveynlerinden ikisi aynı kasttan olan kimse direk o kasta mensup olarak doğar. Ancak anne babadan birinin kastının farklı olması karma kastların oluşmasına neden olur ki bu Manusmriti’nin hiç istemediği bir durumdur.

Eserde toplumun dört tabakadan oluştuğu ve beşinci bir kastın olmadığı yer almakla birlikte kastlar arası evliliklerinden doğanların hangi kasta mensup olacakları da yine anne ve babalarının kastlarına göre belirlenmiştir.

²⁷⁹ Max Weber, *The Religion Of İndia*, The Free Press of Glencoe, 1958, s. 31.

Kast sistemi Hinduizm’i diğer dinlerden ayıran, onun temel özelliklerinden biridir. Bu sistem Hinduizm’ in sosyal hayata bakış açısının sonucudur. Buna göre ideal bir toplumda dört temel kast vardır. Bunlar din adamları ve rahiplerin mensup olduğu *brahman*, savaşçıların ve yöneticilerin kasti *kşatriya*, çiftçi esnaf ve tüccarların kasti *vaisyas* ve en aşağıda da hizmetçilerin kasti olan *sudra*’dır. Bunların dışında birde kast dışı sayılan ve bugün sayıları yaklaşık yüz milyonu bulan paryalar vardır. Manu Kanunnamesi’nde bu sınıflar ve her kast üyesinin uyması gereken kurallar ve yapması yasak olan işler ayrıntılı bir biçimde anlatılmış.

Bu sınıflardan ilk üçü Aryan kökenli kabul edilirken sudralar Aryan kökenli kabul edilmez. Dini gelenek Ari ırkına üstünlük atfetmektedir. Bu da, ilk üç kastın üstün kabul edilme nedenlerinden biridir. Ayrıca sadece ilk üç kастtakiler iki kere doğmuş (*dwija*) kabul edilirler. Manu bunu şöyle açıklamaktadır: “*Din adamları, yöneticiler ve tüccarlar bunlar iki kere doğmuş üç kاستtır. Ama hizmetçi kاستına mensup olanlara sadece bir kere doğmuştur. Beşinci bir kاست yoktur.*”²⁸⁰

Manu Kanunnamesi’nde kişilerin yapması gereken ibadetler ya da işler anlatılırken genelde hitap, bu iki kere doğmuşlardır. Paryalar tamamen kast dışı sayıldıkları için en ezilen, aşağılık grubu oluşturmaktaydı. Bunlar daha çok kendi kastının gereklerini yerine getirmediği için kاستtan atılan kişilerden oluşmaktadır. Ancak paryalar sistemin dışına atıldıkları için Gita’da dört sınıf olduğu söylenirken onlardan bahsedilmez. “*Yapılan işlerin türüne göre. Toplum dörde ayrılır bilirsin...*”²⁸¹. Daha ileri kısımlarda da üstünlük sırasına göre kast isimleri sıralanır ancak paryalardan yine bahsedilmez: “*Brahmanlar, kşatriyalar, vaisyalar... Doğuştan aşağı sayılan sudralar... Baştan üç nitelikle ayrılırlar, buna göre yaşarlar iş yaparlar.*”²⁸²

Aynı şekilde Manusmriti’de toplumun dört tabakadan oluştuğunu ifade eder. Kişinin bu hayatında çalışarak daha üst bir kasta çıkabilmesi söz konusu değildir. Eğer hayatını dinin uygun gördüğü bir şekilde yaşar ve kastının gereklerini eksiksiz

²⁸⁰ MS, X, 4.

²⁸¹ Gita, IV, 13.

²⁸² Gita, XVIII, 42.

olarak yerine getirebilirse ancak sonraki hayatında bir üst kasta geçebilir.²⁸³ Manusmriti’de karma, kast sisteminin en önemli dayanağı ve yaptırım kaynağı olarak karşımıza çıkar. Eser, kastının gereklerini yerine getirmeyen kimselerin sonraki hayatlarında bunun cezasını çekeceklerini söyler. Karmanın iyi olması dışında kast yükselmesi söz konusu değildir.

Kast sistemi insanların sınıflandırıldığı ve rahipler hariç her sınıf mensubunun bazı insanların doğuştan kendinden daha üstün olduğunu kabul etmek durumunda kaldığı bir sistemdir. Bu açıdan bakınca insanların kast sistemini bu kadar uzun asırlar boyunca nasıl kabul ettiklerini anlamak güçtür.

Manu kişilerin karakter özelliklerinin kötülüğünü kasta bağlar. Kişi aşağı bir kasta mensupsa, fitratında değiştiremeyeceği bir miktar kötülük mutlaka vardır. *“Kötü bir rahimden doğan ve anne ya da baba ya da her ikisinin karakterini taşıyan bir çocuk kendi doğasını asla yok edemez. Öncü bir aileden gelse bile rahimlerin karışması ile doğmuş bir adam bu karakteri biraz daha az ya da çok bir derecede miras alır.”*²⁸⁴

İlginç olan birçok insanın kast sistemini çok neşe ve arzuyla olmamakla birlikte isteyerek ve inanarak kabul etmesidir.²⁸⁵ Kast sistemini insanların bu şekilde kabullenmesinin temel nedenlerinden biri psikolojiktir. İnsan fitratı gereği emir almaktan ya da ikinci plana itilmekten hoşlanmaz. Bu sistemi zora sokmak için yeterli bir neden gibi görünürken meseleye farklı bir boyuttan bakıldığında şunu görürüz. Sistemde paryalar dışında her sınıfın kendinden daha aşağı olan bir sınıf mutlaka vardır. Bir brahminden aşağı olduğunu düşünerek bu durumdan rahatsızlık duyan bir kşatriya, bir vaisya ya da sudradan üstün olduğunu bilmektedir. Kast mensubu insanlar da sadece kendilerinden yukarıdakilere bakarak üzülmez, aşağıdakilere bakarak kendi üstünlüklerini görürler. Bu durum, kastın güçlü kalmasını sağlayan nedenlerden biridir.

²⁸³ A. İhsan Yitik, *Hint Kökenli Dinlerde Karma İnancının Tenasüh İnancıyla İlişkisi*, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul, 1996, (karma), s. 26.

²⁸⁴ MS, 59, 60.

²⁸⁵ Arvind Sharma, *Hinduism for Our Times*, Oxford University Press, Bombay, 1996, s. 42.

Diğer bir sebep ise Manu gibi dinde önemli yeri ve otoritesi olan kutsal kitapların sistemin dini değerini ve önemini sürekli vurgulamasıdır.

Kast sisteminin tam olarak hangi tarihte ortaya çıktığı ve uygulanmaya başlandığı net olarak bilinmemektedir. Eski Veda metinlerine bakıldığında bugün Hinduizm'in karakteristiği kabul edilen kast sisteminden müstakil olarak bahsedilmez. Ancak Rig Veda'nın son kısımlarında bir yerde dört kastın ismi geçer.²⁸⁶ Burada, Manusmriti'deki, organizmanın her bölümünden bir kastın yaratıldığı hikâyesi aynı şekilde yer alır. Ancak kşatriya kastı için Rajanya terimi kullanılır.

Bu yüzden kast sistemini ilk Veda metinlerine dayandırmak biraz güçtür. Ancak Veda çağı olarak bilinen Hinduizm'in en uzun ve önemli sürecinde bu dine ait temel esaslar belirlenmiştir. Daha sonraki çağlar bu esasların sadece geliştirildiği dönemlerdir.²⁸⁷

Ayrıca M.Ö 6.yy dolaylarında ortaya çıkan ve kendisi de bir kşatriya olan Budda'nın kast sistemine ve ayinciliğe karşı çıkararak bireysel tecrübeye önem verdiğini bilmekteyiz. Budizm ve Caynizm'in bu dönemde kast sistemine ve rahiplerin otoritesine karşı ortaya çıkışı da, bu dönemlerde sistemin ve brahmanların egemenliğinin göstergesidir. Dolayısıyla bu bilgiye dayanarak kast sisteminin en az 2500 yıllık bir tarihe sahip olduğunu kesin olarak söyleyebiliriz.

Tüm bunlar sistemin Manusmriti'nin çok öncesindeki bir dönemde ortaya çıktığının ve temel uygulamalarıyla var olduğunun göstergeleridir. Ancak kast sistemine ait en geniş ve ayrıntılı bilgiler Hindu kutsal metinlerinden Manu Kanunnamesi'nde vardır. Manu Kanunnamesi'nin önemli bir kısmında kasttan ve tek tek kast mensuplarının görevlerinden bahsedilmektedir. Eserin başında bilgeler Manu' ya gelerek kendilerine dört kast mensubunun ve iki sınıf arasında doğmuşların görevlerini tam anlamıyla anlatmasını isterler.²⁸⁸ Manu da onlara cevap niteliğinde

²⁸⁶ A. Sharma, s. 29.

²⁸⁷ D. S. Sarma, s. 21.

²⁸⁸ MS, I, 1-2.

bilgiler verir. Eserdeki bilgiler sistemin bu tarihlerde artık en ayrıntılı ve kurumsal şeklini almış olduğunu gösterecek nitelikte ayrıntılıdır. Böylece kast sistemi şunda da varlığını sürdüren toplumsal tabakalaşma modellerinin en eskisidir. Bu kadar uzun bir tarihe sahip olması da onu önemli kılan ve asırlarca süren etkisini gösteren diğer bir unsurdur.

Kast sistemini Arilerin Hindistan'a gelmesiyle oluşan basit bir toplumsal iş bölümü olarak gören yaklaşım onun dini yönünü göz ardı etmektedir. Zira sistemin, kişilerin en iyi oldukları meslekleri yapması fikri gibi iyi bir niyetle oraya çıktığını söyleyen ve Radhakrişna gibi bu nedenle sistemi destekleyenler varsa da kişinin en iyi yapabileceği işin babasının işi olduğunu iddia etmek yaşadığımız dönemde gerçekçilikten oldukça uzak bir iddia olacaktır. Bugün okuma yazma dahi bilmeyen basit bir çiftçinin çocuğunun çok önemli bir cerrah ya da iyi bir lider olabildiğini görüyoruz. Bunun sayısız örnekleri vardır. Ayrıca bu inanç, kişinin eğitimi üzerinde kalıtım dışındaki diğer önemli iki etken olan çevreyi ve bireysel farklılıkları göz ardı etmektedir. Aynı ailenin iki çocuğundan biri diğerinden daha akıllı, yetenekli, zeki olabilmektedir. Dolayısıyla sistemin ortaya çıkışını böyle bir olaya bağlayan bu görüşler çok güçlü değildir.

Radhakrişna herkesin aynı yeteneğe sahip olmadığını, bir toplumda herkesin baş olamayacağını, başların baş, ayakların ise ayak olarak kalması gerektiğini söyler. Elbette kast sistemini kast ettiğini düşünmesek Radhakrişna'nın söylediklerinin doğruluk payı vardır. Ancak göz ardı edilen nokta kişileri mensup oldukları kastlara göre çok yetenekli, daha az, yeteneksiz gibi bir sınıflandırmanın içine sokacak nesnel ölçütlerin olmaması ve uygulanmamasıdır. Mesela rahip kastından doğanların daha iyi olduklarını, Kşatriyaların yönetim konusunda daha başarılı olduklarını söylemek sadece bir iddia ve inanç olmanın ötesine geçemez. Hiç kimse kast mensuplarına zekâ ya da yetenek testi uygulayarak onların ait oldukları kastın gerekliliklerine sahip olup olmadığını ölçmemektedir. Bütün sudraların kötü karakterli ya da yeteneksiz olduğunu ispat edecek hiçbir nesnel delil söz konusu değildir. Dolayısıyla bir toplumda her işi yapacak insana ihtiyaç olduğunu söyleyip kast sistemini buna dayanarak savunmak mantıklı bir yol olarak gözükmemektedir. Ancak Manu,

kişilerin özelliklerinin mutlaka mensubu oldukları kasta göre olacağını vurgulamaktadır.

Gandi de kast sistemini bugün anlaşılan şekliyle olmamakla birlikte kabul ettiğini söyler. Ona göre *varnaşrama* insanın doğasında mevcuttur ve Hinduizm onu sadece bilime indirgemiş ve doğuma bağlamıştır. Kişinin varnasına bağlı kalmamasının kalıtım yasasına karşı çıkmak olduğu genel inancına Gandi de katılır. Ancak sayısız kastlara bölünme, öğretisi sayesinde gerçekleşen haksız bir özgürlüktür. Dört kast yeterlidir. Karma kastların bir arada oturup yemesinin kişinin doğuştan getirdiği statüsüne zarar vereceği fikrini kabul etmez.²⁸⁹

Kast sistemin ortaya çıkışı ile ilgili varsayımlardan biri onun çok erken dönemlerde Hindistan' a gelen göçmenlerle ortaya çıktığı üzerinedir. Ülkeye gelen açık ten rengine sahip göçmenler ülkenin bir kısmında yaşayan koyu Afrikalı kadar siyah Negrito aborjinleriyle karşılaştılar. Daha sonra sudralar olarak isimlendirilecek olan bu ilkel kabile mensupları ile evlilik yolu ile kaynaştılar. Sonraki kuşaklarda da ırklar arası bu evliliklerin sürmesi ile açık renk olan kendi ten renklerini zamanla kaybettiler. Hindistan'a daha sonra gelen göçmenler ise çiftçilik ve toprakla uğraşan (vaisyalar) bu insanlardan daha açık tenli oldukları için kendilerini onlardan daha üstün gördüler ve kanlarının onlarınkinden daha asil, temiz olduğunu iddia ettiler. Bu temizliği ve kendi ırklarını saf olarak koruyabilmek için kendilerini bu insanlardan soyutladılar. Temizliklerini korumanın en iyi yolunu, daha aşağı gördükleri bu insanlarla evlilik konusunda katı yasaklar koymakta buldular. Zamanla bu kısıtlamalar ve korunmacı yaklaşım gitgide daha fazla ayrıntılı hale geldi. Aşağı kasttan bir insana dokunmak dahi kirlenmek için bir neden sayılmaya başlandı. Böylece sadece aynı sınıftaki insanların beraber yemek yemesine ve çalışmasına izin verildi. Aynı şekilde biri öldüğü zaman onun yanan küllerini de sadece aynı sınıftan insanların taşımaya izin verildi.²⁹⁰ Ancak kastların ortaya çıkışı ile ilgili bu teori özellikle Brahman kastının nasıl ortaya çıktığı konusunda yeterli açıklamayı yapamamaktadır.

²⁸⁹ Mahatma Gandhi, "Hinduism", *Essay and Reflections on His Life and Work*, S. Radhakrishnan, Jaico Publishing House, 1956, ss. 384-388.

²⁹⁰ M. Williams, *Hinduism*, s. 154-155.

Daha önce de söylediğimiz gibi karma, kast sistemi için anahtar kavramlardan biri, hatta en önemlisidir. Manusmriti’de kasttan bahsederken karmaya sürekli atıfta bulunur. Kastın karmaya dayanması, bu inancın henüz net bir şekilde oluşmadığı Vedalar döneminde, sisteminin bugünkü hali ile var olmama ihtimalini güçlendirmektedir. Samsara anlayışı da Veda metinlerinde yer almaz. Çünkü Veda ilahilerindeki ahiret inancı, ruhun ölümsüz olduğu ve bu hayattan sonra cennet ya da cehenneme gideceği şeklindedir. Ruhun ölümden sonraki durumu ile ilgili bu anlayış Upanişadlar ve Brahmanalar döneminde samsara anlayışına dönüşmeye başlamıştır.²⁹¹ Upanişadlarda karma ve tenasüh inancı bir arada ele alınmış olmakla birlikte vardır. Her iradi fiil mutlaka iyi veya kötü bir semere verecek ve tenasüh çarkı da buna göre düzenlenecektir.²⁹² Manu Kanunnamesi’nde ise kişilerin yaptıkları işlerin nasıl bir karma doğuracağı ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Örneğin bir brahmanı öldüren kimse, sonraki hayatlarında eşek, köpek, inek, kuş vb. gibi bir hayvan ya da dokunulmaz olarak dünyaya gelecektir.²⁹³ Manusmriti’de verilen cezalar ile ilgili dikkat çeken husus, kişinin işlediği suçun sonucu hem kendi kastına hem zarar verdiği kişinin kastına göre değişmektedir. Bu da, adaletli bir cezalandırma sistemini imkânsız kılmaktadır.

Manu açısından meseleye bakarsak kast sisteminin doğuşu evrenin yaratılışına kadar götürülür. Kendisine kastlar hakkında soru sorulan Manu, evrenin, her şeyin karanlık ve henüz hiçbir şeyin birbirinden ayrılmamış halinden başlayarak, suların ayrılmasını daha sonra Brahma’nın, yer ve göğün, zihin ve kalbin, duyuşal güçlerin, canlı varlıkların, kurban ve üç Veda’nın, zaman, gök cisimleri ve doğuştan aktivitelerin yaratılışını anlatır.²⁹⁴ Daha sonra tanrının her kasta mensup insanları farklı organlarından yaratıldığını söyler. Esasında üst kasttakilerin ve özellikle rahip sınıfının üstünlüğü bu yaratıştan ileri gelmektedir. “*Tanrı ağzından din adamlarını, kollarından yöneticileri, bacaklarından halkı, ayaklarından hizmetçileri yarattı.*”²⁹⁵ Manu Kanunnamesi’ndeki bu madde Hindu inancına göre kast sınıflarının

²⁹¹ Yitik, *Karma*, 78.

²⁹² *Brihadaranyaka Upanişad*, IV, 4, 5.

²⁹³ *MS*, XII, 55.

²⁹⁴ *MS*, I, 5–28.

²⁹⁵ *MS*, I, 31.

başlangıcının insanın yaratılışına kadar gittiğini gösterir. Dahası bu sınıfların olmasını isteyen kişi tanrının kendisidir. Böyle olmasını istediği için her kast mensubunu değer ve önemine göre kendi vücudunun farklı bölgelerinden yaratmıştır. Bu da kast sisteminin dini kökenin sağlamlığını göstermektedir. Ayrıca aynı bölümün ilerleyen kısımlarında tanrının kadın ve erkeği, yedi Manu'yu, tanrıları, cinleri, cadıları, hortlakları, hayvan türlerini, her kast mensubunun sahip olduğu doğuştan aktiviteleri, dini olarak çağları yaratışı²⁹⁶ anlatılır ve sonrasında şu madde gelir: *“Bütün bu yaratılışı korumak için parlak ağızından, kollarından, bacaklarından ve ayaklarından doğanlar için ayrı ayrı doğuştan aktiviteler (fitri özellikler) yarattı.”*²⁹⁷

Manusmriti'deki bu ifade göstermektedir ki tanrı insanları farklı sınıflardan yaratmıştır çünkü bu mükemmel şekilde yarattığı tüm varlıkların düzeninin korunması için şarttır. Bu düzenin sağlanması için farklı sınıflara mensup insanlar yaratmakla kalmamış her sınıf mensubu için farklı “doğuştan aktiviteler” (*innate activities*) yaratmıştır. Bu “doğuştan aktivite” terimi ile neyin kast edildiği net olarak ortaya konmamakla birlikte aynı bölümdeki şu maddeler konu ile ilgili biraz daha net bir fikir edinmemize yardımcı olmaktadır: *“Tanrı her bir yaratığı en önce hangi doğuştan aktiviteyle boyunduruk altına aldıysa, bu yaratık tekrar tekrar yaratılırken kendi kendine bu aktiviteye bağlandı. Zararlı veya zararsız, kibar veya zalim, doğru veya yanlış, dürüst veya yalancı, tanrı bir yaratığa yaratılıştaki hangi özelliği verdiyse, o özellik o kişiye ait oldu. Mevsimler değişirlerken, kendilerine özgü ayırt edici özelliklere sahip olurlarken, şekillendirilen varlıklar da kendi doğuştan özelliklerine sahip olurlar”*²⁹⁸

“Doğuştan aktiviteler” ifadesi kast sistemini anlamak için gerekli anahtar kavramlardan biridir. Çünkü bir Hindu'nun kendi kastının gereklerini yerine getirmesinin zorunluluğu buradan gelmektedir. Kendi gerçekliğine ve doğumu ile birlikte doğal bir mensubu haline geldiği kastının kurallarına uyması doğuştan kendisine verilen fitri bir zorunluluktur. Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı kadarı ile

²⁹⁶ MS, I, 31–86.

²⁹⁷ MS, I, 87.

²⁹⁸ MS, I, 28–30.

Tanrı'nın her varlığa yaratılması ile verdiği bir takım doğuştan getirilen fitri özellikler vardır. Nasıl yaz mevsiminin karakteristiği sıcaklıksa, yaz mevsimi bu özellik olmadan düşünülemezse ve yaz bitip yeniden geldiğinde yine aynı özellikleri ile ortaya çıkıyorsa, kast mensuplarının da Tanrı tarafından verilmiş doğuştan getirilen bir takım özellikleri vardır. Tıpkı yazın özelliğini soğuğa çeviremeyeceği gibi insanın da Tanrı'nın kendisi için en başta biçtiği rolü kusursuz bir şekilde benimseyip oynaması, bunu değiştirmek için uğraşmaması gerekmektedir. Kişinin buna karşı çıkması ya da durumunu değiştirmeye kalkması adeta kendi gerçekliğine karşı çıkmasıdır. Sadece bununla da kalmayıp evrenin ve yaratılışın düzenini bozmaktır. İşte kast sisteminin uygulanma zorunluluğu buradan gelmektedir. Her varlık için tanrının farklı "doğuştan aktiviteler" yaratması nedeniyle.

Manusmriti'ye göre kastların birbirine karışma nedenlerinde biri de kişilerin kendi içsel aktivitelerini reddetmesidir. "*Kastlar arası zina, kişinin kendi içsel aktivitelerini reddetmesi ve bedensel zevkler yoluyla karma oğullar (karma kast mensubu) doğar.*"²⁹⁹ Yani kişinin başka kasttan birisi ile birlikte olması da, kendi doğuştan özelliklerine karşı gelmektir ve bu da, toplumun düzenini bozacak bir unsur olarak görülmektedir.

2.1.1. Kast Mensuplarının Ortak Yönleri

Aynı kasta mensup kişilerin ortak özellikleri vardır. Bu kimseler birbirleriyle ilişki içindedirler. Bunların en başında aynı mesleği yapmak, birbirleriyle evlenmek ve kendi aralarında yemek yemek gelir.

Kastlar özünde aynı işi yapan insanların oluşturduğu toplumsal sınıflardır. Dinin her kast mensubu için belirlediği meslekler vardır ve kişinin bu mesleği yapması onun için bir gerekliliktir. Kast sınıflarının toplumda yaptıkları işe göre belirlendiği inancı Gita'da açıkça görülmektedir: "*Yapılan işlerin türüne göre, toplum dörde ayrılır bilirsin...*"³⁰⁰

²⁹⁹ MS, X, 24.

³⁰⁰ Gita, VI, 41, 42.

Bu yönüyle kastlar esnaf teşkilatlarına benzemektedir. Ancak şehirlerin oluşumu esnasında özellikle Batı'da çok fazla yaygınlaşan bu örgütlenmelerle kast arasında fark vardır ve kast sistemi Hindistan'da bu mesleki teşkilatlara göre çok daha kapsamlı ve etkilidir. M. Weber'e göre diğer tüm oluşumlar ve esnaf teşkilatları da kasttan doğmuştur. Hatta kast sistemi onları yaralayarak önemli konuma gelmelerini engellemiştir. Kast sisteminin ruhu onlardan tamamen farklıdır.³⁰¹

Manusmriti'de her konuda olduğu gibi meslek seçme konusunda da rahipler diğer insanlardan daha imtiyazlıdır. Dinin onlardan beklediği en önemli iş Vedaları öğrenmek ve öğretmektir; ancak rahipler bazı durumlarda başka kasta ait işleri de yapabilirler.³⁰² Tabi diğer kastlar için rahiplerin işini yapmak söz konusu değildir.

Kişiler mensubu oldukları kast için uygun olan işleri yapmalıdır. Daha üstün kastlardan birine ait bir işi yapmaya çalışmak yanlıştır ve Manu yönetici kimse eliyle bunun engellenmesini mümkün kılmıştır. *“En alt kasttan olan bir adam hırs yoluyla kendisinden daha üstün kişilere ait (onların doğuştan özelliklerine uygun olan) bir iş yapıyorsa kral derhal onu kovmalı ve malına el koymalıdır.”*³⁰³ Bu ifadeler sudraların ya da paryaların mal güvenliğini neredeyse imkânsız kılmakta ve mal ediniminde sosyal eşitsizliğin önünü açmaktadır.

Tanrı nasıl her kast mensubu için farklı doğuştan özellikler yarattıysa kişinin yapacağı mesleği de bu fitri özelliklerine uygun olarak seçmesi öğütlenmektedir. *“Birinin nitelikli olmasa bile kendi işi (kötü bir iş olsa da, ya da kişi o işi iyi yapamasa da şeklinde iki farklı anlama gelebilir) başkasına ait olan iyi bitmiş bir işten daha iyidir. Başkasına ait bir işi yapan kişi derhal kendi kastından düşer.”*³⁰⁴

Ancak artık kast mensuplarının aynı işi yapma oranı eskiye oranla daha azdır. Özellikle sanayi devrimi öncesinde meslek grupları sınırlı sayıdaydı ve insanların farklı mesleklerden haberi yoktu. Herkes daha ziyade babası'nın işini

³⁰¹ Weber, s. 33–34.

³⁰² Bkz. MS, X, 81–83.

³⁰³ MS, X, 96.

³⁰⁴ MS, X, 97.

sürdürmekteydi. Bu yüzden kastlar aynı işi yapan insanların yoğun olduğu sosyal sınıflardı. Kişilerin bağlı buldukları kasta aykırı bir işi yapmaları çok rastlanan bir durum değildi. Oysa sanayi devrimi ile birlikte mesleklerin çoğalması, iletişimin artması, insanların farklı iş sahalarına yönelmeleri toplumdaki yatay ve dikey hareketliliği artırdı. İnsanların babalarınınkinden farklı meslekleri icra etmeleri birçok toplumda ciddi bir sorun olmayabilir. Ancak Hindistan gibi sosyal hayatın kutsal otoriteyle sınıflandırıldığı bir toplumda bu, sadece dünyevi değil dini bir sorun teşkil etmekteydi. Çünkü kast Hinduizm'in en karakteristik ve ayırt edici özelliklerinden biridir. Ayrıca sadece geleneksel bir uygulama olmayıp kutsal metinde de üzerinde önemle durulan bir konudur. Dolayısıyla, meslek seçimlerinin farklılaşması ve insanların farklı mesleklere yönelmesi hem din için, hem de kutsal kitabın kendisine söylediklerinin dışına çıkarak farklı arayışlara giren Hindu için ciddi bir sorundur. Manusmriti, kişinin mensubu bulunduğu kastın gereklerini mutlaka yerine getirmesini söylüyor, bunu yapmaması halinde ise kişiye hem kast dışına itilmek, hem de sonraki hayatında daha aşağı bir kastta doğmak gibi ağır yaptırımlar koyuyordu.

Kast mensupları aynı işi yapmak zorunda oldukları gibi kendi sınıfından kişilerle yemek yerler. Kişinin farklı kastlardan birileriyle yemek yemesini din hoş karşılamaz. Bu özellikle kendinden daha aşağı kasttan biriyle yemek yiyen üst kast mensubu için daha da kötüdür. Çünkü alt kast mensuplarının kendilerini kirleteceğine inanılır. Yasak olan sadece aşağı kasttan biriyle birlikte yemek değil, aynı zamanda bu kişinin hazırladığı yemeği yemektir. Çünkü kişi kasti nedeniyle o yemeği kirletmiştir ve üst kasttaki onu yerse kirlilik yemekten ona bulaşır.

Bu husus sadece bir uygunsuzluk değil, aynı zamanda tanrıya karşı işlenmiş ciddi bir suç olarak görülür. Ancak bu konuda yemeğin sulu veya kuru oluşuna göre ciddi farklar vardır. Sulu yemekleri, içinde kaynamamış pirinç ve Ghi olmayan yemekleri tüm kastlar diğerlerinden ayrı olarak kendi aralarında yerler. Yemeden önce ellerini, ayaklarını ve kıyafetlerinin bir bölümünü yıkarlar. Ancak içinde yasaklanmamış her tür kuru gıdanın olacağı yiyecekler, meyveler, şekerlemeler ve

Ghi ile pişirilen şeyleri diğer kast mensuplarıyla beraber, ellerini ya da ayaklarını yıkamadan da yiyebilirler.³⁰⁵

Sistemin böyle bir ayırım yapmasının nedenini Hinduların ruh ve madde arasında kurduğu ilişkide aramak gerekir. Hindu filozofları maddenin aldatıcılığı ve izafiliğini, ruh olmadan gerçek bir varlığının olmadığını kabul etmişlerdir. Çünkü ruh gerçek olan tek varlıktır. Hindular cansız bir varlığın güçlü bir ruhi etki ile canlanabileceğini ve böyle bir gücün kendileri üzerinde daha iyi olmalarını sağlayacak gizemli bir etkisi olacağına inanırlar. Bu yüzden yedikleri yemeklerin ve suyun dinen ve kimyasal olarak temiz olması çok önemlidir. Ortodoks her Hindu kirli sudan özenle kaçınır. Çünkü dışarıdan ve içerinden -onunla yıkanır ya da kanarak içerse-bunun ruhunu kirleteceğine inanır. Alt kasttan birinin verdiği su temiz olsa da kirlilik taşır. Temiz dahi olsa alt kasttan ya da Avrupalı birinin dokunduğu bir yemek kirlenmiş kabul edilir ve kişi bunu yediğinde üst kasttan gelen kanın temizliği kirlenir. Karakteri bundan olumsuz etkilenir. Bu yemek onu hem bu dünyada hem de sonraki hayatında etkileyecektir. Hatta alt kasttan kişinin yemeğe yaklaşması, hazırlandığı esnada gölgesinin yemeğin üzerine düşmesi bile yemeğin tamamını uygunsuz ve yenilmez hale getirir.³⁰⁶ İşte yedikleri şeyin ruhlarını ve karakterlerini etkileyip kirleteceğini düşünen Hindular alt kastlarla yemek yemekten kaçınırlar. Onlara pis hatta murdar varlıklar muamelesi yaparlar. Hindular dinlerinin gereği olduğu düşüncesiyle bu uygulamayı hala sürdürmektedirler.

Kastlar sosyal hayatın her alanında birbirlerinden sterilize edilmeye çalışılmıştır. Durum böyle iken kastları birbirinden ayıracak en önemli faktör olan sınıf içi evlilik elbette çok önemlidir. Kastların karışmasına neden olan en önemli neden aslında farklı kasttan kişilerle evliliğidir. Manusmriti'ye göre din bunu yasaklar. Kişilerin kendi kastından kişilerle evlenmesi ısrarla vurgulanır. Çünkü kastlar arası evlilik sınıfların karışmasına, karma sınıfların doğmasına ve toplumsal düzenin bozulmasına neden olur. Üstelik kişinin farklı bir sınıftan evlenmesi kötü duygularının ve bedensel arzularına karşı olan zayıflığının göstergesidir ve hiçbir

³⁰⁵ Williams, s. 156, 157.

³⁰⁶ Age, s. 157, 158.

masum yanı yoktur: “Kastlar arası zina, kişinin kendi içsel aktivitelerini reddetmesi ve bedensel zevkler yoluyla karma oğullar doğar.”³⁰⁷

Manu Kanunnamesi’nde, kişinin kendi kastı dışında yaptığı her türlü evliliğin kötü karşılandığı görülür. Ancak dikkat çeken önemli iki husustan biri kadının kastının erkeğin kastından yüksek olduğu evlilik türleri³⁰⁸ ve bunlardan oluşan yeni kastlar aksi duruma göre daha kötü kabul edilir. Kadının kastı erkeğe göre ne kadar yüksek olursa bu evlilik o kadar kötü ve kabul edilemezdir. Böyle evliliklerden doğanlar kast dışı kabul edilir: “Tüm kastlar arasında sadece erkeğin kadından daha üst bir kasttan olduğu evliliklerden³⁰⁹ doğmuş çocuklar ya da aynı sınıftan olup evlenene kadar bekâreti bozulmamış kadınlardan doğan çocuklar kastın üyesi kabul edilirler.”³¹⁰ Çünkü Hinduizm’de kast sistemi daha çok erkekleri dikkate alarak düzenlenmiştir ve kadına pek önem verilmez. Bu yüzden erkeğin kendinden üst kasttan bir kadınla evlenmesi çok kötü bir durumdur. Bunu kast isimlerinden anlamak mümkündür. Kadının bir brahman, erkeğince bir sudra olduğu evlilikten oluşan yeni sınıf kastlar içerisinde en korkunç olanıdır ve bu kasta “vahşi”³¹¹ denir.

Diğer önemli husus ise kastlar arasında ki mesafe -sayı- ne kadar fazla olursa oluşan yeni kastın dinen o kadar kötü görülmesidir. Bir brahmanın evlilik hususunda ilk tercihi her zaman bir brahman olmalıdır. Ancak başka bir kasttan evlenecekse öncelikle bir brahmanla evlendikten sonra bir kşatriyayla evlenebilir. Bu ikisi ile evlendikten sonra üçüncü olarak bir vaisyayla evlenebilir. Bir sudra ise bir brahmanın ancak dördüncü karısı olabilmektedir. Bu ifadeler eserin, birden fazla evlilik yapılmasına izin verdiğini de göstermektedir. Ancak annesi alt kasttan olan bir kimse hiçbir zaman anne ve babası aynı üst kasttan olan kimse gibi olamayacaktır: “Kendisine çok yakın olan alt bir kasttan evlenen iki kere doğmuş bir

³⁰⁷ MS, X, 24.

³⁰⁸ MS’de “against the grain” şeklinde çevrilmiştir. Erkeğin karısından yüksek kasttan olduğu evliliklere verilen genel isim ise “with the grain”dir. İlki yaklaşık olarak “tohuma karşı” şeklinde bir anlama gelmektedir. İkincisini ise “tohum ile birlikte” şeklinde çevrilmiştir. Çocuk babasının nesebi dikkate alınarak değerlendirildiği için babası yüksek kasttan ise onunla birlikte aynı kastı paylaştığını ifade etmek için “tohum ile birlikte” denir. Diğer durumda ise çocuk daha uygunsuz bir durumda doğmuştur ve bu durum “tohuma karşı” şeklinde ifade edilir.

³⁰⁹ “with the grain” olarak geçiyor.

³¹⁰ MS, X, 5.

³¹¹ Sanskritçesi *Chandala* denen ve tüm kastlar içinde en kötüsü kabul edilen bu kast ismi, ingilizceye *fierce* olarak çevrilmiştir.

adamın oğlu babasına yakındır ancak annesinin alt kasttan olmasından kaynaklanan kusurundan dolayı hor görülürler.”³¹²

“ *Bu altı gruptan doğan ve anneleri babalarından çok az aşağıda (en fazla bir kast aşağı) olan oğullar iki kere doğmuşların ibadetleri ile yükümlüdürler. Ancak birden daha fazla sınıf farkı olanlar “aşağılanmışlardır” ve bir hizmetçi ile eşit görevlere sahiptir.*”³¹³ Sadece iki kere doğmuşların sorumlu olduğu ayinleri yapabilen bu altı sınıf şunlardır: bir rahibin kendi sınıfından ya da bir kşatriyayla yaptığı evlilikten doğanların oluşturduğu iki sınıf, bir kşatriyanın kendi kastından ya da bir vaisyayla yaptığı evlilikten doğan iki sınıf, bir vaisyanın kendi kastından ya da bir sudradan olan çocuklarının oluşturduğu iki sınıf. Yani arada birden fazla kast farkının olduğu, ya da anne ve babanın hizmetçi olduğu evliliklerden doğanlar ayinlere katılamazlar.

Hinduizm’de kastlar arası evlilik yasaklanırken Manusmriti’de ara kastlarda doğanlardan bahsedilir ve onların durumları açıklanır. Ara kastlar, farklı sınıfların evliliğiyle oluşmaktadır. Yani kastlar arası evliliğin hepten engellenmesinin aslında mümkün olmadığını kutsal kitapta biliyordu. Bu yüzden her ne kadar eserde en istisna durumlarda dahi bir brahman kadının bir sudra erkekle evliliğinin görülmemiş bir durum olduğunu söylense de, bu durumdaki bir evlilikten doğan kastın en aşağılık sınıf (*fierce*) olduğu ifade edilmiştir. Bu ise böyle bir evliliğin söylendiği kadar rastlanmadık bir durum olmadığını gösterir.

2.2. TEMEL KASTLAR

Bunlar Rig Veda’da ve Manusmriti’de, tanrının farklı uzuvlarından yaratılışları anlatılan brahmanlar, kşatriyalar, vaisyalar ve sudralardan oluşan dört temel kasttır. Bu sıralama aynı zamanda üstünlük sırasını da göstermektedir.

³¹² MS, X, 6.

³¹³ MS, X, 41.

2.2.1 Brahmanlar

Brahmanlar Hindu kast sisteminin en üst tabakasını oluşturur. Onların kast sisteminde ki yeri çok önemlidir. Brahmanlar olmasaydı kast sisteminin pek bir önemi kalmazdı. Çünkü kast sistemi Brahmanlar ve onların mutlak üstünlüğü temeli üzerine bina edilmiştir. Din koyduğu bu sistemde en üst tabakayı kendisine hizmet edenlere ayırmıştır.

Manu, brahmanların üstünlüğünü sürekli ön plana çıkarır. Eser onlar için adeta, diğer kast mensuplarını yönetecekleri ve kendilerine karşı çıktıklarında kafalarına vurup susturabilecekleri kutsal bir tokmak gibi vazife görmüştür. Bu yüzden Manusmriti, brahman otoritesi karşıtlarının en sevmediği eser olagelmiştir.

Bu kast rahip ve din adamlarının kastıdır. Hinduizm’de diğer dinlerde olduğu gibi eğitim ile din adamı yetiştirme anlayışı yoktur. Bu kasta mensup olarak doğan bir kimse istese de istemese de din adamlığı onun için en asli vazifedir. Gerçi ilk üç kasta mensup herkes ve özellikle brahmanlar hayatlarının ilk dönemini öğrenci olarak bir gurudan Veda eğitimi alarak geçirmelidir. Ancak din adamı olma görevi asında Tanrı tarafından sadece brahmanlara verilmiş bir görevdir. Zaten bir brahmanın olduğu yerde başka kasttan birisinin ayini yönetmesi dinen uygun değildir.

Brahmanlar diğer tüm kastlar üzerinde mutlak otorite ve üstünlüğe sahiptir. Bu sadece dini bir üstünlük değil, özellikle günlük hayatta ve sistemin pratik uygulamalarında fazlasıyla öne çıkan bir ayrıcalıktır. Diğer kast mensupları onlara saygı göstermelidir. Bugün kast sistemine ve onun en temel öğretisi olan brahmanların üstünlüğüne karşı çıkan birçok görüş vardır. *“Ancak iddialara değil günlük hayata bakıldığında bir rahibin aşağılanması, ayinlerdeki tartışmalı mevzularda yaptıkları açıklamaların hiçbir şekilde otorite olarak görülmemesi, onun tavsiyelerinin asla sorulmaması şeklinde bir uygulamanın olmadığı görülür.”*³¹⁴

³¹⁴ Weber, s. 29.

Hinduizm’de brahmanların diğer sınıflara üstünlüğü tartışmasızdır. Bunun nedeni kutsal metinde bu üstünlüğün tartışmaya ve yoruma mahal bırakmayacak kadar çok ve açıkça vurgulanmasıdır. Diğer taraftan bu kuralı bizzat Tanrı’nın koymuş olması da insanların bunu kabul etmesinde önemli bir nedendir.

Rahip kastına mensup olanların neden üstün olduğu Manusmriti’de şu şekilde açıklanmaktadır: *“Bir insanın göbeğinden yukarısının daha temiz olduğu söylenir. Bu yüzden ‘kendi kendine var olmuş olan’ın en temiz yeri ağızdır. Kanunlara göre rahip bütün yaratılmışların efendisidir. Çünkü o vücudun en üst parçasından yaratılmıştır, en yaşlıdır ve Veda’nın devamını sağlar. ‘Kendi kendine var olmuş olan’, içsel ateşi var ettiğinde, tanrılara ve atalara tekliflerini taşıması ve bütün yaratılmışları koruması için rahibi ağızından yarattı. Hangi canlı ondan daha yücedir? Üç katlı cennette yaşayan tanrılar ve atalar onun ağızı sayesinde onlara sunulan yiyecekleri yiyebilirler.”*³¹⁵ Bu yemenin mahiyeti ya da nasıl olduğu ile ilgili bir bilgi burada verilmemiştir. Ancak rahipler kurban törenlerini yönetirler ve bazı kurbanlar tanrılara ve atalara yiyecek vs. sunulması şeklinde olur. O halde burada kast edilen muhtemelen, rahibin tanrılara bu kurbanların ulaşması için yaptığı aracılık vazifesidir.

Bu ifadeler göstermektedir ki kastların üstünlük sıralamasının tanrının yaratıldıkları organının vücudunun üst kısmına daha yakın olması ile doğrudan ilişkisi vardır. En temiz ve vücudun en üst tarafında ki organlardan biri olan ağızdan yaratılmaları rahipleri üstün kılmaktadır. Ancak tek neden ağızın vücudun üst kısmındaki organlardan biri olması değildir. Zira gözler ya da kulaklar daha üsttedir. Ancak ağız aynı zamanda tanrının diğer tanrılara ve atalara teklif sunması için kullandığı organıdır ve rahibi ondan yaratmıştır. Ayrıca tanrı ve ataların kendilerine sunulan yiyecekleri yiyebilmesi de yine tanrının ağızı sayesinde.

Rahipler Vedaların, yani dinin en temel kaynağının devamını sağlarlar çünkü tanrı bu en kutsal ve önemli görevi onlara vermiştir. Bu da onları üstün kılan önemli bir nedendir. Ayrıca brahmanlar insanlar ile tanrılar arasında iletişimi sağlama işini

³¹⁵ MS, I, 92–95.

elinde tutan sınıftır. Buradan hareketle Hinduizm’de onların, toplu bir şekilde adeta peygamber gibi vazife gördüğü yorumunu yapabiliriz.

Rahiplerin üstünlükleri onlar için kutsal kitaplarda geçen güzel ifadelerle sürekli desteklenmektedir. Gita’da onların özellikleri sayılırken adeta toplumdaki milyonlarca insandan değil de olağanüstü varlıklardan bahsedilmektedir. “ *Huzurlu, dengeli, temiz çalışkan, ağırbaşlı, hoşgörülü, doğrudur. İnançlı, bilgili, aydındır brahman, işleri de doğasına uygundur.*”³¹⁶

Rahiplerin üstünlüğünü destekleyen ifadeler Manusmriti’de sürekli geçmektedir. “*Bir rahip her zaman diğerlerinden üstündür, onların efendisidir. Çünkü o tabiatı itibari ile en iyi olandır ve nefisini dizginlemeye devam eder. Dönüşümsel (transformative) ayinler nedeniyle de onlardan daha üstündür.*”³¹⁷ Burada rahiplerin ayinler konusundaki bazı ayrıcalıkları nedeniyle diğer sınıflardan daha üstün olduğu söylenmektedir. Aslında bu ibadetler sadece Brahmanlar için değil ilk üç kasttakiler için ortaktır.³¹⁸ Ancak yapılan ibadetlerin nitelikleri üç kast mensupları için farklı anlamlara sahiptir ve en değerli ayinler rahipler için yapılanlardır. Bu ayinler kişinin doğumu ile başlayıp önemli olaylarda yapılan törenlerdir. İlk üç kast mensuplarına özel yapılan bu ayinler; embriyo için (doğacak çocuk için) ateşe kurban sunulması, doğum törenleri, törensel saç kesimi ve hasır otundan kuşak bağlanmasıdır. Bunlar kişiyi rahmin ve tohumun günahlarından kurtarır.³¹⁹ Burada muhtemelen rahimden kasıt anne, tohumdan kasıt ise babadır. Kişi için bu ayinlerin düzenlenmesi onu anne ve babasına ait günahlardan korur. İnsanın doğum itibariyle alçak ya da yüksek bir konumda olacağına inanıldığına göre kişilerin anne ya da babalarının günahlarını taşıyacaklarına inanılması da normal görünmektedir. Yani kendisi için bu ayinlerin düzenlenmediği sudralar asla ilk üç kasttakiler kadar temiz olamazlar.

“Yaşayanların en iyisi hayat nefesine sahip olanlardır. Hayat nefesine sahip olanların en iyisi kendi aklıyla yaşayanlardır. Kendi aklıyla yaşayanların en iyisi

³¹⁶ *Gita*, XVIII, 42.

³¹⁷ *MS*, X, 3.

³¹⁸ Bkz. *MS*, II, 26.

³¹⁹ *MS*, II, 27.

insanlar (erkekler), insanların en iyisi de rahiplerdir.”³²⁰ Evrendeki bütün varlıklarla karşılaştırıldığı zaman rahipler en üst sıradadır. Yalnız burada dikkat çeken diğer bir husus, insanların erkeklerle kısıtlandırılmasıdır.

“*Bir rahibin gerçek doğumu dinin ölümsüz fiziksel şeklidir; çünkü o din adına doğmuştur ve en büyük gerçeklik ile bir olmaya uygundur.*”³²¹ Hinduizm’de ulaşılmaması hedeflenen nihai son, kişinin doğum ölüm çarkı olan samsaradan kurtulup tanrı ile bir olduğunu anlamasıdır. Kişi bu noktada gerçekte Brahman (Tanrı) ile Atman’ın (kişinin kendi benliği) farklı iki şey olmadığını ve özünde bir olduğunu anlar. Ancak bu seviyeye ulaşmak için ruh aslında acıdan başka bir şey olmayan doğum ölüm döngüsünü yaşamak zorundadır. Yani bir Hindu’nun ulaşması gereken nihai nokta aslında bir sonraki hayatında daha yüksek bir kastta ya da rahip olarak doğmak değildir. Ulaşılmak istenen nihai hedef tanrıya yok olmak, yukarıdaki maddenin ifadesi ile büyük gerçeklik ile bir olmaktır. Aşağılık bir sudranın, daha kötüsü bir parya’nın hatta önceki karmasında işlediği suç nedeniyle bir hayvan ya da cansız bir madde şeklinde dünyaya gelmekle cezalandırılan bir ruhun (bu inanç Hinduizmde gerçekten mevcut olup sonraki hayatında kişinin başına gelebilecek en büyük cezadır) bu yüce gerçeğe ulaşma şansı bir brahmanınkinden fazla olamaz. Bu yüzden rahip kastından birinin Brahma’ya ulaşması daha uygundur.

Tanrıyı ifade eden Brahma ile rahip kastına işaret eden brahman ya da brahmin kelimelerinin aynı kökten gelmesi onların kutsiyetinin bir başka göstergesidir.

“*Bir rahip doğduğu zaman bütün yaratıkların efendisi olarak dinin hazinesini korumak için dünyanın zirvesinde doğar.*”³²² Burada dinin hazinesini korumak ile ifade edilmek istenen öncelikle rahiplerin Veda’yı öğrenme ve öğretme yetkisini elinde tutan sınıf olmasıdır. Daha önce Manu’ da geçen: “*...Rahip bütün yaratılmışların efendisidir. Çünkü o vücudun en üst parçasından yaratılmıştır, en yaşlıdır ve Veda’nın devamını sağlar...*” cümlesi de bunu desteklemektedir. Vedalar

³²⁰ MS, I, 96.

³²¹ MS, I, 98.

³²² MS, I, 99.

Hinduizm'in en temel kaynaklarıdır. Bu değerli hazineyi koruma görevi Brahmanlara aittir.

Hinduizm'e göre dinin dört kaynağı vardır ve bunlardan ilki dolayısıyla en önemlisi Vedalardır. Daha sonra Vedaları bilenlerin adet ve gelenekleri (vedaları bilen ve öğretenler brahminler olduğuna göre dinin ikinci kaynağı da yine onlara işaret etmektedir), sonra faziletli insanların davranışı ve en son insanlardan kendine faydalı olanlardır.³²³ Dinin ilk kaynağı olan Vedaları açıklama görevi de rahiplere verilmiştir. Vedaların dindeki sarsılmaz otoritesi onu öğreten rahiplerin de statüsünü direk yükseltmektedir.

*“Evrende ne varsa rahibindir ve o mükemmelliği ve üstünlüğü sebebiyle bunların hepsini hak eder. Rahip sadece sahip olduklarını yer, giyer ve verir. Diğer insanlar onun izniyle yiyebilir. Rahibin doğuştan aktivitesini ve diğer sınıflardaki insanların doğuştan aktivitelerini ayırt etmek için bilge Manu bu öğretiyi yaptı.”*³²⁴

Bu maddeler rahip sınıfının diğer sınıflara karşı olan üstünlüğünü çok açık bir şekilde göstermektedir. Burada dikkat çeken husus insanları rahipler ve diğerleri şeklinde ikiye ayıran bir yaklaşımın söz konusu olmasıdır. Bu da göstermektedir ki rahipler kast sisteminin temelini oluşturur. Her ne kadar birçok kast ve alt kast söz konusu ise de dinin bu konuda ki yaklaşımı aslında çok basittir; rahipler ve diğerleri... Burada Manu'nun bu öğretiyi yani Manu Kanunnamesi'ni yapmasının nedeni de rahibin özellikleriyle diğer insanların özellikleri arasındaki farkların ortaya konması olarak ifade edilmiştir. Bu madde daha önce belirttiğimiz, rahiplerin eseri otorite kaynağı olarak kullandığı açıklamasını desteklemektedir. Eserin devamında Manu'nun yaptığı bu öğretiyi öğrenme gerekliliği ve bunu yapan bir rahibin kazanacağı büyük mükâfatlar anlatılmaktadır: *“Öğrenmiş bir rahip onu dikkatle okumalı ve öğrencilerine anlatmalıdır. Bu öğretiyi çalışan ve yeminini yerine getirmiş olan bir rahip, zihin ve kalp, konuşma ve vücuttan doğan geçmiş hareketlerinin*

³²³ MS, II, 6.

³²⁴ MS, I, 100–102.

etkilerini eksikleriyle kirletmez. Geçmişten ve gelecekte 7'şer nesli arındırır ve tek başına bütün yeryüzünü hak eder."³²⁵

Diğer sınıflar tarafından rahiplere, dinin onlara verdiği üstünlük nedeniyle hürmet gösterilmesi gereklidir. Bu yapılırsa iyi kabul edilip yerine getirilmediğinde önemsenmeyecek basit bir durum değildir. Kutsal metin Manusmriti'de kişilerin rahipleri mutlaka memnun etmesi gerektiği açıkça ifade edilmektedir. *"Bir rahip bir yere misafir olur da memnun ayrılmazsa ev sahibi 5 kurbanı yerine getiren, çok fakir biri de olsa, rahip o evin iyi işler yapma kredisini alır."*³²⁶ Bu ifade kişinin rahibe karşı elinden gelen tüm izzeti ikramı göstermesi gerektiğini açıkça belirtir. Eğer rahip memnun ayrılmazsa kişinin yaptığı ve yapacağı iyi işler boşa gider. Burada adeta rahibin memnun edilmesi tanrının memnun edilmesi ile eşdeğer tutulmuştur. Çünkü o memnun edilmezse kişinin aslında tanrı için sunduğu kurbanlar boşa gidecektir. Hatta sadece yaptığı değil, yapacağı ibadetlerin de boşa gitme ihtimali vardır.

Hinduizm'de brahmanlar mutlak üstün olmakla birlikte bu kast mensuplarının hepsi birbirine eşit değildir. Manusmriti'de birçok yerde Veda'yı öğrenen ve dini sorumluluklarını yerine getiren rahipler övülürken bunu yapmayanlar uyarılmış bazen alt bir kasta düşmekle tehdit edilmişlerdir. Brahmanların üstünlük derecelerinin neye göre belirlendiğini şu maddeler açıklamaktadır: *"Rahipler içinde eğitilmiş olanlar, eğitilmişler arasında zorunluluklarını anlayanlar, zorunluluklarını anlayanlar arasında onları yerine getirenler, onlar arasında da Veda'yı bilenler en iyileridir."*³²⁷

Tanrının rahipleri diğer kaslara efendi yapmasının temel nedeni onların Hindu dininin temel kaynağı olan Vedaları öğrenmek ve öğretmek yetkisini ellerinde bulundurmasıdır. Bunu yapmak onlar için aynı zamanda yerine getirilmesi gereken bir görevdir. *"İki kere doğmuş kişiler (ilk üç kasttakiler), Veda'ya çalışmalıdırlar. Ancak din adamları sınıftakiler aynı zamanda onu açıklayabilmelidirler. Bu abartısız bir görevdir."*³²⁸ *"Geçim kaynağı olarak silah ve mermi taşımak yönetici sınıfı için (aynı zamanda savaşçılar), ticaret, çiftlik hayvancılığı ve çiftçilik ise çiftçi*

³²⁵ MS, I, 103–105.

³²⁶ MS, III, 100.

³²⁷ MS, I, 97.

³²⁸ MS, X, 1.

kastı içindir. Ancak rahiplerin görevi Veda'yı okumak, ezberlemek ve kurban sunmaktır."³²⁹

Manusmriti'de rahiplere verilen altı kısım görev şöyle sıralanmaktadır: *"Yüksek seviyede doğan bir rahip için altı doğuştan aktivite; Veda'yı öğrenmek, Veda'yı ezberlemek, kendileri için kurban sunmak, başkaları için kurban sunmak, temiz bir adamdan hediye kabul etmek."*³³⁰ Manusmriti burada, rahiplerin görevlerini kısa ve öz bir şekilde anlatmıştır. Rahiplerin yapması gereken tüm işler aslında din ile ilgilidir. Bu maddede de kastın kesin ve katı ayırıcılığı kendini hemen hissettirmektedir. Aşağı kastların bir kısmı pis ve dokunulmaz (*untouchible*) kabul edilir ve rahiplerin böyle kişilerden hediye dahi kabul etmemesi gerekir.

Dinin rahiplere Vedaları öğrenmekten sonra verdiği diğer önemli görev kurban ayinlerini yönetmektir. Her dinde bazı ibadetler daha fazla ön plana çıkabilir. Kurban sunmak ise Hinduizm'in en önemli ibadetlerindendir. Vedaları okuma ve öğretme konusunda diğer kastlara olan üstünlüklerinin yanında rahipler din ayinlerini ve kurban törenlerini de yönetirler. *"Kurbanların titiz bir şekilde icra edilmesinin büyük büyüsel bir değeri olduğuna inanılan bir çağda, rahiplerin en üstün ve her istediğini yapacak güçte olmaları kaçınılmazdır."*³³¹ Böylece brahmanlar kutsal kitaptan sonra ayinleri de tekellerine almışlardır. Zaten "din" olarak tanımlanan bir hareketi din yapan en önemli unsurlardan ikisi kutsal metinlerle, ibadet ve ayinlerdir. Bunları elinde tutan sınıf brahmanlar olunca onların dinin hazinesini koruyan kişiler olarak tanımlanıp, bu sistemde din tarafından kendilerine en üstün yerin verilmesi normaldir.

Onlara verilen diğer önemli dini görev ise hediye kabul etmektir. Ancak bu hediyeler dinin temiz saydığı kişilerden kabul edilebilir. Aslında bu işleri yapmak brahmanlara tanrının yüklediği bir yükür. Ancak bir brahman kendi içsel aktivitelere uygun davranarak bunları yerine getirmelidir. *"Rahipler için öğretme ve öğrenme, kendileri ve başkaları için fedakârlık yapma, alma ve verme özelliklerini*

³²⁹ MS, X, 79.

³³⁰ MS, X, 75.

³³¹ D. S. Sarma, s. 21.

yarattı.³³² Görüldüğü gibi rahibe verilen tüm bu görevler kutsal kitap Manusmriti’de “fedakârlık” olarak nitelendirilmektedir.

Brahman kastından bir kişi için en iyi meslek Vedalara çalışmak ve öğretmek olsa da diğer kasta göre meslek seçimi konusunda daha fazla seçeneğe sahiptirler. *“Kendi doğuştan aktivitesine uygun bir iş yapamayan rahip kastından biri bu durumda en yakın kast olan kşatriya kastına ait bir iş yapabilir. Peki ya bu işleri de yapma imkânı yoksa? Bu durumda vaisyalara ait olan ticaret ve çiftçilik işlerini yapabilir. Ancak vaisyalara ait bir işle yaşamını sürdüren bir brahman ya da kşatriya özellikle tarla ekmekten kaçınmalıdır. Bu iş şiddet içerir ve başkalarına bağımlıdır.”*³³³

Görüldüğü gibi bir rahibin ticaret yapması ya da yönetici olması onun fitratına (doğuştan aktivitelerine) aykırıdır ama istisnai durumlarda buna izin verilir. Ancak brahman kendisi için belirlenen meslekten başka bir mesleği seçerken yine de sıralamaya dikkat etmeli ve önce kşatriyalara ait bir işi denemeli ancak o olmazsa vaisyalara ait bazı işlerle yönelmelidir. Çiftçiliğin şiddet içermesinin nedeni ise birçok canlıya ve böceğe zarar verebilme ihtimalidir. Bu ise Hinduizm’deki *Ahimsa* prensibine aykırıdır. Bu yüzden rahiplerin tarla sürmekten uzak durmaları gerekir.

2.2.2. Kşatriyalar

Bu kast savaşçıların ve yöneticilerin kastıdır. Üstünlük bakımından brahmanlardan sonra ikinci sıradadır. Brahmanlar ve vaisyalarla birlikte iki kere doğmuş kastlardan biri kabul edilir. Bu kast mensuplarının en temel görevi gerekli durumlarda savaşmak ve yönetim işlerini düzgün bir şekilde yerine getirmektir. Tanrı kşatriyaları kollarından yaratmıştır. Bu yüzden daha aşağıdaki kast mensupları onlara saygı duymak zorundadır. Elbette onlarda kendilerinden daha üstün olan brahmanlara saygı duymak zorundadırlar. Manusmriti’de dinin kşatriyalardan beklediği temel görevler şu şekilde anlatılmaktadır: *“Yönetimi altındakileri korumak, vermek,*

³³² MS, I, 88.

³³³ MS, X, 81–84.

kurbanların yerine getirilmesini sağlamak, inceleme yapmak, dünyevi nesnelere bağımlı olmamak da yöneticilerin özellikleridir.”³³⁴

Nasıl tanrı bir brahmana yaratılış görevi olarak din işlerini yerine getirmeyi vermişse bir kşatriyada doğuştan bir yönetici ve askerdir. İnsanları idare etmek ve savaşmak onun doğasında vardır. Ondan beklenen kendi doğasına uygun olarak bunu en iyi şekilde yerine getirmesidir.

Kşatriya sınıfı Hinduizm açısından önemli bir sınıftır. Hinduların en fazla rağbet gören kutsal kitaplarından Mahabharata'nın bir bölümü olan Bhagavad-Gita, kşatriya kastından olan Arjuna'nın tanrı Krişna ile olan diyalogundan ibarettir. Arjuna Panduoğulları soyundan ve hükümdar ailesinden, aynı zamanda Kşatriya kastına mensup soylu bir kimsedir. Taht kavgası nedeniyle Kuruoğullarıyla, Kuru ovasında yapacakları savaşa Arjuna, arabacı şekline bürünen, aslında tanrı Vişnu'nun bir avatarı olan Krişna'yla gelir. Ancak Arjuna tam okunu atacağı ve savaşa başlayacağı sırada düşman ordusunda olan, savaşıp öldürmek zorunda kalacağı kişilerin akrabaları, sevdiği hocaları, arkadaşları ve sevdiği kişiler olduğunu görür. Diğer yanda kendi ordusu da sevdiği kişilerden oluşmaktadır. Birbirini öldürmek için karşı karşıya gelen bu iki orduyu görünce Arjuna savaşmak istemez. Krişna ise tanrının bir kşatriya olarak ona verdiği görevin savaşmak olduğunu söyler ve ağlayan Arjuna'ya, karmayı ve savaşmasını zorunlu kılan diğer temel Hindu felsefesini anlatır. Krişna Arjuna'yı savaşa ikna etmek için ona şunları söyler:

“ Sen kendi töreni unutma sakın, orta yerde kararsız kalmayasın.

Unutma sen soylu bir savaşçısın, töreye uymalı savaşmalısın.

Savaş çıkınca savaşa katılan, er meydanına çıkan bir savaşçı

Sevinçten göklere uçar Arjuna, göğün kapıları açılır ona.

Sen savaşçı töresine uymazsan, savaşman gerekirken savaşmazsan

Töreyi bozar, ününü yitirirsin, üstelik suçlu sayılır ezilirsin.

Hiç kimsenin yüzüne bakamazsın, herkes seni arkandan çekiştirir.

Onurlu bir savaşçıya aşağılanmak ölümden bin kat daha ağır gelir.”³³⁵

³³⁴ MS, I, 89.

³³⁵ Gita, II, 31–34.

Burada aslında Krişna, sadece kşatriyalar açısından değil genel olarak değerlendirildiğinde kişinin kendi kastına karşı gelmesinin ve başka kasta ait işlerle uğraşmasının ne kadar yanlış olduğunu ifade etmektedir.

*“Herkes kendi doğasına göre yaşar, bilgilerde doğaya uygun davranır
Kendi doğana böyle karşı çıkmanın, kendini sıkmanın ne gereği var?
Başkasının açık olan yolundan değil, çıkmaz da olsa kendi yolundan yürü
Kendi yoluna baş koyman daha iyidir, başkasının yolu sana göre değildir.”³³⁶*

Kastına ve doğasına uygun olarak Arjuna'nın savaşması gerekmektedir. Hindu inancına göre kişilerin doğuştan gelen özelliklerine karşı çıkmaları, kendileri için zorluktur. Arjuna'nın yolu bellidir ve affetmek, savaşmamak gibi seçenekler onun için daha kolay görünse de onun doğası gereği seçmesi gereken yol savaşmaktır.

*“Beni değil de kendini dinlersen, ne olursa olsun savaşmam dersin
Büyük bir yanlış yapmış olursun, kendi yasana da karşı gelirsin
Doğuştan bellidir senin yolun, yasan, şaşırıp da kendi yasana uymaman
Gereken işleri yapmak istememen, ne demek! İstemesen de yapacaksın!”³³⁷*

Eserin sonlarına doğru Krişna artık Arjuna'nın savaşmasının zorunluluğunu biraz daha katı bir şekilde belirtmektedir. Kast sisteminde kişi istese de istemese de kastının gereklerini yerine getirmelidir. Arjuna'nın kendi doğasına aykırı olarak savaşmak istememesini tanrı Krişna bilgisizlik olarak nitelendirmektedir:

*“ Beni dikkatle dinledin mi Arjuna, söylediklerimi iyi anladın mı?
Ey varlıklı kişi kendine geldin mi? Yanılgı, bilgisizlik sona erdi mi?”*

Sonunda Arjuna içine düştüğü yanılgıdan kurtularak savaşır. Elbette Hindular için çok önemli olan bu eserin dini düşünceye uygun olarak mutlu son denilebilecek bir şekilde bitmesi gayet normaldir.

³³⁶ Gita, III, 33, 35.

³³⁷ Gita, VXIII, 72.

Diğer yandan Krişna'nın ikna için kullandığı diğer bir gerekçe ise ölen ya da öldürülen kişilerin yeniden dünyaya geleceğidir. Bu da kastla karma arasındaki sıkı ilişkiyi bir kez daha vurgulamaktadır;

*“Doğumdan sonra ölüm gelir bu gerçek, ölümden sonra doğum olur bu kesin. Demek ki olağan bu geliş gidiş, kendini bunun için üzmemelisin.”*³³⁸

Samsara ve sürekli olarak dünyaya yeniden geliş olacağı için Arjuna'nın görevini yapması ve öldürülecek kişiler için üzülmemesi gerekir. Yani bir kşatriya savaşırken ve öldürürken asla tereddüte düşmemelidir.

Burada Gita'nın üzerinde bu kadar fazla durmamızın nedeni onun Hindu kutsal metinleri içinde en fazla tanınan ve sevileni diyebileceğimiz çok popüler bir eser olması ve eserin ana konusunun kşatriyaların özellikleri ve buna karşı çıkılmasının yanlışlığı üzerine kurulmasıdır. Kşatriyalar ve onların görevlerinin anlaşılması açısından Gita çok önemli bir eserdir.

Manusmriti kşatriyaların görevlerine vergi toplamayı da dahil eder ve bunların miktarlarını da belirtir: *“Bir kşatriyanın kendi esas görevi fetih ve zaferdir. Bir meydan okuma karşısında sırtını dönüp gidemez. Eğer kudreti ile onu (halkı) koruduysa ondan şu vergileri toplayabilir: 1/8, ya da 1/12, ya da en azından birkaç penny (Scratch-penny) tohum vergisi. Hizmetçiler, zanaatkârlar, ustalar kendi içsel aktivitelerine göre ona hizmet vermelidir.”*³³⁹ Manusmriti'de kşatriyaların görevlerini yerine getirdikleri takdirde halktan vergi toplayabilecekleri ifade edilmektedir. Bu durumda sadece sudraların değil vaisyaların da onlara hizmet etmesi gerektiği söylenmektedir.

³³⁸ Gita, II, 27.

³³⁹ MS, X, 119, 120.

2.2.3. Vaisyalar

Bu sınıf çiftçi, esnaf ve tüccarların kastıdır. Yani halk tabir edilen toplumun geniş tabakasını oluşturan, geçimini ticaret, hayvancılık ya da topraktan kazanan insanların kastıdır. Bazı toplumlarda emekçi tabir denilen ve daha çok kas gücü ile para kazanan kişilerdir. Tanrı onları bacaklarından yaratmıştır. Brahman ve kşatriyaların altında sudraların üstünde bir konuma sahiptirler. Bu kişilerin dini görevi kurban törenleri için gerekli olan hayvanları beslemektir. Yapacakları işler de buna uygundur. Kutsal metinler vaisyaların yapacakları işleri çiftçilik, satıcılık ve çobanlık olarak özetlemiştir.³⁴⁰ Bu kast mensupları da brahmanlar ve kşatriyalar gibi iki kere doğmuş kabul edilirler. Ayrıca diğer iki kast gibi Vedaları okuma hakları da vardır. Manusmriti’de kişilerin yapmaları ve yapmamaları gereken işler söylenirken hitap iki kere doğmuşlardır. Yani vaisya, dinin emirlerini bildirdiği son kastaştır. Üstün kabul edilen sınıfların sonuncusudur. Daha aşağıdakiler kutsal metinlerin çoğu yerinde muhatap dahi kabul edilmezler.

Ancak yine de vaisyalar hizmetçi kastına yakınlıkları nedeniyle diğer iki kast kadar değerli kabul edilmezler ve bazı yerlerde üstün kastlar olarak sadece ilk iki kasttan bahsedilir. Bunun nedenlerinden biri yaptıkları işlerdir. Onların doğuştan aktivitesine uygun iş olarak din, çiftçiliği belirlese de bu yaptıkları işin aslında şiddet içerdiği gerçeğini değiştirmez. “ *Bazı insanlar çiftçiliğin erdemli bir iş olduğunu düşünebilir ama iyi insanlar tarafından hor görülmelidir. Çünkü demir veya tahta pulluklarla toprak ve içinde yaşayan canlılar zarar görebilir.*”³⁴¹ Burada aslında vaisyaların yaptıkları işin iyi karşılanmadığı açıkça ifade edilmiştir.

Vaisyaların çiftçilik yapmasına izin verilmiştir ancak bu sınırsız bir izin değildir. Hinduizm kurban dini olduğu için bu dinde sıradan bazı bitki veya maddelerin farklı önemleri olabilmektedir. Mesela vaisyaların susam yetiştirmelerine ve satmalarına ancak dini amaçlar için kullanılmak üzere izin verilir. Susam

³⁴⁰ Bkz. *Gita*, XVIII, 44, *MS*, X, 81, 82.

³⁴¹ *MS*, X, 84.

tohumunun kullanılacağı alanlar da kısıtlıdır. Aksinin yapması durumunda kişiyi sonraki karmasında hayvan olmak gibi çok ağır bir ceza beklemektedir. *“Bir çiftçi kendisi yetiştirirse ve yanında uzun süre saklamazsa istediği kadar susam tohumunu satabilir (ancak dini amaçlarla). Eğer susam tohumlarını yemek, merhem yapmak, hediye olarak sunmak dışında bir şey için kullanırsa sonraki hayatında solucana dönüşür ve ataları ile birlikte köpek dışkısına batırılır.”*³⁴²

2.2.4. Sudralar

Sudralar kast sisteminin en alt tabakasını oluşturur. Bu sınıf hizmetçilerin kastıdır. Bu sınıf diğer tüm kast mensuplarından aşağıdadır. Tanrının ayaklarından yaratıldıkları için değersizdirler. En temel görevleri diğer sınıflara özellikle din adamlarına hizmet etmektir. *“Geçinmek için bir yol arayan hizmetçi kendisini bir kşatriya ya da zengin bir vaisya (çiftçi) için yararlı hale getirebilir. Bir hizmetçi cennet ya da her iki dünya için (hem bu dünyada hem de cennette mutlu olmak için) kendisini bir rahip için yararlı hale getirmelidir. Sadece bir rahibe hizmet etmek bir hizmetçi için tavsiye edilen en iyi doğuştan görevdir (tabiatına en uygun iş). Bunun dışında yaptığı herhangi başka bir iş ona yarar (verim) sağlamaz.”*³⁴³ Hizmetçi rahibe hizmet ederken, onun ve ailesinin verdiği artıklarla hayatını sürdürür. *“Ona kendi yediklerinden kalan artıkları, kendi eskiyen kıyafetlerini, tohumların içinden bozuk olanları ve eskimiş ev eşyalarını vermelidirler.”*³⁴⁴

Bir sudraya ancak çok istisnai durumlarda başka kasta ait bir işi yapması konusunda izin verilir. *“Bir sudra iki kere doğmuşlara hizmet etmeyi beceremiyorsa ve karısını ya da oğlunu kaybetmek üzere ise bir işçinin işini (işçinin doğasına uygun işi) yaparak yaşamını sürdürebilir.”*³⁴⁵

Hizmetçiler için ideal olan para biriktirmeden yaşamalarına yetecek kadar malla geçinmeleridir. Aslında fakirlik, esas görevi rahiplere hizmet etmek olarak tayin edilmiş bir sınıf için gayet normal bir vasıftır. Çünkü mal biriktirmek çok çalışmayı

³⁴² MS, X, 90, 91.

³⁴³ MS, X, 121–123.

³⁴⁴ MS, X, 124.

³⁴⁵ MS, X, 99.

gerektirir. Üstelik yapılan, para getirecek bir iş olmalıdır. Bu ise, rahiplere hizmet etmeyi engelleyecektir. Bu yüzden Manusmriti mal biriktirmeyi sudralara yasaklamıştır. “*Bir hizmetçi bunu yapacak gücü (imkânı) olsa bile mal biriktirip zengin olmamalıdır. Onun zengin olması rahipleri kızdırır.*”³⁴⁶

Sudralar sosyal hayatta dışlanan bir guruptur. Dinen pis kabul edildikleri için onlarla evlenmek ve birlikte yemek yemek yasaktır. Maruz kaldıkları dışlanma bununla da sınırlı değildir. Dokundukları şeyleri de pislettiklerine inanılır.

“*Bir rahibin cenazesi kendi kastından birileri orada bulunurken bir hizmetçi tarafından götürülmemelidir. Yakılmış bir sunu bir hizmetçinin dokunmasıyla kirlenmiştir ve cennete ulaşmaz.*”³⁴⁷

Sudralar hem maddi dünyadan hem dini alandan sürekli dışlanmaktadır. İnsan olarak da pek bir değerleri yoktur. Diğer kimseler onları istedikleri gibi hizmetlerinde kullanabilirler.

“*Bir rahip, hırs ve iktidar arzusuyla, iki kere doğmuş ve dini ayinleri yapılmış bir kimseye isteği dışında hizmetçilerin yaptığı işleri yaptırırsa yönetici tarafından 600 peni ödemekle cezalandırılmalıdır. Ancak bir hizmetçiyi satın almış olsa da olmasa da bu işlere koşabilir. Çünkü ‘kendi kendine var olan’ onu, rahiplere köle olsun diye yaratmıştır. Efendisi tarafından azat edilse de bir hizmetçi kölelikten asla kurtulamaz. Bu onun için yaratılıştan gelen bir durumken (innate in him) ondan bunu (hizmetçilik fitratını) kim alabilir?*”³⁴⁸

Bu ifadeler sudraların diğer guruplar tarafından ezilmesini sonuna kadar mümkün kılar, hatta teşvik eder niteliktedir. Sudralar sadece sosyal hayatta aşağı olmakla kalmazlar. Dini ayinlerden de dışlanırlar. Vedaları okumalarına izin verilmez. Ancak onların Smriti denilen ve destanlar, kanunnameler ve kahramanlık

³⁴⁶ MS, X, 129.

³⁴⁷ MS, V, 104.

³⁴⁸ MS, VIII, 412–414.

hikâyelerinden oluşan kitapları okumasına izin verilir. Böylece Vedaların öğretilerini dolaylı olarak öğrenebileceklerdir.

Ancak yine de kral Katayevema (M.S. 8–10 asırlarda yaşamış meşhur bir yorumcu) gibi birçok sudra büyük bilgin olmuştur. Suta (Büyük kâhinlere ders veren destansı bir şahsiyet) ve Vidura (Mahabharata’da, destansı bir şahsiyet) gibi bazıları brahminlere dahi ilahi öğretebilecek seviyeye ulaşmıştır. Manusmriti’nin bu konuda söyledikleri bugün pek uygulanmamaktadır. Bugün eğitim kurumlarında sadece Sudralar değil, eğer isterlerse Müslüman ve Hıristiyan çocuklar dahi Vedalar’ı okuyabilmektedirler.³⁴⁹

Diğer üç sınıf iki kere doğmuş (*dwija*) kabul edilir ancak sudralar böyle değildir. Bunun nedeni bazı dini ayinlerin sadece ilk üç kasttakilere özel olmasıdır. Hindular talebelik hayatına adım atmadan önce, sadece ilk üç kasttakiler için buluş merasimi düzenlemektedirler. Bu tören birçok dini gelenekte mevcuttur.

*“Giriş töreni bir delikanlıyı cemaatin sorumlu üyesi olma durumuna yükseltmektedir. Cemaate yeni giren kişi sadece yetişkinlerin davranışlarını, teknik ve müesseselerini öğrenmez, aynı zamanda kabilenin mitolojilerini, kutsal geleneklerini, tanrılarının isimlerini, onların işlerinin hikâyesini de öğrenir... Birçok durumda, erginlik törenleri, sembolik bir dirilmeye müteakip bir ölümü, cemaate yeni alınan üyenin ölümü olarak yorumlanmıştır... Giriş ölümü ya cehenneme iniş yahut ‘Anneden dönüş’ ve dirilme olarak anlaşılmuş, bazen de ‘yeniden doğuş’ olarak yorumlanmıştır.”*³⁵⁰

Dini geleneklerdeki giriş törenlerinin özellikleri, Hinduizm’in erginlik töreni ve bu törenin fonksiyonu ile genel olarak örtüşmektedir. Hinduizm’de erginlik töreni buradaki genel anlayışlardan ikincisi ile daha fazla uyumaktadır. Yani tören kişinin ölümü değil ikinci doğumu kabul edilir. İlk doğumu annesinden olan ilk üç kasttaki kişiler bu ikinci dini doğumla sudralardan yüksek bir statü kazanırlar. Bu kabule

³⁴⁹ Raju, s. 35.

³⁵⁰ Mircea Eliade, *Dinin Anlamı Ve Sosyal Fonksiyonu*, çev. Mehmet Aydın, Din Bilimleri Yay. Konya, 1995, s. 128,129.

Brahma-karya’ya *upanayada*, yani Brahman (yüce varlık) hayatına kabul adı verilir. Kabul töreninden önce bunların sadece çocuk olduğu ve hiçbir kastlarının olmadığı kabul edilir. Kabul töreni ile birlikte biyolojik doğumlarından sonra bir kere daha doğdukları kabul edilir ve bu yüzden bu kimselere iki kere doğmuş denilir.³⁵¹ Bu merasimler sudralar için yapılmadığından sudralar iki kere doğmuş sayılmazlar.

“*Bir hizmetçi kendisinin düşmesine neden olacak bir suçu işleyemez. O hiçbir dönüşümsel ayini (iki kere doğmuşlara özel) hak etmez, layık değildir. Hiçbir görevi (dini görevler) yapmaya yetkisi yoktur, görev yapması ona yasaklanmıştır.*”³⁵² Ancak bunun hemen akabinde bazı şartlara bağlı olarak Vedaları okumak dışındaki ayinleri yapmalarına izin verilmiştir: “*Ancak Vedaları okumanın haricinde diğer görevleri yapmak isteyen, görevin ne olduğunu bilen ve onu iyi adamlar (üst kastlar) gibi iyi yapmaya çalışan bir kimse lekelenmemiştir, methedilmiştir.*”³⁵³

Manusmriti’de ibadetlerle ilgili birçok hitap sadece iki kere doğmuşlardır. Dolayısıyla sudralar benimsedikleri din tarafından dini ayin ve ibadetlerden dışlanmaktadırlar. Ancak Manu bazen onlara da diğer kast mensuplarıyla beraber dini kuralları ve görevleri bildirmiştir. “*Manu der ki, az ve öz olarak şiddete karşı olmak, doğruluk, çalmamak, arınmak, bedensel istekleri yok etmek, dört kastın da görevidir.*”³⁵⁴

2.3. ARA KASTLAR

Her ne kadar kastlar arası evlilik yasaklanmış olsa da bunun tamamen engellenmesi söz konusu olamaz. Kastlar arası evlilik yapan kimselerden doğan çocuklar anne ve babalarının kastlarına göre yeni bir kast oluştururlar. Karma kastların oluşma nedenini Manusmriti şöyle anlatmaktadır: “*Kastlar arası zina,*

³⁵¹ Raju, s. 146.

³⁵² MS, X, 126.

³⁵³ MS, X, 127.

³⁵⁴ MS, X, 63.

kişinin kendi içsel aktivitelerini reddetmesi ve bedensel zevkler yoluyla karma oğullar doğar”³⁵⁵

Yeni kasttaki kişi başka kasttan biriyle evlenerek yeni bir kastın daha oluşmasına neden olur. Bu da gösteriyor ki ara kastların durumu oldukça karmaşıktır. Kastlar arası evliliklerin giderek daha da karmaşıklaşarak arttığını düşünürsek ara kastların tamamını saymanın ve açıklamanın zorluğu ortaya çıkacaktır. Manusmriti’de onlarca değişik isimde ara kasttan bahsedilir. Bunlardan özellikle annenin babadan yüksek kasttan olduğu evliliklerden oluşan kastlar daha da kötü karşılanmaktadır.

*“Kendisine çok yakın olan alt bir kasttan evlenen iki kere doğmuş bir adamın oğlu babasına yakındır ancak annesinin alt kasttan olmasından kaynaklanan kusurundan dolayı hor görülürler.”*³⁵⁶

Ayrıca kastlara verilen isimler Türkçe’ye çevrildiğinde çok ilginç kast isimleri ortaya çıkmaktadır. Bazılarını ise dilimize çevirmek mümkün değildir. Amacımız Manusmriti’deki ara kastların tamamını saymak değil konu hakkında genel bir bilgi vermektir. Bu yüzden bütün bu kastları saymayı gerekli görmüyoruz.

Ara kastlardan erkeğin kastının kadınınkinden yüksek olduğu evliliklerle oluşanlar şöyledir: *“Bir rahip erkekle bir çiftçinin kızından doğan oğlun kastına “annesinin artığı” denir. Bir rahip, hizmetçinin kızıyla evlenirse oğul “avcı” (hunter) kastından olur, buna aynı zamanda “kurtarılmış bir ceset” (saving-corpse) denilir. Yönetici sınıfından bir erkekle hizmetçi sınıfından bir kadının çocuğu olursa hem bir yönetici hem de bir hizmetçinin tabiatına mensup olur. Davranışları ve eğlencesinde acımasız olur ve “korkunç” (dreaded) olarak adlandırılır. Bir rahibin kendisinden aşağı olan üç kasttan bir kadından yaptığı oğul, bir yöneticinin kendisinden aşağı iki kasttan bir kadından yaptığı oğul, bir çiftçinin kendisinden bir kast aşağı olan bir kadınla yaptığı evlilikten olan oğul, bunların altısı da kast dışıdır.”*³⁵⁷

³⁵⁵ MS, X, 24.

³⁵⁶ MS, X, 6.

³⁵⁷ MS, X, 8–10.

Görüldüğü gibi erkeğin kendisinden bir kast dahi olsa daha düşük kasttan bir kadınla evlenmesinden gelecek nesil burada kast dışı olarak nitelendirilmiştir. Oysa daha önce geçen kısımlarda³⁵⁸ yüksek kasttaki erkeklerin kendisinkinden bir aşağı sınıftaki bir kadınla yaptığı evlilikten doğan altı sınıf, kast üyesi olarak tanımlamıştır. Bu da eserin kendi içinde çeliştiği noktalardan biridir. Dikkat çeken diğer bir husus bu ifadelerde erkeğin kastı söylenmekte kadının kastı ise babasınınki söylenerek ifade edilmektedir. Bir rahip erkekle bir çiftçinin evliliği değil, çiftçinin kızının evliliği şeklinde anlaşılması güç bir kullanım söz konusudur. Bunun nedeni, eserde erkeğin çocuk üzerindeki etkisinin kadınınkenden daha baskın kabul edilmesi nedeniyle, kadının babasının kastı içinde değerlendirilmesi olabilir.

Kadının daha üst kasttan olduğu durum diğerine kıyasla çok daha kötü görülmektedir. Kadının erkekten üstün olduğu kastlar şöyledir: “*Yönetici sınıfından bir adamla rahip kastından bir kadının oğlu olursa ‘arabacı’ (charioteer) kastına mensup olur. Yönetici ve rahip sınıfından kadınlarla çiftçi sınıfından bir erkekten olacak oğulların kastları sırasıyla ‘Magadhan’ ve ‘Videhan’ kastlarıdır.*³⁵⁹ *Hizmetçi sınıfından bir erkeğin işçi, yönetici ya da rahip sınıfından evliliğiyle olan oğulların kastları sırasıyla ‘uygunsuz’ (unfit), ‘oymacı’ (carvar) ve insanlar için en kötüsü olup dokunulmaz olan ‘vahşi’ (fierce) kastlarıdır.*”³⁶⁰

Burada da ifade edildiği gibi ara kastlar içinde en korkunç olanı erkeğin en aşağı kast olduğu sudra ile kadının en yüksek kasttan olduğu brahman arasında yapılan evlilikten doğan çocukların kastıdır. Erkeğin alt kasttan olmasının bu kadar olumsuz karşılanmasının nedenini Hinduizm’deki erkek egemen anlayışta aramak gerekir.

Bunlar dört temel kastın kendi içinde yaptığı evliliklerle oluşan ara kastlardır. Manusmriti’de bunun yanında bu ara kastlardan doğanların birbirleriyle yapacakları evliliklerden doğacak üçüncü derece karma kastlardan da bahsedilir. Ancak bunların

³⁵⁸ MS, X, 5. Bkz, 2.1.1. Kast Mensuplarının Ortak Yönü, s. 78.

³⁵⁹ İlgili dipnotta çevirmenler *Magandan* ve *Videhan*’ın Ganj bölgesinde antik dönemde yaşamış krallar olduğu ifade edilmiştir.

³⁶⁰ MS, X, 11,12.

hepsini saymak çok fazla ayrıntıya girmek olacağı gibi konuya önemli bir katkı da sağlamayacaktır.

Ara kastlarda doğanlara ve yaptıkları işlere Manusmriti'nin bakış açısı şöyledir:

“Kast dışı doğanlar kendi içsel aktivitelerine uygun işlerle yaşamlarını sürdürmelidir. Bu işler iki kere doğmuşlar tarafından aşağılanır, küfredilirler: ‘Arabacı’ kastından olanlar atları ve arabaları yönetmekle, ‘annesinin artığı’ kastından olanlar medikal şifalarla, ‘videhan’ kastındakiler kadınlar için bir şeyler yaparak, ‘magadhan’ kastındakiler ticaretle, ‘avcı’ kastındakiler balık avlayarak, ‘uyumsuz’ kastındakiler marangozlukla, ‘tombul’, ‘andhran’, ‘adı çıkmış’ (notorious), ‘dalgıç kuşu’ kastından olanlar ormanda yaşayan hayvanları avlayıp kesmekle, ‘oymacı’, ‘korkunç’, ‘kabile’ kastından olanlar çukurlarda yaşayan hayvanları yakalayıp öldürmekle, ‘senin utancın’ kastındakiler deri işinde çalışarak, ‘saz kamışı’ (reed-worker) kastından olanlar davul çalarak hayatlarını sürdürmelidirler. Bu kastlardakiler tepelere, ağaçlara ve ölü yakma topraklarına yakın yerlerde yaşamalıdır. Böylece tanınabilirler ve kendi içsel aktivitelerine uygun işi yapabilirler.”³⁶¹

2.4. KAST DIŞI KABUL EDİLEN GRUP: PARYALAR

Mensubu bulunduğu kastın gereklerini yerine getirmemek, bazı günahları işlemek, anne babasının kastlarının uygunsuzluğu ya da anne babanın da kast dışı olması gibi nedenlerle kişiler kasttan atılır ya da kast dışı doğarlar. Yani kişi dört kasttan birine mensup iken sosyal olarak “dokunulmaz” ilan edilir. Bu kimselere *parya* ya da özellikle sonradan Hıristiyanlığı seçenlerine *dalit* de denmektedir. Bu kimseler sudralardan dahi daha aşağı ve pis kabul edilir. Bugün Hindistan’da milyonlarca dalit vardır. Daha önce kefaretlere konusunda ele aldığımız gibi Manusmriti’de bazı günahları işleyen kimselerin kasttan düşeceği ifade edilir.³⁶²

³⁶¹ MS, X, 46–50.

³⁶² Bu günahlar için bkz. Bölüm 1,4, Bazı Günahlar ve Kefaretleri, s. 28.

Paryalar dokunulmaz kabul edilir ve diğer guruplar tarafından dışlanır. Kişiler onlarla her türlü soysal ilişki kurmaktan uzak durur. Manusmriti’de karma kastlar anlatılırken *Chandala* kastının dokunulmaz olduğu söylenir. Dokunulmazlara dinin bakışı gerçekten çok kötüdür. İnsan olarak hiçbir değerleri yoktur. Onlarla ilgili Manusmriti’de olumlu tek bir ifade bulmak mümkün değildir. Bu kimselerin cenaze ve idam işleriyle uğraşmaları beklenir. Sosyal hayattan dışlanarak ayrı köylerde yaşamaları, kötü giyinmeleri ve fakir olmaları istenir: “*Ancak dokunulmaz olan ‘vahşi’ (chandala) kastındakilerin ve ‘köpek pişiren’ kastındakilerin ikametleri köyün dışında olmalıdır. Atılmış kâseler kullanmalılar, köpekler ve eşekler onlar için zenginlik sayılmalıdır. Elbiseleri ölü elbisesi gibi olmalı yemekleri kırık tabaklar içinde olmalı, süsleri siyah demirle olmalı ve devamlı surette gezinmelidirler.*”³⁶³

Bu kimselere yapılan en kötü muamelelerden biri ise diğer insanlar tarafından mutlak surette dışlanmalarının istenmesidir: “*Dini görevlerini yerine getiren bir kişi onlarla iletişim kurmamalı, işini ve evliliğini başka birileriyle yapmalıdır.*”³⁶⁴

Manu onların istedikleri yere gitmelerine izin vermez ve bunu bazen belli saatlere bazense yöneticinin iznine bağlar. Ayrıca bu kimselerin onları tanımayan diğer kimseler tarafından da kolaylıkla tanınıp buna göre bir muamele görmeleri için kimliklerini açığa çıkaracak bir takım işaretler takmaları istenir. “*...Şehir ya da köylerde geceleyin yürümelerine izin verilmemelidir. Gündüzleri işlerini yapmak için bir yere gidebilirler. Yöneticinin belirlediği bir takım tanıtıcı işaretleri üzerlerinde taşımaları (kıyafetlerinde bir işaret ya da vücutlarında damga olması şeklinde olabilir), akrabası olmayan (tanımadıkları kimselerin) ölülerin cenaze işlerini yapmaları gerekir. Bunlar belirlenmiş kurallardır.*”³⁶⁵

Bu kimselerden kimsenin hoşuna gitmeyecek işlerden biri olan sahipsiz cenazelerin işlerini ve idam mahkûmlarının infazlarını gerçekleştirerek cellâtlık yapmaları istenmektedir. “*Bunlar kral’ın emri ile öğretiyeye uygun bir şekilde idam*

³⁶³ MS, X, 51, 52.

³⁶⁴ MS, X, 53.

³⁶⁵ MS, X, 54, 55.

mahkûmalarının infazlarını gerçekleştirmeli, infaz ettikleri bu kişilerin kıyafet, yatak ve süs eşyalarını kendileri için almalıdırlar.”³⁶⁶

Hemen belirtmek isteriz ki Manusmriti’de dikkat çeken hususlardan biri dokunulmazlardan bahseden bu maddelerde dahi onların direk bir hitaba muhatap olmamalarıdır. Hitap, diğer insanların bu kimselerle iletişime geçmemesi yönünde yüksek kastlara ve onlara nasıl muamele edeceğinden bahsedilen yöneticilerdir.

Dalitler bugün Hinduizm’in en fazla eleştiri aldığı noktalardan biridir. Hinduizm’in inek kültü, puta tapma hatta kast gibi birçok temel inancını kabul eden Gandhi, dokunulmazlar konusunda farklı düşünmektedir: “*Din anlayışım bu olduğu için hiçbir zaman kendimi dokunulmazlık anlayışıyla uzlaştıramadım. Bunu her zaman bir ur olarak düşündüm. Onun asırlardan beri devam edip geldiği doğrudur ancak günümüze ulaşan pek çok kötü uygulama da böyledir... Dokunulmazlık akla, merhamet, sevgi ve şefkat duygularına aykırıdır. İnek ibadetini tesis eden bir din, insanoğlunun kaba ve gayri insani boykotuna izin veremez, rıza gösteremez... Hindular soylu dinlerini dokunulmazlık lekesiyle rezil etmeyi sürdürdükleri sürece hiçbir zaman özgürlüğe layık olamayacak ve onu elde edemeyeceklerdir. Ben Hinduizm’i hayatın kendisinden daha değerli bulduğum için söz konusu leke benim için hoş görülemez bir yükür. Haydi, ırkımızın beşte birine kendimizle eşit mevki vermeyerek dinimizi rezil etmeyelim.*”³⁶⁷

2.5. Kastın Karma ve Tenasühle İlişkisi

Bazı farklılıklar göstermekle birlikte bütün dinlerde bir kurtuluş ya da kurtarıcı düşüncesi vardır. Kurtuluş düşüncesi Hint kökenli dinlerde oldukça farklı biçimler kazanmaktadır. Hintliler dünyevî ıstırapı karma ve ruh göçü çerçevesinde kavrama ve açıklama eğilimindedir.³⁶⁸

³⁶⁶ MS, X, 56.

³⁶⁷ Gandhi, *Hinduism*, ss. 384–388.

³⁶⁸ Joachim Wach, *Dinler Tarihi*, çev. Fuat Aydın, Ataç Yayınları, İstanbul, 2004, 282.

Hinduizm'in temel inanç esaslarından biri de karma ve tenasüh (ruh göçü) inancıdır. Karma Sanskritçe yapmak, ortaya koymak, hareket etmek anlamlarına gelen *Kri* kökünden gelir.³⁶⁹ Fert tarafından işlenen iradi fiillerin-ister bir ibadet ister sıradan bir davranış olsun- zorunlu olarak mahiyetine uygun, iyi veya kötü sonuçlar doğurmasıdır.³⁷⁰ Karma ruhun bir sonraki bedene girmesini ve bunun mahiyetini düzenleyen yasanın adıdır. O bir sebep sonuç zinciridir. Kişinin yaptığı davranışların ve bu hayatında ki karmasının sonraki hayatını ve sonraki hayatındaki karmasını belirlediğine inanılır. Karma geçmiş, şimdiki ve gelecek hayat arasında bir bağıdır.

Tenasüh ise beden öldükten sonra ruhun başka bir bedenle yeniden dünyaya geldiği inancı olarak özetlenebilir. Gita'da Krişna bu durumu gayet basite indirgeyerek şu şekilde anlatmaktadır: *“Nasıl atarsak eski elbiselerimizi, giymek istersek daha yenilerini, O'da soyunur yıpranmış bedenlerden, benimser başkalarını yenilerini.”*³⁷¹

Bu inanca göre beden adeta ruhu taşıyan bir elbise askısı olarak görülmektedir. Nasıl ki askı üzerindeki elbiseyi sahiplenemez ve onun geçici olduğunu bilir, zamanı gelince yeni bir elbiseyi üzerinde misafir ederse, ruhta zamanı gelince üzerinde taşıdığı bedenden sıyrılarak başka bir bedende ikamet eder. Bu böylece devam eder.

Gita'da bir Kşatriya olduğu halde savaşmaktan kaçınan Arjuna'yı, Krişna karma ile ikna etmeye çalışır. Çünkü ölen insanlar dünyaya yeniden geleceklerdir. Arjuna'nın onlar için üzülmekle savaşmaktan kaçınması gereksizdir. Kişi doğduğu kastın gereklerini çok iyi bir şekilde yerine getirirse bir sonraki hayatında daha üst bir kasta doğabilmektedir. Kast sisteminde yükselmenin tek yolu budur. Ancak bunun çok kolay olmadığını Gita'da Krişna şöyle anlatır:

*“İyi yolda ilerlemişse o bu yerde, yıllar süren bir aradan sonra bile
Bir gün çok iyi ve uygun bir çevrede, kaldığı yerden yola koyulur yine*

³⁶⁹ Yitik, *Karma*, s. 41.

³⁷⁰ Yitik, *Karma*, s. 52.

³⁷¹ *Gita*, II, 22.

*Ya da belki gene doğar bu kişi, gerçeğe yönelmişlerin evinde
Ancak düşmek öyle uygun bir yere, yeryüzünde nasip olmaz herkese”*³⁷²

Birûni tenasühün Hinduizm'deki yerine ve önemine şu şekilde işaret etmektedir: “ *Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammet onun peygamberidir demek İslam, teslis Hıristiyanlık, cumartesi gününe saygı Yahudiler için ne ise, ruh göçüde Hinduizm için odur. Hindularda buna inanmayı Hindu kabul etmezler.*”³⁷³

Birûni'ye göre insanların doğuştan eşit olduğunu üstünlük derecesinin ancak Allah'a yakınlık ve takva derecesine göre değiştiğine inanan İslam dini ile onları sınıflara ayırıp doğuştan üstünlük ya da alçaklık atfeden Hinduizm'in uzlaşması önünde çok büyük bir engel olarak görür. Yazarın ona itirazı ise karma ile kast arasındaki ilişkiyi kuramadığı yönündedir. Karma kişinin önceki hayatında ne kadar iyi bir insan ve dindar oluşuna göre sonraki hayatında dünyaya ne ya da kim olacağını belirler. Doğuştan geldiği sanılan bu üstünlük durumu aslında önceki hayatın bir sonucudur. Dolayısıyla Hinduizm'de de üstünlük aslında dindar ve iyi bir insan olmak ile ilişkilidir. Karma inancı sayesinde kişinin şuanda yaşadığı hayatı ve çektiği sıkıntıları açıklamak kolaylaşacaktır. Çünkü görünüşe göre o, bütün dinler için büyük ve aşılması mümkün olmayan bir problem olan teodiseye mantıklı ve kabul edilebilir bir açıklama getirmeye çalışmıştır.

Ancak burada yazara ve karmanın kötülük problemini tamamen ortadan kaldırdığını iddia eden görüşe yöneltilebilecek eleştiri karmanın en başta neye göre belirlendiğidir. Bu nokta karmayı teodiseye deva olarak gören yaklaşımın zayıf noktasıdır. Kişiler şuan ki hayatlarını önceki hayatlarındaki karmanın sonucuna göre yaşıyorlarsa ilk karma neye göre belirlenmiştir? Karma şuan ki eşitsizliği açıklayabilse bile ilk baştaki eşitsizliği açıklayamamaktadır. Karma ve tenasühün akli ispatı mümkün olmamasına rağmen bütün Hindular bu inancı benimsemektedirler.

³⁷² *Gita*, VI, 41, 42.

³⁷³ A. Sharma, s. 42.

Kast sistemin işlemlerini sağlayan psikolojik temelinin yanında, onun esas dayanağı dinidir. Bu da kast sisteminin karma-reenkarnasyon inancı ile olan ilişkisi ile ilgilidir.

Hinduların kast sistemini katı kurallarına rağmen benimsemelerinin altında yatan gerçek neden karma ve tenasüh inancına olan kesin imanlarıdır. Kişiler içinde buldukları kasttan, onun kurallarından, kısaca sahip oldukları hayattan memnun olmasalar bile bu durumun önceki hayatlarında işledikleri suçların bir sonucu olduğunu düşünerek kastlarını kabullenmektedirler. Dahası karma ve kast insanların elini kolunu bağlayarak onları içinde doğarak tabii üyesi oldukları hayat tarzına ve onun kurallarına çaresizce uymaya mahkûm etmektedirler. Çünkü kasta karşı çıkmanın cezası dünyevi bir şey değildir. Sistemin kurallarını yerine getirmeyen Hindu o karşı çıktığı sistemin daha alt bir tabakasında doğmakla tehdit edilmektedir. Aynı şekilde daha üst bir kasta çıkmak isteyen kişinin de yapabileceği tek şey mevcudun en iyi şekilde muhafazasını sağlamaktır.

Manusmriti kastın gereklerinin yerine getirilmesini isterken sürekli karmaya gönderme yapar ve kurallara uymayan kimsenin sonraki hayatında bunun cezasını çekeceğini söyler. Eserde hiçbir yerde kasta aykırı davranan kimse tanrının sevgisinden uzaklaşmak gibi bir şeyle tehdit edilmez. Yapılan uyarılar daima karmaya dayandırılır.

Karma ve tenasüh' e olan inanç Hint düşünce dünyasında bu kadar sağlam ve köklü olmasaydı şüphesiz kast sistemi uzun asırlar boyu yaşama imkânı bulmayacaktı. En azından insanlar üzerinde bu kadar güçlü bir etkiye sahip olamayacağı kesindir. Ama insanların yeniden doğacaklarına ve bunun şuan ki kastının gereklerini en iyi şekilde yerine getirmesine göre olacağına inanan çoğu Hindu kastını kabul etme eğilimindedir. Bu sebeple karma ve tenasüh fikrinin olmadığı dönemde Hint kast sisteminin en azından bugünkü hali ile var olma ihtimali düşüktür.

SONUÇ

Bizim bu araştırmayı yaparken amacımız Hinduizm'in temel kaynaklarından biri olan Manusmriti'yi ele almak, böylece Hinduizm'i de tanımaktı. Hinduizm'i genel olarak tanıtmaya noktasında Manusmriti'nin çok yararlı bir eser olduğunu gördük. Çünkü Manusmriti âlemin yaratılışından tanrıya, Hindu sosyal hayatının en önemli kurumu sayılabilecek kast sisteminden günlük helal ve haramlara, hayatın evrelerinden, temiz ve pis maddelere kadar dinin insana, topluma, evrene ve maddeye bakış açısını yansıtacak birçok konuyu ele almaktadır.

Hinduizm'in yazılı bir amentüsü, kurucu ya da peygamberi yoktur. Bu din, belli bir kutsal kitap ve peygamber üzerine yoğunlaşmaz. Ortak kabul edilen inanç esasları vardır ancak bunlar çok farklı biçimlerde yorumlanmaktadır. Diğer yandan yazılı olarak ifade edilmese dahi, en azından bu din mensupları tarafından Hindu olarak tanımlanabilmek için bazı temel öğretileri kabul etmek gerekir. Nitekim Gandhi gibi bazıları Hindu sayılabilmek için gerekli olduğunu düşündükleri inanç esaslarını belirtmişlerdir.

Neredeyse her Hindu'nun en önemli kabullerinden biri Vedaların önemi ve doğruluğudur. Bu eserleri sudra ve paryaların okumasına kesinlikle izin verilmez. Manusmriti Vedaları dinin ilk kaynağı olarak sunmuş ve öğrenilmesine çok büyük bir önem vermiştir. Hayatın, gençlik dönemini kapsayan öğrencilik evresinde kişiden beklenen en önemli görev, dinin diğer esaslarının yanında bu metinleri öğrenmesidir. Vedaları okumak ilk üç kastın ortak göreviyken rahipler onları aynı zamanda ezberlemeli ve öğretmelidirler. Tanrının onlara verdiği en önemli görev bu metinleri öğrenmek ve öğretmek, Vedaların okunduğu kurban törenlerini yönetmektir. Brahmanların otoritelerinin en önemli kaynağı dinin bu en temel metinlerini öğretme ve açıklama yetkisini ellerinde buldurmalarıdır. Onlar Vedaları öğrendikleri zaman dinin en önemli hazinesini koruyan kimseler olarak övülürken, bu konuda gevşeklik gösterdiklerinde değerlerini kaybetmekte ve eser tarafından tenkit edilmektedirler. Yani brahmanların doğuştan getirdikleri üstünlüklerini devam ettirmeleri, Vedaları

bilmelerine bağılıdır diyebiliriz. Manusmriti'ye göre tüm brahmanlar içinde en faziletli olanlar Vedaları bilenlerden.

Vedaları unutmak ya da onlara kötü söz söylemek günah kabul edilmiştir. Evlenilecek kadının ailesinin Vedaları usulüne uygun olarak okuyup okumadığına bakılmalıdır. Dolayısıyla bu eserleri okumak dindarlığın en önemli göstergelerindendir. Bu eserler, Tanrının âlemi var ederken ilk yarattığı şeyler arasındadır. Dolayısıyla Manusmriti onların kutsallığına metafizik bir dayanak oluşturmak istemiştir. Hinduizm'in bu temel metinlerini okumak Manusmriti'de üzerinde en fazla durulan ibadetlerden biridir.

Gandi kasta inandığı için kendini Hindu olarak tanımlamaktadır. Gerçekten de bir kimsenin Hindu olarak tanımlanabilmesi için kast sistemini az ya da çok kabullenmiş olması gerekmektedir. Dindeki bu önemli yerine rağmen Manusmriti ve Hinduizm'in en fazla eleştirildiği noktalardan biri yine kasttır. Daha öncede ifade ettiğimiz gibi bu dinin ortak inançlarının kişilerin nazarında bulunduğu karşılıklar birbirinden farklıdır. Gandi gibi önemli bir dini lider dahi, bir yandan kastı kabul edişini Hindu olmasının göstergesi sayarken, diğer yandan sistemin bir parçası olan dokunulmazların varlığını ve gördükleri muameleyi din için alçaltıcı bulunduğunu söyler.

Elbette sistemi tamamen ya da kısmen eleştiren tek kişi Gandi değildir. Kast sistemi ülkemizde olmasa da Batı'da ve Hindistan'da hala tartışılan konulardan biridir. Bunun en önemli nedenlerinden biri sistemin, özgünlüğünün yanı sıra, tüm eleştirilere ve değiştirme çabalarına rağmen etkisinin hala hissedilir olmasıdır. Dalitler ve feministler sistemle ciddi bir savaş halindedir. Batılı veya Hint kökenli olup özellikle alt sınıflardan ve dalitlerden olan araştırmacılar da sistemi eleştirmeyi sürdürmektedirler.

Manusmriti, varna öğretilerine tartışmaya mahal vermeyecek kadar büyük bir önem vermektedir. O, kast konusundaki ayırımı sürekli öne çıkaran bir kitap olarak bu eleştirirlerden nasibini fazlasıyla almaktadır.

Eserde kast ayırımına ve gerekliliğine sürekli vurgu yapılmıştır. Kişilerin isimleri, işleri, eşleri, arkadaşları, sosyal ve dini hayata dair neredeyse her şeyleri kastlarına uygun olmalıdır. Kişilerin kastına göre hangi eliyle, hatta elinin hangi parmağıyla nasıl yemesi gerektiği dahi eserde yer bulmuş konulardandır Bu, eserin teferruat sayılabilecek konularda bile bu ayırımı ne derece önem verdiğini göstermektedir. Diğer yandan bu ayrımcılık o kadar yoğundur ki, yiyecekleri de etkilemiştir. Aşağı kastların ve paryaların dokundukları ve pişirdikleri yemekler temiz dahi olsa dinen pis kabul edilmiştir. Bu da eserin, hayatın her alanında birbirinden soyutlanmış sınıflı bir toplum oluşturmak istediğini gösterir.

Sürekli onların önemi ve değeri vurgulandığından Manu, özellikle Brahmanların otoritelerini dayandırdıkları en temel eserlerden olagelmıştır. Kasttan bahsedilmeyen kısımlarda dahi devamlı iki kere doğmuşlara hitap edilmesi, eseri kast sisteminin en temel dini kaynaklarından biri haline getirmiştir.

Aslında eserde âlemin ve kast mensupların tanrıdan yaratılışının anlatılmasının amacı dahi, kast sistemine metafizik bir temel bulma çabasıdır. Çünkü eser bireysel ve toplumsal kurtuluşu kast gereklerinin yerine getirilmesine bağlamıştır.

Eser kişilerin işledikleri suçlara kastlarına göre ceza vermektedir. Aynı şekilde bir kimsenin zarar verdiği kişinin kastı da alacağı cezayı belirlemede önemli bir etkidir. Dolayısıyla Manusmriti'nin sunduğu hukuk ve adalet anlayışı, herkesi kanun önünde eşit kabul eden günümüz seküler hukukuyla çelişmektedir.

Eserde kast bağlamında ele alınan ve Hinduizm'in temel inanç esaslarından sayabileceğimiz diğer bir öğreti karma ve reenkarnasyondur. Biz burada karmayı bir felsefe olarak değil, insan sorumlulukları açısından değerlendirdik. Çünkü Manusmriti karma ve reenkarnasyonu kast sorumluluklarının yerine getirilmesinin gerekçeleri olarak ele almıştır. Kişiler kastlarının sorumluluklarını yerine getirirlerse sonraki hayatlarında daha yüksek bir sınıfta doğarlar. Aynı şekilde kurallara

uymamak bir sonraki hayatta daha aşağı bir varlık seviyesinde dđnyaya gelmeye neden olur. Dolayısıyla bu iki kavram kast kurallarına uymanın en önemli dini gerekçeleri olarak sunulmaktadır.

Hinduizm'in en temel karakteristiklerinden biri şüphesiz ineklere atfedilen kutsiyettir. Bu anlayış bugün dahi devam etmekte, hatta Hinduizm denilince birçok kişinin aklına ilk olarak bu uygulama gelmektedir. Gandhi neden Hindu olduğunu ağıkladığı eserinde inekleri kutsal kabul ettiğini ve Müslüman toplumun Hindularla barışmak istiyorsa inek katlinden vazgeçmesini söyler. İneklerin kutsallığı ve önemi tartışmasızdır. Manusmriti bu dinin en önemli yasaklarından olan inek yemekten bahsetmez ancak inek ve onunla ilişkili maddeler eserde yer bulur. İneğin sütü, peyniri hatta dışkısı bile önemlidir. İçki içmek suçunun cezası bunların kaynar olarak içilmesidir. İnekten elde edilen maddelerin yenilmesi ve kullanımı da belli şartlara bağlanmıştır.

Manusmriti, Hinduizm'in hem toplumsal hem de bireysel yönü itibariyle araştırmaya değer dikkat çekici uygulamalarından olan *aşrama* hakkında da bilgiler sunmaktadır. Bu öğreti, insanın hayatında dini eğitim almasını, evlenerek neslin devamına katkı sağlamasını, çalışarak rahiplere ve Veda öğrencilerine sadaka vermesini ve en sonunda kendini dđnyadan soyutlayarak Tanrı'ya ulaşmaya çalışmasını hedefler. Bu düzenlemenin aslında son derece faydacı bir mantıkla yapıldığını söylemeliyiz. Manusmriti ideal bir insan hayatının dört evre olması gerektiğini belirtir. Herkes hayatın ilk evresinde Vedalara çalışmalıdır. Dolayısıyla çocukluktan gençliğe kadar yıllarını dini eğitime adayan kişinin dindar bir kimse olması hedeflenmiştir. Daha sonra kişinin aile hayatına geçerek neslin devamı için özellikle erkek evlatlar yetiştirmesi istenir. Hayatın ilk döneminde kullanılmayan cinsellik bu dönemde önemli bir amacı yerine getirmek için yasak olmaktan çıkmıştır. Ayrıca bu evredeki kişi çalışmalı ve Hinduizm'in planladığı toplumsal düzende yiyici konumda olan rahipleri ve Veda öğrencilerini beslemelidir. Bu görevlerini yerine getirdikten sonra yaşlanan ve emeklilik dönemine gelen kişinin verimi düşecektir. İşte din, kişinin maddi olarak yararının biteceği ya da azalacağı dönem gelince ondan artık sadece kendisiyle meşgul olmasını ve dđnyevi her şeyi

terk etmesini ister. Dolayısıyla *aşrama* insanın ve hayatın her dönemini din içinde değerlendirme ve din için faydalı kılma çabasının sonucudur.

Manusmriti'nin kadına verdiği asli görev kocasını mutlu etmek ve neslin devamını sağlamaktır. Diğer yandan eserin bu hususta en fazla karşı çıktığı durum ise kadınların bağımsız hareket etmeleri ve kendi başlarına karar vermeleridir. Eserin kadın hakları açısından olumsuz değerlendirilmesinin tek nedeni kadına verdiği asli görevin iyi bir ev hanımlığı olması değildir. Manusmriti erkekleri erdemli, kadınları ise cinsel arzularıyla onları yoldan çıkarmaya çalışan varlıklar olarak ele almaktadır. Manusmriti her insanda var olan iyilik ve kötülük yapma potansiyelini iki cins için eşit görmemiş, kadınları kötülüğe meyilli olarak tanımlamıştır.

Eser kadına mutlak olarak bir erkeğin himayesinde olmayı ve ona itaat etmeyi emreder. Kızlar için küçük yaşta evliliklerin tavsiye edilmesi de bu genel yaklaşımı destekleyecek niteliktedir. Henüz kendi bağımsız kişiliği oluşmadan, babasının himayesinden yine onun belirlediği kocasının himayesine verilerek evlendirilen bir kızın, dinin emrine göre davranıp kocasına bir tanrı gibi itaat ve hizmet etmesi daha kolay olacaktır. Eser kadınların bireysel ve erkekten bağımsız karar almasını engellemek için bunun dinen kötülüğünü önemle vurgulamıştır.

Özellikle dullara bakış açısı, çocuk evliliklerini desteklemesi ve kadınları kötülüğe meyilli olarak tanımlaması nedeniyle Manusmriti, başta kadın hakları savunucuları ve feministler olmak üzere geniş bir toplum kesimi tarafından şiddetle eleştirilmektedir.

Hinduizm bazı konularda çok fazla eleştirilse bile, farklı öğretileri vasıtasıyla insanların ilgisini çekmektedir. Hinduizm'in, önemli uygulamalarından olan meditasyona ilgi her geçen gün artmaktadır. Günümüz toplumunda özellikle çalışan insanların giderek daha stresli bir hale gelmesi Hint dinlerindeki yoga ve meditasyonu insanlar için çekici kılmaktadır. Kişiler yoga yaparak üzüntülerinden kurtulmaya ve ruhlarını dinginleştirmeye çalışmakta böylece Hinduizm bazı fikirlerini farklı din mensuplarına da ulaştırmaktadır. Aynı şekilde Hinduizm'de

önemli bir yeri olan reenkarnasyon inancı da, giderek daha fazla kişi tarafından benimsenmektedir. Öyle ki İslam, Hıristiyanlık gibi dinlerin özünde böyle bir inanç olmamakla birlikte bu dinlere mensup insanlar da reenkarnasyon inancına ilgi göstermektedir. Kişilerin günlük konuşmalarında çoğu zaman ciddi anlamda söylenmese dahi önceki hayat ve reenkarnasyona dair diyaloglar geçmektedir. Oysa 50 yıl öncesine bakıldığında böyle bir şey söz konusu değildi. Aynı şekilde başta televizyon olmak üzere iletişim araçları ve yayınları da, eskiye oranla yoğun bir şekilde reenkarnasyona atıf yapmaktadır. İnsanların birçoğu ruh göçüne belki ciddi olarak inanmasa dahi, onun günlük konuşmalarda giderek artan bir şekilde yer bulması, kişilerin bunu en azından itikatlarını sarsacak kadar ters bir inanç olarak görmediklerini göstermektedir. Reenkarnasyon inancı ülkemizde en yaygın din olan İslam'ın hesap, ceza-mükâfat, ruhun ebedi olmayışı gibi konulardaki inancı nedeniyle, özüne aykırı olduğu halde, bu durum ülkemiz için de geçerlidir.

Manusmriti'nin birbiriyle çelişen noktaları vardır. Örneğin kastlar arası evliliklerden doğanlar bir yerde kast dışı olarak nitelendirilirken diğer yandan bu guruplara kast isimleri verilmektedir. Başka bir yerde bir rahiple hizmetçinin evlenmesinin görülmedik bir şey olduğu söylenirken eser bu evlilikler sonucunda oluşacak kastları ve onların durumlarını ele alıp anlatmaktadır. Bu da gösteriyor ki Manu zamanında, belki de kastın en etkili dönemlerinde dahi kastlar arası evlilik yasağı bir şekilde çiğnenmekteydi. Eserin bu yaklaşımının nedeni ise evliliğe insani ve duygusal boyutunu tamamen göz ardı ederek sadece dini bir kurum olarak bakmasıdır. Bunu, evlilik türleri sayılırken en kutsal evliliklerin dini amaçlarla ve rahiplerle yapılanlar olup, kötü kabul edilenlerin ise kişilerin sadece istedikleri için yaptıkları evlilikler olduğu örneğinde açık bir şekilde görmek mümkündür. Bu da gösteriyor ki Manusmriti'deki bazı yasaklar gerçeklikten kopukluğu nedeniyle yüzde yüz uygulanamamaktadır.

Eserin çelişkili noktalarının olduğu bir gerçektir ancak özellikle bazı konulara bakış açısı bizim dünya görüşümüze aykırı olsa dahi kendi içinde bir bütünlük arz etmektedir. Örneğin kast konusunda eser en iyi toplumu dört sınıftan oluşan, her grubun kendi arasında sosyal ve dini ilişkiler kurduğu ve bireyin yapacağı işin

doğuştan belli olduğu bir toplum şeklinde düşünmektedir. Böyle bir toplum düzenli, kimlerin baş kimlerin ayak olacağıın belli olduğu, din adamlarının en üstte bulunduğu bir yapıda olacaktır.

Diğer yandan eser aile içinde herkesin konumunun belli olmasını istemektedir. Bu amacını gerçekleştirmek içinse kadınları erkeklere bağımlı ve itaate mecbur kılarak meydana gelebilecek tartışma ve düzensizlikleri baştan engellemeye çalışmaktadır. Diğer taraftan dullara yaklaşımını bu bakış açısı içinde değerlendirmek biraz daha güçtür.

Eserin gerek diğer konularda gerek kast ile ilgili olarak söylediklerinin bugün tam olarak uygulanması mümkün görülmemektedir. Mesela esere göre kadın ne kadar kötü olsa da kocasına itaatten vazgeçmemelidir. Bu ise esere göre kadınlar için boşanmanın olmaması demektir. Oysa günümüz hukuku kadınlara bu hakkı vermektedir. Manusmriti hizmetçilerin mal sahibi olmasını hoş görmez. Oysa bu konuda artık resmi bir engel yoktur. Diğer yandan Hindistan'da alt kastlar özellikle sudralar ticaret hayatında önemli yerlerde bulunabilmektedirler. Elbette bu eserin etkisinin tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Ancak tüm dünyada etkili olan sekülerleşme ve realizmden özellikle de bu aşırı uygulamalarını göz önünde bulundurursak Hinduizm'in uzak kalması mümkün görünmemektedir.

KAYNAKLAR

- AGARWAL, Sita, *Genocide of Woman in Hinduism*, Sudrasthan Books, Jabalpur, 1999,
<http://web.archive.org/web/20010606091528/www.dalitstan.org/books/gowh/>,
25.08.2007
- Bhagavad-Gita* (Tanrının şarkısı), çev. Ömer Cemal GÜNGÖREN, Yol Yayınları, İstanbul, 2001
- Brihadaranyaka Upanishad*,
http://www.bharatadesam.com/spiritual/upanishads/brihadaranyaka_upanishad.php
- CARLISLE, Richard (ed.), *The Illustrated Encyclopedia of Mankind, The Beliefs of Man*, “Hinduism”, Marshall Cavendish Limited, London, 1978.
- Child marriages targeted in India,
http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/south_asia/1617759.stm, 24. October. 2002,
25.08.07
- COOMARASWAMY, Ananda, *Hinduizm Ve Budizm*, çev. İsmail Taşpınar, Kaknüs, 2000
- DANG, Vimla, “Feudal mindset still dogs women's struggle”, 1998- 06-19,
www.tribuneindia.com/50yrs/women.htm#1, 06.10.07
- DEMİRCİ, Kürşat, *Hinduizm'in Kutsal Metinleri Vedalar*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1991.
- DOWSON, John, *A Classical Dictionary of Hindu Mythology and Religion, Geography, History, and Literature*, New Delhi, 1987
- ELİADE, Mircea, *Dinin Anlamı Ve Sosyal Fonksiyonu*, çev. Mehmet Aydın, Din Bilimleri Yay., Konya, 1995

— *Dinler Tarihine Giriş*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2003

GANDHĪ, Mahatma, “Hinduism”, *Essay and Reflections on His Life and Work*, S.

Radhakrishnan, Jaico Publishing House, 1956

Henotheism, <http://en.wikipedia.org/wiki/Henotheism>, 05.10.07.

The Hymns of the Rgveda, trans. Ralph T. G. Griffith, ed. by J. L. Shastri, Motilal

Banarsidas, Delhi, 1973

KAMAT, Jyotsna, “Status of Women in Medieval Karnataka”,

<http://www.kamat.com/jyotsna/women.htm>, 25.08.2007, last update 24.05.2007

KATJU, Justice Markandey, “The Importance of Mitakshara in the 21st Century”,

http://www.ebc-india.com/lawyer/articles/2005_7_3.htm, 16.10.07

The Laws Of Manu, tr. By Wendy DONIGER With Brian K. SMITH, Penguin

Books, New Delhi, 1991

The Laws of Manu, tr. By George Bühler, Sacred Books of the East, 1886, vol 25,

<http://www.sacred-texts.com/hin/manu.htm>

Mahabharata, tr. by Kisari Mohan Ganguli, 1883–1896, <http://www.sacred->

[texts.com/hin/m01/m01076.htm](http://www.sacred-texts.com/hin/m01/m01076.htm)

Manusmriti, <http://en.wikipedia.org/wiki/Manusmriti>, 16.10.07.

Manusmriti, http://www.experiencefestival.com/a/Manu_Smriti/id/514064, 16.10.07

MISHRA, R. C. , *Women in India: Towards Gender Equality*, New Delhi,

2006, http://en.wikipedia.org/wiki/women_in_India, ISBN 81-7273-306-2,
25.08.07

NATH Ramendra, *Why I Am Not A Hindu*,

http://www.infidels.org/library/modern/ramendra_nath/hindu.html

- NİETZSCHE, Friedrich, *The Antichrist*,
http://www.corrupt.org/data/files/friedrich_nietzsche/etc/friedrich_nietzsche-the_antichrist.pdf, 17.10.07
- *Twilight of the Idols*, ‘The “Improvers” of Mankind’,
<http://www.praxeology.net/twilight3.htm>, 18.10.07
- RAJU, P.T., “Hindistan Dinleri”, *Asya Dinleri*, çev. Abdullah Davudoğlu, , İnkılâp yayınları, İstanbul, 2002.
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, *Din Fenomenolojisi*, SDÜ basımevi, Isparta, 2002.
- SARMA, D.S., *Hint Dini Tarihine Giriş*, çev. Fuat Aydın, Ataç Yay., İstanbul, 2005.
- “The Nature and History of Hinduism”, *The Religion of The Hindus*, ed. by
Kenneth W. Morgan, Motilal Banarsidas, Delhi, 1953
- The Satapatha Brahmana*, Sacred Books of the East, tr. by Julius Eggeling, 1882,
<http://www.sacred-texts.com/hin/sbr/sbe12/sbe1234.htm>,
- Shaktism, <http://en.wikipedia.org/wiki/Shaktism>,21.09.07.
- SHARMA, Arvind, *Hinduism for Our Times*, Oxford University Press, Bombay,
1996.
- SMART Ninian, *The Religious Experience of Mankind*, The Fontana Library
Theology and Philosophy, London, 1971.
- THOMPSON O. Henry, *World Religions in War and Peace*, McFarland and
Company, North Carolina, 1988.
- VARANNE Jean, *Hinduizm, Din Fenomeni*, çev. Mehmet Aydın, Din Bilimleri
Yayımları, Konya, 2000.
- WACH, Joachim, *Dinler Tarihi*, çev. Fuat Aydın, Ataç Yayınları, İstanbul, 2004.
- WEBER, Max, *The Religion Of India*, the free press of glencoe, 1958.
- WILLİAMS, Monier, *Hinduism*, London,1925.
- Women in India, http://en.wikipedia.org/wiki/women_in_India, 25.08.2007

Women in History, <http://nrcw.nic.in/index2.asp?sublinkid=450>, 25.08.2007

Yajnavalkya, <http://en.wikipedia.org/wiki/Yajnavalkya>, 21.09.07

YİTİK Ali İhsan, *Hint Dinleri*, İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, İzmir, 2005.

— *Hint Kökenli Dinlerde Karma İnancının Tenasüh İnancıyla İlişkisi*, Ruh ve

Madde Yayınları, İstanbul, 1996

— *Hz. Meryem ve Efes*, Tibyan Yayıncılık, İzmir, 2001